

RYHMÄTOIMINTA TYTTÖJEN TUKENA

Tiina Sorsa
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Maaliskuu 2014

Tiivistelmä
Ryhmätoiminta tyttöjen tukena
Tiina Sorsa
Pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaajat: Mikko Mäntysaari, Tuija Kotiranta ja Sirpa Kannasoja
Maaliskuu 2014
96 sivua, 2 liitettä

Tässä tutkimuksessa tutkitaan Setlementin Tyttötyö-ryhmätoimintaan osallistuneiden tyttöjen kokemuksia ja mielipiteitä ryhmätoiminnasta. Tyttötyö on Setlementti yhdistyksen lastensuojelu- ja perhetyön alaista toimintaa, jonka avulla toteutetaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä 10–14-vuotiaille tytöille. Toiminta on avointa kaikille kohderyhmän tytöille, osallistuminen ei edellytä esimerkiksi lastensuojelun asiakkuutta. Toiminnan tarkoituksena on tukea tyttöjen kasvua ja kehitystä sekä ennakoida murrosiässä tapahtuvia muutoksia ja tukea naiseksi kasvamista. Tutkimuksessa on käytetty tyttöjä kuuntelevaa ja kohtaavaa tutkimusotetta ja kuvattu tyttöjen kokemuksia ryhmästä sekä kuvattu sosiaalityön ryhmätoiminnan mahdollisuuksia ja hyötyjä. Tutkimus sijoittuu tyttötutkimukseen ja sosiaalityön ryhmätyön tutkimukseen.

Tutkimusmenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua ryhmähaastattelua sekä osallistuvaa havainnointia. Aineisto on koottu etnografisella tutkimusotteella. Ryhmähaastattelut toteutettiin haastatteleamalla kahta tyttöryhmää. Molemmissa haastatteluryhmissä oli kuusi noin 14-vuotiasta tyttöä. Havainnointi suoritettiin osallistumalla Tyttötyö-ryhmiin. Haastattelukysymysten pohjalta aineistosta laadittiin sisällönanalyysin lähestymistapaa hyödyntäen keskeisistä aiheista kuusi luokkaa. Nämä luokat käsittelevät ryhmään liittymistä ja sitoutumista, ryhmän toiminnallisuutta ja vuorovaikutteisuutta, ryhmän koostumusta ja ryhmähenkeä, tyttöjen käsitystä itsestä ja rooleja, suhdetta ohjaajiin ja tulevaisuuden pohdintaa.

Analyysin avulla on rakentunut kuva tyttöjen kokemuksista Tyttötyö-ryhmätoiminnasta. Ryhmään sitoutuminen on ollut erittäin hyvää. Ryhmään tulon houkuttimena on ollut ryhmän toiminnallisuus, mutta ryhmän toiminnassa yhteisöllisyys, turvallisuus ja jatkuvuus ovat nousseet tärkeiksi asioiksi. Ryhmässä tytöt ovat saaneet vertaistukea ja myös tukea kasvuun ja kehitykseen. Ryhmä on mahdollistanut erilaisten uusien asioiden kokeilemisen ja tarjonnut osalle jopa harrastuksen, jos muuta harrastusta ei ole ollut. Suuri merkitys on selkeästi myös turvallisen aikuisen läsnäololla.

Keskeistä on, että ryhmämuotoinen toiminta on tyttöjen mielestä selkeästi erittäin hyvää ja toimivaa, tytöille mieluista. Hyvää on se, että tyttöjä kuunnellaan toiminnan suunnittelussa ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön. Erittäin hyvää on myös se, että toiminta on pitkäkestoista, ryhmiin pääsee mukaan neljännellä koululuokalla 10-vuotiaana ja toiminta jatkuu seitsemännen luokan loppuun. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää toiminnan edelleen kehittämiseen, kun halutaan huomioida asiakkaiden eli tyttöjen toiveet.

Avainsanat: tyttötutkimus, sosiaalityön ryhmätyö, vertaistuki, toiminnallinen ryhmä

SISÄLLYSLUETTELO

SISÄLLYSLUETTELO	3
1 JOHDATUS TUTKIMUKSEEN.....	5
2 TYTTÖTUTKIMUS	8
2.1 Tyttö tutkimus ja tyttöys.....	8
2.2 Setlementin tyttötyö	10
2.3 Ennaltaehkäisevä työ.....	18
3 SOSIAALITYÖN RYHMÄTYÖ, RYHMÄTOIMINTA.....	23
3.1 Ryhmätyö sosiaalityössä	23
3.2 Eettisyys ryhmätyössä	32
3.3 Yksilö ryhmässä	34
3.4 Ryhmä ja ympäristö.....	37
3.5 Toiminnallinen, tavoitteellinen ryhmä	39
3.6 Ryhmätyön tutkimuksesta	41
4 TAVOITTEET JA TUTKIMUSASETELMA.....	48
4.1 Tutkimuskysymysten tarkentaminen.....	48
4.2 Tutkimusmenetelmät	48
4.3 Haastattelut.....	50
4.4 Havainnointi	57
4.5 Aineiston analyysi	59
5 TUTKIMUKSEN EETTISYYS	63

6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	68
6.1	Ryhmään liittyminen ja sitoutuminen	69
6.2	Ryhmän toiminnallisuus ja vuorovaikutteisuus	71
6.3	Ryhmän koostumus ja ryhmähenki	75
6.4	Käsitys itsestä ja käsitys rooleista	78
6.5	Tyttöjen suhde ohjaajiin	80
6.6	Tulevaisuus.....	82
7	LOPUKSI.....	86
	LÄHTEET	92
LIITE 1	HAASTATTELUKYSYMYKSET.....	97
LIITE 2	HAASTATTELULUPA	98

1 JOHDATUS TUTKIMUKSEEN

Lapsen kuulluksi tuleminen asiakkaana ja suhteessa viranomaisiin ja muihin lapsen kanssa asioiviin on tänä päivänä erittäin kiinnostava. Julkisuudessa puhutaan paljon lasten ja nuorten tekemistä järkyttävistä teoista sekä lapsiin kohdistuneista lastensuojelurikoksista. Kun jotain järkyttävää ja dramaattista tapahtuu, kysellään miksi lasta ei kuultu tai miksi hänen mielipidettään ei kuunneltu tapahtuman yhteydessä tai ennen sitä. On erittäin tärkeä ja mielenkiintoinen kysymys, aliarvioidaanko edelleen lapsen kykyä ilmaista oma tahtonsa, paha olonsa, vähätelläänkö lapsen kykyä kertoa omista asioistaan, elämästään, iloistaan, huolistaan, suruistaan ja toiveistaan.

Tässä tutkimuksessa tutkin ryhmätyömenetelmää siitä näkökulmasta, mitä lapset (tässä tutkimuksessa tyttöryhmien tytöt) siinä pitävät hyvänä, millaisia kokemuksia he kertovat. Lisäksi tutkin sitä, millaista tukea ryhmästä tyttöjen mielestä saa.

Edellisen laman aikana nuorisotyötä leikattiin rajusti ja niiden leikkausten laskuja on maksettu kauan. Osaavia, luotettavia aikuisia tarvitaan vanhempien rinnalle, varsinkin niiden, joilla ei välttämättä ole riittävää otetta nuoristaan. Nuorisotyö ja lasten ja nuorten kanssa tekeminen ovat nuorten elämässä tärkeä pohja. Tällainen perusturvallisuuden ja tulevaisuuden uskon luominen ei vaadi suuria sijoituksia. Paljon kalliimmaksi tulee, jos nuori joutuu sivuraiteille. Yhteiskunnassa peräänkuulutetaan yhteisöllisyyttä ja toisista huolehtimista. Vaaditaan konkreettisia toimia ja pitkäjänteistä työtä sekä myös taloudellisia resursseja työhön lasten ja nuorten parissa ja tässä sosiaalityöllä on oma tärkeä roolinsa.

Kolmannen sektorin toimijoille on nykytilanteessa asetettu suuria odotuksia siitä, että he tekisivät ennaltaehkäisevää työtä. Tässä toiminnassa yksi osa on Setlementtiyhdistyksen Tyttötyö.

Tämä tutkimus on totutettu Setlementtiyhdistyksen toiveesta. Vaasan setlementtiyhdistys toivoi, että tekisin tutkimuksen Vaasan Setlementin Tyttötyö -toiminnasta nimenomaan käyttäjänäkökulmasta, eli tyttöjen kokemuksia ja mielipiteitä toivottiin näkyviin. Tämä oli itselleni mieluinen tilaisuus päästä tekemään tutkimusta lasten ja nuorten parissa.

Tyttötyön tavoitteena on tukea lapsuuden säilymistä mahdollisimman pitkään, antaa tytöille vertaisryhmän tukea sekä turvallisen aikuisen läsnäoloa ja positiivisia roolimalleja. Toiminnan tavoitteena on ennaltaehkäistä erilaisia ongelmia, kuten teiniäitiyttä, koulunkäyntivaikeuksia, päihteidenkäytön aloitusta, syömishäiriöitä ja kaiken kaikkiaan syrjäytymistä. Toiminta on aloitettu 2005 ja se tarkoitettu 10–13-vuotiaille tytöille ja jatkoryhmä on 14-vuotiaille tytöille.

Tutkimukseen haastatellut tytöt ovat olleet toiminnassa mukana alusta asti ja heille oli järjestetty "jatkoaikaa" toiminnan parissa niin, että he olivat tutkimuksen aikaan olleet neljä vuotta mukana toiminnassa. Tytöt olivat siis haastatteluhetkellä noin 14-vuotiaita. Näiden tyttöjen osalta toiminta loppui seuraavana kesänä. Keskusteltuani Tyttötyön toiminnan vetäjien kanssa, selvisi, että he pitävät tekemäänsä työtä tärkeänä ja näkevät sille selkeän tilauksen, mutta heillä ei ollut selkeää käsitystä siitä, mitä tytöt itse ajattelivat toiminnasta ja mitkä ovat tyttöjen tavoitteet ja odotukset toiminnan suhteen. Juuri tästä syystä toiveena oli, että asiaa tutkittaisiin ja nimenomaan tyttöjen näkökulma tuotaisiin esiin.

Tutkimukseni sijoittuu tyttötyötutkimukseen, lapsi- ja nuorisotutkimukseen naistutkimustasivuten. Tutkimus sivuaa myös ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tutkimusta. Tavoitteena on ollut käyttää tyttöjä kohtaavaa ja kuuntelevaa tutkimusotetta sekä kuvata ryhmätoiminnan mahdollisuuksia ja hyötyjä sekä yhteisöllisyyden merkitystä. Ryhmätyömenetelmä sosiaalityössä on jo varsin vanha, mutta ryhmätyön tutkimusta, varsinkaan uudempaa tutkimusta on tehty vähän.

Ryhmätyön avulla voidaan mallikkaasti toteuttaa sosiaalista sosiaalityössä. Työssä hyödynnetään ihmisten välisiä suhteita, yksilöiden välistä toimintaa ja myös ammattilaisten ja lasten sekä nuorten omia sosiaalisia kokemuksia. Työssä myös kuullaan lasten ja nuorten toiveita. Aulikki Kananoja (2007) nostaa esiin, että ryhmien kanssa työskentely ja kunnallisen sosiaalihuollon ulkopuolella olevien toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö edustaa aidosti sosiaalista lähestymistapaa.

Tyttötutkimus, sosiaalityön ryhmätyö, vertaistuki ja toiminnallinen ryhmä ovat tutkimuksen keskeisiä käsitteitä. Tutkimuksen alussa käyn lävitse tyttötutkimuksen taustoja ja varsinkin Settlementin tyttötyön keskeisiä toimintaperiaatteita ja tavoitteita. Kolmannessa luvussa käsittelen sosiaalityön ryhmätoimintaa, eettisyyttä, yksilöä ryhmässä sekä ryhmän ja ympäristön suhdetta ja ryhmän tavoitteellisuutta, myös ryhmätyön viimeaikaista tutkimusta suhteessa tähän tutkimukseen. Neljännessä luvussa kuvaan tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusasetelman sekä kerron menetelmistä sekä tutkimusprosessista ja aineiston analyysistä. Viidennessä luvussa pohdin tutkimuksen eettisyyttä sekä luotettavuutta. Luvussa kuusi kuvaan tutkimuksen empiiriset tulokset. Luku seitsemän sisältää tutkimuksen loppupohdinnan.

2 TYTTÖTUTKIMUS

Tässä luvussa käsittelen lyhyesti tyttötutkimusta ja sen taustaa sekä Setlementin Tyttötyötä Tyttötyön kansion kautta. Tyttötyön kansio on Setlementin laatima toimintaohje Tyttötyön järjestämiseen, sen kautta avautuvat periaatteet, joiden mukaan Tyttötyössä toimitaan. Pyrin tuomaan esiin, mitä Tyttötyö merkitsee tyttöjen arjessa. Tutkimukseni kietoutuu voimakkaasti ryhmätyömenetelmän käyttöön sosiaalityössä.

2.1 Tyttötutkimus ja tyttöys

Karoliina Ojanen (2011,10) määrittelee tyttötutkimuksen monitieteiseksi tutkimussuuntaukseksi, jossa keskitytään eri-ikäisten tyttöjen tutkimukseen hyödyntämällä naistutkimuksesta tuttuja teorioita ja metodisia pohdintoja. Tyttötutkimus sijoittuu nuorisotutkimuksen, lapsuudentutkimuksen ja naistutkimuksen rajapinnoille. Suomessa tyttötutkimuksen ensimmäisiä monitieteisiä kokoelmia on Jaana Lähteenmaan ja Sari Näreen (1992) toimittama *Letit Liehumaan*. Tyttötutkimuksen juuret ovat (mm. Ojanen 2011, 14 sekä Lähteenmaa & Näre 1992, 10) brittiläisissä, niin sanotun Birminghamin koulukunnan piiriin kuuluneissa naispuolisissa nuorisotutkijoissa, jotka 1970-luvulla huomasivat tyttöjen olevan marginaalissa suhteessa poikavaltaisiin alakulttuureihin. Nämä tutkijat tulkitsivat tyttökulttuurin syntyneen patriarkaalisen valtajärjestelmän tuloksena; tyttöjen vastauksena heihin kohdistuvaan sortoon. Vaikka tyttökulttuuri tarjosikin suojaa poikien harjoittamalta seksismiltä ja auttoi tyttöjä työstämään elämänsä rajoituksia, tytöt tulivat kuitenkin myös omassa kulttuurissaan sidotuksi perinteiseen naisen rooliin. Vesa Puuronen (2006, 138)

toteaa, että tyttöjen vertaaminen poikiin empiirisissä tutkimuksissa on erityisen problemattista, koska pojista muodostettu stereotyyppinen kuva ohjaa myös tytöistä ja heidän toimintoistaan muodostettua kuvaa. Kun tutkijat vertaavat tyttöjä ja poikia, he tarkastelevat vain niitä tyttöjen toimintoja ja kulttuuria, jotka ovat vastakkaisia poikien toiminnalle ja kulttuurille. Tällöin jää huomaamatta, että tyttöjen ja poikien toiminnassa ja kulttuurissa on yhtäläisiäkin piirteitä ja että tytöt ja pojat eivät ole homogeenisiä ryhmiä (emt. 2006, 138).

Lähteenmaan (2002, 277) mukaan Birminghamilaiset tyttökulttuurin tutkijat nojautuivat tasa-arvofeministiseen ajatteluun. Heidän katsontakantansa perustui olettamukseen sukupuolten välisestä olemuksellisesta samankaltaisuudesta. 1980-luvun alussa virinneessä pohjoismaisessa tutkimuksessa pyrittiin tarkastelemaan tyttökulttuuria ja sosialisatiota vertaamalla niitä poikien vastaaviin. Birminghamilaisista poiketen välitettiin näkemys sukupuolten olemuksellisesta erilaisuudesta, arvostettiin naisten taitoja elämän uusittajina ja ylläpitäjinä. Myös pohjoismaiset tutkijat löysivät tyttöjen kotikeskeisen kulttuurin. Muutamat korostivat, että tyttökulttuuria syntyy jännitteisessä suhteessa perinteisen naiskokemuksen ja julkisen näkymän välillä. Lähteenmaa toteaa (2002, 278), että 1980-luvun kuluessa pohjoismaissa tyttöjen kulttuurisia käytäntöjä ei verrattu saati arvotettu suhteessa poikien kulttuuriin, vaan tyttökulttuurissa pyrittiin näkemään sen sisäinen mieli ja logiikka. Myös oletusfeminismin henki oli paikoin voimissaan – tyttöjä ja naisia ei pyritty emansipoimaan miesten kaltaisiksi, vaan julistettiin, että tytöt ja naiset ovat sellaisenaan arvokkaita ja heidän on syytä pitää itsestään. Lähteenmaan (2002, 278) mukaan oletusfeminismissä oli osin kyse vastaiskusta tasa-arvofeministisiä ajatuksia kohtaan, siis ajatuksia, jotka syylistivät naisia ja tyttöjä siitä, että he eivät ole tarpeeksi miesten tai poikien kaltaisia.

Puurosen (2006, 139) mukaan ongelmallista on ollut se, että vaikka tyttötutkimuksissa pojista on tehty stereotyyppi, jota kritisoidaan, jotkut pelkäävät poikien tutkimiseen perustuvat teoriat on silti otettu tyttöjenkin tutkimisen lähtökohdiksi täysin kyseenalaistamatta niitä. Esimerkiksi käsitys siitä, että kodista ja vanhemmista itsenäistyminen on nuoruuden keskeisin kehitystehtävä tai autonomian korostaminen nuoruudessa ja että itsenäistyminen tapahtuu kiihkeän ja ristiriitaisen puberteetin kautta, ovat peräisin poikatutkimuksesta.

Lähteenmaa (2002, 281) toteaa, että 1970-luvulla varmaankin tarvittiin birminghamilaisten feministien nostamaa keskustelua tyttöjen alisteisesta asemasta. Silloinen sosiologinen keskustelu nuorisosta tarvitsi tätä edistyäkseen, alkaakseen huomioida asioita, jotka olivat oikeasti olemassa, huomioidakseen puolet nuorisosta. Tyttöjen ongelmia oli jopa suurenneltava, jotta tytöt olisi huomattu. Lähteenmaa (2002, 282) jatkaa, että nyt olisi sopiva aika pysähtyä refleктоimaan tyttötutkimusta monilla tavoilla ja tasoilla. Osin näin on jo tehtykin, tyttöjen elämäntilanteiden ja itse tyttöjen niin ongelmien kuin ilojenkin kirjavuus huomataan ja huomioidaan. Lähteenmaa (2002, 283) huomauttaa vielä, että Suomessakin tehdään entistä enemmän sellaista tyttötutkimusta, joka on aidosti hermeneuttista, jossa pyritään ymmärtämään ja tulkitsemaan, eikä kertomaan, mitä tyttöjen pitäisi tehdä. Tutkijat luottavat siihen, että tutkimustulokset saavuttavat tytöt, jos ovat saavuttaakseen ja tytöt myös hyödyntävät niitä, jos ovat hyödyntääkseen. Yhteiskunnallisessa ja muussa päätöksenteossa tulokset olisi syytä huomioida päätöksiä tehtäessä.

2.2 Setlementin tyttötyö

Vaasassa Tyttötyö-toiminnassa on ollut mukana vuonna 2009 viikoittain noin 70 tyttöä, yhteensä vuoden aikana käyntikertoja kertyi 1641 (Vaasan setelementtiyhdistyksen toimintakertomus 2009). Vuonna 2010 vastaavat luvut on ollut noin 55 tyttöä viikossa ja 1638 (Vaasan setelementtiyhdistyksen toimintakertomus 2010) käyntiä vuodessa. Toimintaa on järjestetty kahdessa koulussa. Setlementin tyttötyön tavoitteina on lapsuuden vaaliminen mahdollisimman pitkään ja luottamuksellisen suhteen luominen ryhmänohjaajien ja tyttöjen välille. Pyrkimyksenä on se, että tytöt sitoutuisivat pitkäkestoiseen ja johdonmukaiseen toimintaan. Tyttötyö toiminnalle ja sen kehittämiseksi syntyi ajatus Setlementtiyhdistyksen Taimitarha-hankkeen yhteydessä kun työntekijät pohtivat, olisiko jotain keinoja ennaltaehkäistä erilaisia tyttöjen elämää uhkaavia riskitekijöitä, esimerkiksi teiniäitiyttä.

Heta Mulari, Heli Eischer ja Mari Uusitalo-Herttua (2012) ovat esittäneet Setlementin tyttötyön keskeisiä lähtökohtia. He luonnehtivat Setlementin tyttötyötä sukupuolisensitiiviseksi sosiaalisesti nuorisotyöksi, jossa pyritään tavoittamaan erityisen tuen ja sosiaalisen vahvistamisen tarpeessa olevia nuoria ennaltaehkäisevästi. Keskeinen pyrkimys on osallistaa nuoria ja kannustaa heitä aktiivisiksi toimijoiksi elämässään ja yhteisössään (emt. 2012, 9). Toiminnan keskiössä on myös kulttuurisensitiivisyys. Se merkitsee herkkyyttä huomioida eri kulttuurien erityispiirteitä ja sitä, miten ne näkyvät tyttöjen elämässä. Ennen kaikkea se merkitsee sitä, että jokainen tyttö huomioidaan ainutkertaisena yksilönä. (emt. 2012, 10.) Keskeisiä arvoja Tyttötyössä ovat ihmisen arvokas kohtaaminen ja yhteisöllisyys. Setlementtityön kantava ajatus on tehdä asioita yhdessä ihmisen kanssa ja rinnalla kulkien, perinteisen ylhäältä alas annettavan avun sijaan (emt. 2012, 11). Setlementin tyttötyössä on vahvasti mukana sosiokulttuurinen innostaminen, jossa toiminnalle on keskeistä ryhmäidentiteettiä ja ryhmään kuulumisen tukeminen ja vahvistaminen. Perustana on aidon yhteisön rakentuminen, toimintaan sitoutuminen ja se, että toiminta koetaan itselle tärkeäksi ja merkitykselliseksi. (emt. 2012, 11.) Sosiokulttuuriselle innostamiselle on ominaista, että lapset ja nuoret ovat mukana toiminnan alusta loppuun, tapahtumat ja toiminta suunnitellaan yhdessä ja työnjaosta sovitaan yhdessä. Prosessissa kootaan kaikkien voimavaroja ja keskeistä on uuden oppimiseen kannustava ilmapiiri. (emt. 2012, 12.)

Ryhmien tavoitteena on myös yhteisöllisen mielipiteen tutkiminen, ryhmissä esimerkiksi pohditaan median välittämiä malleja. Vanhempien, 12–13-vuotiaiden tyttöjen ryhmissä tavoitteena on murrosiässä tapahtuvissa muutoksissa tukeminen ja rinnalla kulkeminen, erilaisten vapaa-ajan viettomahdollisuuksien tarjoaminen. Menetelmänä on pitkälti toiminnallisuus, nuorempien kohdalla korostetaan leikin merkitystä; sitä, että on hyväksyttävää leikkiä. Esimerkiksi median käyttöön liittyen tarjotaan vaihtoehtoisia malleja median rinnalle. Isompien tyttöjen ryhmissä muutetaan toimintaa vastaamaan tyttöjen tarpeita ja kehitystasoa, tutustutetaan tyttöjä eri harrastusmahdollisuuksiin ja käsitellään tytöille ajankohtaisia asioita esimerkiksi itsensä hoitaminen, murrosiän muutokset, päihteet, seurustelu ja koulunkäyntiin liittyvät asiat.

Tyttötyö on selkeästi myös vertaisryhmä-tyyppistä toimintaa, ovathan ryhmien tytöt samanikäisiä ja vieläpä samassa koulussa, he ovat kehityksessä suunnilleen samalla tasolla ja

heidän sosiaalinen vuorovaikutuksensa on samankaltaista. Isompien tyttöjen ryhmissä on ohjaajien mukaan jo nähtävissä eroja esimerkiksi murrosiän etenemisen suhteen, toiset tytöt ovat jo hyvinkin ”murkkuja” ja toisilla ei murrosiän alkaminen näy vielä lainkaan, mutta lähtökohtaisesti tytöt ovat hyvin vertaisia keskenään.

Tyttötyön verkostona toimivat koulukuraattorit, opettajat, rehtorit, kouluterveydenhuolto, vanhemmat sekä tarvittaessa oppilashuoltoryhmä. Yhteistyötä tehdään myös ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveydenhuolto-osaston kanssa. Sosionomiopiskelijat voivat toimia ryhmäohjaajina vapaaehtoisina eli toimintaan saadaan näin lisäresurssia oppilaitoksen kautta.

Tyttöjen vanhempien kanssa ollaan yhteydessä tiedottamalla toiminnasta suoraan koteihin. Vanhempia myös tutustetaan toimintaan ja heidän kanssaan suunnitellaan esimerkiksi leiri-toimintaa. Toiminnasta kerätään palautetta tytöiltä ja vanhemmilta kyselylomakkeen avulla. Toimintaan kuuluu myös erilaisia tapaamisia, joihin vanhemmat otetaan konkreettisesti mukaan, esimerkiksi kutsumalla ”Tyttöjen ja isien iltaan”.

Setlementtinuorten liitto ry. on koonnut Tyttötyön kansion, jonka on toimittanut Liisa-Maria Nitovuori (2001). Tyttötyön kansio on eräänlainen Tyttötyön toimintaohje, joten voidaan tulkita, että kansion sisällöllä on vaikutusta toimintaperiaatteisiin ja toiminnan sisältöön ja sen aatemaailmaan. Tässä luvussa käytän siis Tyttötyön kansion sisältöä kuvaamaan Tyttötyötä, koska kansio on käytössä toimintaa suunniteltaessa ja työntekijöiden kouluttamisessa ryhmäohjaajiksi. Tyttötyön-kansio on sittemmin päivitetty osana Suomen Setlementtiliitto ry:n Tyttötyön-verkosto (2011–2013) hanketta, mutta tutkimukseni ajankohtana käytössä on ollut Nitovuoren (2001) toimittama Tyttötyön-kansio.

Nitovuori (2001, 9) kuvaa Tyttötyötä nuorisotyönä ja samalla naisiin kohdistuvana työnä. Siinä huomioidaan ensinnäkin kasvatustehtävä ja myös naissukupuolen yhteiskunnallinen merkitys. Tyttötyö on erityisesti tytöille suunnattua, heille sovellettua heidän tarpeensa ja kehityksensä piirteet huomioivaa toimintaa kaikkialla, missä tyttöjen erityiskysymykset nousevat esiin ja vaativat pohdintaa tai puuttumista. Tyttötyöhön ryhtymisen pitäisi olla tietoinen ja hyvin perusteltu valinta. Perusteluita voi olla useita ja tyttötyön konkreettiset sisällöt voivat vaihdella paljonkin. (Nitovuori 2001, 9.) Tässä tutkimuksessa mukana ole-

vien tyttöryhmien toiminnassa oli erityisesti kiinnitetty huomiota siihen, että tytöille annetaan mahdollisuus säilyttää lapsuus mahdollisimman pitkään. Yksilöä tuetaan ryhmässä niin, että hän uskaltaa olla oma itsensä ja tuoda esiin tunteensa. Tavoitteena on antaa tytöille turvallisen aikuisen ja naisen malli.

Kun työskennellään niin, että sukupuoli huomioidaan, puhutaan sukupuolisensitiivisestä sosiaalisesta työstä. Varpu Punnonen (2007, 521) määrittelee sukupuolitietoisien lähestymistavan niin, että tunnistetaan sukupuolen vaikutus ihmisen elämään ja hänen tekemiinsä ratkaisuihin. Kyse ei ole sukupuolille luontaisina pidettyjen käyttäytymismallien vahvistamisesta, vaan niiden näkyväksi tekemisestä. Hän jatkaa, että sukupuolisensitiivisyys viittaa siihen, että tiedostetaan oletukset ja odotukset, joita yhteiskunta kohdistaa miehiin ja naisiin. Kun nämä odotukset on tunnistettu ja tiedostettu, niitä voidaan alkaa muuttaa molemmille sukupuolille sallivampaan suuntaan.

Nuorisotyöllä on perinteisesti tarkoitettu poikien kanssa tehtävää työtä; heidän kasvatuksensa ja miessosialisaationsa ovat historiallisesti olleet työn lähtökohtia ainakin toiseen maailmansotaan saakka. Nitovuoren (2001, 9) mukaan erityisesti tavoitteena on tuolloin ollut saada näkyvästi häiriökäyttäytyvät pojat "taltutettua". Nuorisotyössä näkyy edelleen toiminnan poikavaltaisuus ja sitä pidetään luonnollisena. Joskus onkin sanottu, että jos nuorisotaloissa tytöt olisivat vähemmistökulttuurien edustajia, toimintaa uhkaisi syyte rasisista. Tässä mielessä tyttötyön tarve ja tavoite on ilmeinen.

Feminismin ja naistutkimuksen myötä on voitu tehdä näkymätöntä näkyväksi, nostaa esiin naisten ja tyttöjen kokemusmaailmaa. Tyttö tutkimus on syntynyt samasta päämäärästä; nuoriso on virallisesti aiemmin tutkimuksessa määritelty neutraalisti, mutta käytännössä poikaan viitaten. (Nitovuori 2001, 10.)

Feminismi ja naistutkimus ovatkin tyttötyön tärkeitä taustatekijöitä. Niiden ansiosta on päästy pohtimaan kysymystä yhteiskunnallisen sukupuolen merkityksestä. Naistutkimuksen kautta sukupuoli on eroteltu kahdeksi näkökulmaksi: sosiaaliseksi (gender) ja biologiseksi (sex). Gender käsitteellä on haluttu korostaa, että niin sanotut sukupuolierot linkittyvät paljolti yhteiskunnan todellisuuteen, biologian selitysvoiman ulkopuolelle. Jokainen lapsi kasvatetaan ja kasvaa maailmassa, jossa toimintamallit, säännöt ja sosiaalinen todelli-

suus eivät ole eri sukupuolille läheskään aina samat. Tarvitsemme ja käytämme kulttuurisia käsityksiä, siitä millaisia naiset ja miehet ovat (Nitovuori 2001, 10.).

Ajatukseen yhteiskunnallisesta sukupuolesta (gender) sisältyy ajatus, että sukupuoleen ei synnytä, vaan mieheksi ja naiseksi tullaan. Näin on haluttu erotella biologinen sukupuoli muista sukupuoleen liittyvistä ilmiöistä ja korostaa, että biologialla ei voida ainakaan lopullisesti selittää moniakaan miehenä ja naisena olemiseen liittyviä asioita. Tänä päivänä sukupuolta näyttää leimaavan epämääräisyys ja joustavuus siinä, miten sitä voidaan toteuttaa tai mitä merkitystä sillä on ihmisenä olemiselle (Nitovuori 2001, 29.) Toisaalta vaikka sukupuolen sisällöllinen määrittäminen tällä tavalla onkin ongelmallista, se on silti täysin todellinen ja olemassa oleva. Miehistä ja naisista puhutaan erilaisina, mutta jos kysytään, mitä vaikkapa miehisuus ja naisuus ovat, yksimielisyyttä on vaikeampi löytää. Sukupuoli välittyy meille perheen, ystävyys-suhteiden, parisuhteiden, koulun, erilaisten harrastusten, opiskelujen, työn ja muiden elämänalueiden sekä niihin liittämämme merkitysten kautta. Sukupuoli on siis yhteiskunnan rakenteissa yhtä lailla kuin yksilöiden sisimmässä (Nitovuori 2001, 29.)

Tuskin on nuorta, jota sukupuolikulttuuri ei koskettaisi. Jokainen nuori myös käyttää sukupuolittuneita aineksia identiteettinsä rakennuspuuna. Sukupuoli on siksi väistämättä yksilölle ja yhteisölle olennainen. Yhteiskunnallista sukupuolta ja sen merkitystä ei välttämättä kuitenkaan aina tunnusteta ja tiedosteta riittävän hyvin. Esimerkiksi naisilla on nykyään jo korkeampi koulutus kuin miehillä. Silti johtavilla paikoilla on suhteessa vähemmän naisia. Tämä on tietysti myös arvokysymys, mutta samalla yksi ilmeinen esimerkki siitä, että gender on olemassa (Nitovuori 2001, 10).

Naisen mallit ovat käymistilassa ja yhteiskunnallinen sukupuoli muuttuu. Useissa tutkimuksissa on havaittu naisellisten ja miehisten toimintamallien sekoittumista tytöillä – ja nimenomaan tytöillä, vaikka sama koskee poikiakin. Tyttöjen ongelmakäyttäytyminen on lisääntynyt ja noussut julkisuuteen, esimerkiksi tyttöjen alkoholinkäytöstä ja syömishäiriöistä puhutaan yhä enemmän. Tytöt reagoivat perinteisin maskuliinisin tavoin äänekkäästi ja rajustikin, pääsevät otsikoihin ja herättävät huomiota. Tietenkään kaikki tytöt eivät irtaudu perinteisestä "kiltteyskulttuurista" näin näkyvästi. Suuri osa kohtaa aivan uusia pai-

neita ja malleja: nuorten alkoholinkäyttö on esimerkiksi yhä maskuliinisempaa sekä tytöillä että pojilla. Samalla tytöiltä vaaditaan perinteiseen tapaan muun muassa omasta ulkonäöstä huolehtimista. Yksilöllisyys ja itsen toteuttaminen ovat tulleet tyttöjen maailmaan perinteisen hoivan ja muiden ihmisten hyvinvointiin suuntautumisen rinnalle (Nitovuori 2001, 11.)

Tyttötyön kehittyminen johtuukin siitä, että aikamme yksinkertaisesti vaatii uusia keinoja totuttujen nuorisotyön ja -kasvatuksen keinojen rinnalle. Ei ole kyse vain ongelmista tai tytöistä muuttuneiden mallien uhreina. Olennaisinta on huomata, että tyttöys ei ole sitä, mitä muutama vuosikymmen sitten: työnkin on siis kehityttävä (Nitovuori 2001, 11).

Tyttöjen ja poikien eriyttäminen on havaittu tyttötyötä kehitettäessä tarpeelliseksi monestakin syystä. Jo tyttö- ja poikakoulujen aikaan eriyttäminen nähtiin välttämättömäksi ja vielä 1970-luvulla erityiset poika- ja tyttökerhot olivat tavallisia nuorisotyön muotoja. Sittemmin sukupuolten samankaltaisuutta korostavat tasa-arvoideologiat ovat karsineet tällaisen toiminnan määrää. Juuri yhteisiä toimintoja on pidetty tasa-arvon takeena (emt. 12).

Eriytystä on alettu taas toivoa ja suositella, kun on havaittu, että neutraalius voi toimia itseään vastaan. Sen sijaan, että se takaisi kaikkien tarpeiden huomioimisen, se käytännössä häivyttää niistä osan. Virallisesti neutraali kääntyykin poikaa suosivaksi. Erillistoiminta voi olla ratkaisu ja muun muassa nimenomaan edistää tasa-arvoa. Nykyisin eriytetty ryhmä on taas hyväksyttävä jatkuvasti kehittyvä nuorisotyön ja kasvatuksen väline. Eriyttämisen hyödyntäminen ja erilaisuuden huomaaminen on tyttötyön peruslähtökohta. Vaikka kumpikaan, sen paremmin eriyttäminen kuin yhteistoiminta, eivät välttämättä takaa kaikille samoja mahdollisuuksia, ne eivät myöskään sulje toisiaan pois. Eriyttämistä voi hyvin käyttää yhteistoiminnassa lisänä erilaisten näkemysten esiin saamiseksi. Eriyttäminen ei siis ole metodi vaan lähtökohta. Varsinainen toiminta on tietysti aina monipolvisempi ilmiö kuin pelkkä eriyttäminen, tyttötyöhön tarvitaan myös muita laadullisia elementtejä. (Nitovuori 2001, 12.)

Sukupuolikeskustelu on juuri nyt hyvin ajankohtainen. Mediassa keskustellaan paljon siitä pitäisikö lapsia kohdella aivan vauvasta asti neutraalisti sukupuolen suhteen esimerkiksi vaatteiden värit, leikit ja jopa nimet pitäisi joidenkin mielestä olla sellaisia, että niiden perusteella ei voi päätellä lapsen sukupuolta. Taannoin kuuluisa tavaratalojätti muutti Ruot-

sisä mainoksensa niin, että lapset leikkivät leluilla sukupuolineutraalisti, eli pojat imuroivat ja tytöt leikkivät autoilla. Sekaryhmä edellyttää aina jossain määrin sukupuoliroolipelejä. Erillisryhmä voi helpottaa nuoren oman yksilöllisen identiteetin löytymistä ja itsen ja toisen hyväksymistä. Tyttö oppii kenties arvioimaan itseään realistisemmin, tuntemaan itsensä paremmin ja tiedostamaan oman ainutlaatuisuutensa selvemmin. Tytön omat päämäärät ja vahvuudet selkiytyvät. (Nitovuori 2001, 12.)

Jokainen sukupuoli-identiteettiään muodostava tyttö joutuu kohtaamaan sukupuoleen liittyviä viestejä. Itseen vaikuttavien tekijöiden tuntemus auttaa elämännhallintataitojen muodostumisessa. Tyttöryhmät tukevat tyttöjen aikuistumista ja naiseutta. Ryhmä voi myös tukea heidän itsetuntoaan. Lähtökohta toiminnalle on sukupuolen tiedostaminen ja positiivisen naiseuden ja miehuuden etsimisen tukeminen ristiriitaisessa ja pirstaleisessa yhteiskunnassa. (Nitovuori 2001, 13.)

Parhaimmillaan eriytyneet tyttöryhmät rohkaisevat tyttöjä kokeilemaan, tutkimaan ja pohtimaan asioita, joita he eivät sekaryhmässä kehtaisi tai uskaltaisi tehdä. Punnonen (2007, 53) mukaan sukupuolen mukaan eriytyneet ryhmät tarjoavat mahdollisuuden oman sukupuoli-identiteetin kehittymiselle ja tutkimiselle ilman sukupuolittuneen arkimaailman kaikkialle ulottuvaa vaikutusta. Nuorilla on tilaa ja aikaa löytää suhteensa omaan minäkuvaan ja perinteisiin mies- ja naiskäsitteisiin. Tämä edellyttää kuitenkin ryhmän ohjaajilta sitä, että ryhmän vuorovaikutusmallit perustuvat yhdenvertaisuuteen. Silloin sukupuoleen liittyviä käsitteitä voidaan tarkastella ennakkoluulottomasti ja kriittisesti.

Tyttötyötoiminta antaa tytöille turvallisen aikuisen naisen tukea ja roolimallia. Tytöille perheen ulkopuolisen naisen malli voi olla hyvin arvokas ja tarjota positiivisen samastumiskohteen. Tyttöjen maailmassa sosiaalisuus on usein korostunut, joten se on luonteva työväline ryhmässä. Ryhmän turvallisuus, hyväksyntä, luottamuksellinen ja positiivinen ilmapiiri ovat jo sinänsä tyttöjä tukevia. Ryhmässä tyttöjä voidaan rohkaista myös esimerkiksi mielipiteenmuodostukseen ja -ilmaisuun, jotka ovat osalle tytöistä vaikeita. Tytöt voivat vapaasti kertoa omista kokemuksistaan ja tunteistaan toisille tytöille ja saada palautetta. Vahvakin tyttö voi näyttää herkät puolensa. Tyttöjä voidaan ryhmässä myös tukea ottamaan tilaa itselleen ja hoivaamaan itseään (Nitovuori 2001,13.).

Ennen tyttötyön käynnistämistä on mietittävä toiminnan perimmäinen syy, tavoite ja sisältö. Tyttötyö voi olla käytännössä hyvin monimuotoista, kunhan on tiedostettu toiminnan kohde, syy ja taustat. On myös seurattava tavoitteiden toteutumista ja dokumentoitava työtä. Tästä on apua myös siihen, että toiminta ei käänny itseään vastaan, esimerkiksi ala uusintaa jäykkiä sukupuolirooleja. Ilman tarkkaa pohdintaa toiminnasta ei saa irti kaikkea, mikä olisi mahdollista (Nitovuori 2001,14).

Tyttötyötä käynnistettäessä on pohdittava myös sitä, kuinka tehdä näkyväksi tyttöjä ja heidän erityistarpeitaan ilman, että samalla leimaa ja stigmatisoi. Vaara on todellinen varsinkin, jos työn lähtökohta on muutenkin ongelmakeskeinen – toiminta on tarkoitettu tietyllä tavalla oireileville tytöille, esimerkiksi ryhmä on perustettu koulussa ilmenneiden järjestyshäiriöiden takia.

Työ ei myöskään välttämättä puhuttele tyttöjä itseään, jos sen kantavana teemana on vaikkapa "syrjäytymisen ehkäisy". Leimaamista voidaan välttää tai vähentää, jos huomataan, että voimavarat ovat parempi lähtökohta kuin ongelmat (Nitovuori 2001, 15.) Tyttötyö on mielestäni siinä mielessä erittäin onnistunut toimintamuoto, että se on avoin ryhmä kaikille tytöille. Toiminta mielletään ennaltaehkäiseväksi, mutta toiminta itsessään ei ole ongelmakeskeistä, vaan ennemminkin tyttöjen vahvuuksia etsivää ja tukevaa. Tytöt tulevat tutuiksi ohjaajille, ja koska toiminta jatkuu useamman vuoden ajan, ohjaajat saavat läheltä seurata tyttöjen kehitystä ja tytöt voivat peilata itseään tuttuihin aikuisiin ja toisiin tyttöihin. Jotkut tytöt ovat tulleet ryhmään opettajan tai esimerkiksi koulukuraattorin ohjaamana silloin, kun nämä ovat arvioineet, että tyttö tarvitsisi erityistä tukea ja että ryhmätoiminta voisi tyttöä hyödyttää. Ryhmissä on erilaisia tyttöjä erilaisine taustoineen. Ohjaajien kertoman mukaan osalla saattaa olla jokin diagnoosi, lääkityksiä, asiakkuus lastensuojeluun tai muuta "tavallisuudesta poikkeavaa". Ryhmiin osallistumisessa tytöt ovat kuitenkin samalla viivalla, kaikkien henkilökohtaiset syyt ovat sivuseikka.

Tyttötyön ryhmät ovat tavallaan suljettuja, koska kukin ryhmä on tarkoitettu tietyn koulun tietyn ikäisille tytöille. Mutta siinä mielessä ryhmät ovat avoimia, että niihin voi tulla kuka vaan koulun tytöistä ja ryhmiin osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Keskusteluissa tyttöjen kanssa tuli hyvin esiin se, että tytöt olivat varsin sitoutuneita ryhmiinsä. Moni sa-

noi olevansa aina mukana. Ainoastaan jos oli sairas tai jokin muu vastaava pakollinen este aiheutti sen, että ryhmään ei tultu.

Olisi pohdittava tällaisen ryhmätoiminnan tavoitteita myös siitä näkökulmasta, mitkä ovat tyttöjen tavoitteet heidän tullessaan ryhmään ja osallistuessaan toimintaan ja mitkä ovat työntekijöiden tavoitteet suhteessa tyttöihin. Sekä sitä kohtaavatko tyttöjen ja työntekijöiden tavoitteet ryhmän toiminnassa.

Tyttötyö on erittäin matalan kynnyksen toimintaa ja sinne on helppo tulla, koska toiminta on avointa kaikille. Yksi toiminnan vahvuuksista on se, että se jatkuu pitkään ja toiminta muuttuu joustavasti vastaamaan tyttöjen ikätasoa ja muuttuvia tarpeita. Ryhmissä voidaan luontevasti keskustella ja pohtia erilaisia tytöille ajankohtaiseksi tulevia asioita. Esille tuleviin murheisiin ja ongelmiin on mahdollista puuttua, kun ohjaajien ja tyttöjen suhde on luottamuksellinen. Ongelmia on myös helpompi ennaltaehkäistä, koska kontakti tyttöihin on jo olemassa. Määrittelin Setlementin tyttötyön niin, että se on ohjattua, tavoitteellista vertaisryhmätoimintaa, jossa käytetään toiminnallisia ja myös jossain määrin terapeutisia menetelmiä.

2.3 Ennaltaehkäisevä työ

Käsittelen tässä lyhyesti ennaltaehkäisevää näkökulmaa sen vuoksi, että Tyttötyö-toiminta on suunniteltu ennaltaehkäiseväksi toimintamuodoksi. En kuitenkaan tässä tutkimuksessa arvioi sitä, missä määrin ennaltaehkäisyä tyttötyön myötä tapahtuu.

Ennaltaehkäisevässä työssä Leo Nyqvistin (1995, 42) mukaan on kyse jonkin ei-toivotun ilmiön syntymisen estämisestä. Kohteena on yleensä sellainen ongelma, joka muutoin vaatii jonkinasteista puuttumista esimerkiksi sairaus, vahinko, rikos, riippuvuus. Ehkäisevän työn käsitettä käytetään luonnehdittaessa tietynlaista interventiota tai työmuotoa, mutta sillä viitataan myös yleiseen toiminnan tavoitteeseen. Ehkäisevän työn intressi voi lähteä myös eri tasoilta – yhden viranomaisen piiristä, viranomaisten yhteistyönä, koko yhteis-

kunnan intressistä sekä kohderyhmän kokemusten tasolta. Nyqvist (1995, 42) viittaa Ehdotukseen suojelukasvatuksen toteuttamisesta -raporttiin vuodelta 1905, josta käy esiin, että pahatapaisten lasten ja nuorten kanssa tehtävässä ehkäisevässä työssä ehkäisevät toimet tunnettiin jo vuosisadan alussa – työmuotoina mainitaan opetus, neuvot, varoitukset, helpotajuinen kirjallisuus, kansantajuiset esitelmät, vanhempain keskustelukokoukset, kouluharrastuksen herättäminen, sunnuntaikoulun avustaminen ja lasten jumalanpalvelukset. Näiden ”aikaisten toimenpiteiden” tarkoituksen oli parantaa puutteellista kotikasvatusta ja kohottaa kansan siveellistä tasoa. Ennaltaehkäisyideologiaan sopi hyvin, että kohderyhmänä olivat suuret joukot ja toiminnalla viitattiin myös kustannussäästöihin suojelukasvatuksen toteuttamisessa. Näissä ajatuksissa oli paljon yhteistä nykyisen retoriikan kanssa, toteaa Nyqvist (1995, 42).

Varpu Punnonen (2007, 523) korostaa, että sosiaalinen nuorisotyö pyrkii lasten ja nuorten osallistamiseen. Tässä yhteydessä sosiaalisella viitataan yhteiseen maailmaan, yhteiskuntaan ja yhteisyyteen. Sosiaalinen nuorisotyö pyrkii kohdentumaan erityistä tukea tarvitseviin nuoriin, mutta toiminta on kuitenkin pitkälti ennaltaehkäisevää, kaikkiin nuoriin kohdistuvaa. Punnonen (2007, 524) näkee sosiaalisessa nuorisotyössä paljon sosiaalityön ulottuvuuksia: keskeistä on tukea tarvitsevien nuorten etsiminen, löytäminen ja sosiaalinen vahvistaminen, jokaisen yksilöllinen kohtaaminen ja elämäntilanteen huomioiminen. Tämä on oleellista myös Tyttötyössä, vaikka toiminta onkin ryhmämuotoista. Myös yhteistyö eri tahojen kanssa on tärkeää. Muun muassa opettajat, kuraattorit ja lastensuojeluviranomaiset ohjaavat lapsia ja nuoria tarvittaessa Tyttötyön piiriin. Yhteistyöverkoston kuuluvat myös rehtorit, kouluterveydenhuolto, oppilashuoltoryhmät sekä tyttöjen vanhemmat. Setlementin toiminnassa on usein mukana sosiaalisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria, jotka eivät ole sosiaalitoimen asiakkaita. Mukana on niin sanottuja hyvien perheiden apua tarvitsevia lapsia ja nuoria, jotka saattavat usein olla avun ja tuen tavoittamattomissa. Setlementityön suuri haaste on niin sanotulla huolen harmaalla vyöhykkeellä olevien lasten ja nuorten tavoittaminen (Punnonen 2007, 525).

Nyqvistin (1995, 47) mukaan ehkäisevän työn idea perustuu käsitykseen siitä, mikä on toivottavaa ja mitä tulevaisuudessa pitäisi välttää, eli miltä ongelmilta pitäisi suojautua ja mitkä ovat olettamuksia mahdollisesti ongelmiksi kehittyvistä asioista. Ehkäisevät toimen-

piteet kohdistetaan joukkoon riskiyksilöitä, kuten toimeettomat nuoret tai koulussa häiritsevät nuoret. Yksi sosiaalityön paradokseista Nyqvistin mukaan on se, että auttaessaan yhteiskunnasta syrjäytyneitä yksilöitä ja ryhmiä, se käyttää samoja jaottelukäytäntöjä ja -periaatteita, jotka ovat alun perin syrjäytymiseen johtaneet. Näihin projekteihin valikoituu myös asiakkaita, joilla on alun perin hyvä ennuste tai jotka ovat ainoastaan riskiryhmää. Nämä asiakkaat ovat projektien piirissä vetovoimaisempia kuin vakavammin poikkeavat, eikä vähiten siksi, että heidän avullaan voidaan esittää parempia tuloksia työn jatkuvuuden nimissä (emt. 1995, 47). Myös avoimilla paikallisilla ehkäisevillä tai integroivilla projekteilla on taipumus hyljeksiä niitä, jotka eivät sopeudu toimintaan syystä tai toisesta. Valinta osuu niihin, joilla on yhteistyöhalua ja mahdollisuudet sopeutua toimintaan. Tämä johtaa sellaisten yksilöiden valitsemiseen, joiden ei alun perin katsottu olevan kyseisten toimenpiteiden tarpeessa (emt. 1995, 47). Nämä näkökohdat huomioiden mielestäni on hyvä, että Tyttötyön ryhmiin pääsyyllä ei ole kriteereitä, vaan kaikki ikäluokan tytöt voivat osallistua toimintaan. Jos yksilöllisiä ongelmia tulee esiin, niihin voidaan tarttua ilman että tämä puuttuminen vaikuttaa ryhmään kuulumiseen tai toimintaan osallistumiseen.

Leena Ruotsalainen (2007, 172) nostaa esiin myös sen, että nuorisotyössä täytyy olla syrjäytymistä ehkäisevä leima ennen kuin siitä tulee vakavasti otettavaa. Olisi kuitenkin huomioitava, että nuorten keskuudessa on paljon sellaisia uusia ajatuksia, ilmiöitä ja toimintaa, jotka eivät ole näkyvissä. Ruotsalainen (2007, 172) korostaa, että ruohonjuuritasolla tehdyssä työssä lasten ja nuorten kanssa syntyy kyky havaita näitä asioita keskustelemalla, toimimalla ja osallistumalla nuorten elämään. Tärkeää olisi epämuodollisten kohtaamisten ja muodollisten päätöksentekorakenteiden välisen dialogin syntyminen. Täytyy myös koko ajan havaita ja tarkastella, mitä tapahtuu kulissien takana. Tutkimukseni tyttöryhmissä ohjaajilla on mielestäni hieno aitiopaikka päästä kurkistamaan tyttöjen maailmaan ja kuulla laajemmin, mitä eri-ikäiset tytöt pohtivat ja millaisia asioita he kohtaavat. Ryhmätoiminnan lomassa on aikaa luontevalle keskustelulle ja vuorovaikutukselle. Ohjaajalla on myös suuri vastuu siitä, millaisen mallin ja mielipiteen hän itse tuo esiin, mutta kaiken kaikkiaan erilaisia tilaisuuksia ajatusten vaihtoon ja asioiden pohdiskelun kannustamiseen on paljon.

Olen paljon pohtinut ennaltaehkäisyä työstäessäni tätä tutkimusprosessia. Tyttötyö on tarkoitettu ennaltaehkäiseväksi työksi, tyttöjen osallistuminen on vapaaehtoista. Periaatteena

on, että kukaan ei saa mitenkään leimautua toimintaan osallistumisen takia. Mitä mahdollisuuksia on varmistaa se, että juuri eniten toiminnasta hyötyvät tytöt saadaan mukaan? Ehkä se varmistuu juuri sillä tavoin, että pyritään saamaan kaikki esimerkiksi tietyn koululuokan tytöt mukaan toimintaan. Voikin sitten kysyä, onko siitä jotain haittaa jos joukossa on tyttöjä, jotka eivät toimintaa välttämättä tarvitse? Todennäköisesti ei, mutta interventioiden piiriin tulevien nuorten määrä saattaa kasvaa näin suureksi ja voikin kysyä, onko sitten resursseja laajentaa Tyttötyö-toimintaa edelleen?

Auttamistyöstä Tyttötyössäkin on kyse. Siitä, että autetaan tyttöjä tunnistamaan omia vahvuuksiaan, näytetään heille naisen mallia, ollaan esimerkkinä. Luottamuksellinen suhde ohjaajaan muodostuu tärkeäksi. Tyttötyön etuna on se, että toiminta jatkuu useamman vuoden: yksittäinen tyttö voi parhaimmillaan olla toiminnassa mukana noin neljä vuotta.

Aulikki Kananoja (2010, 7–8) kuvaa artikkelissaan hienosti auttamissuhteen merkitystä ja luottamuksen rakentumisesta. Hän toteaa, että olennainen osa ravitsevaa ja kasvua tukevaa suhdetta on luottamus. Kun ammattilainen osoittaa välittämistä, kiinnostusta ja huomiota, työssä on edellytykset sellaiselle luottamukselle, jonka avulla on mahdollisuus käsitellä myös vaikeita asioita. Kananoja nostaa esiin myös työntekijöiden vaihtuvuuden. Vaihtuvuus on suuri uhka pitkäjänteisten auttamissuhteiden muodostumiselle. Jos ei ole luottamusta yhteistyön jatkuvuuteen, ei kannata kertoa kaikkia asioita tai vaikeuksia. Tyttötyössä onkin ollut ihanteellinen tilanne, sillä esimerkiksi haastatteleillani tytöillä on ollut samat ohjaajat koko ajan, kun he ovat olleet toiminnassa mukana. Kananoja (2010, 8) toteaa vielä, että vaihtuvuus on ongelma myös työntekijöille, on vaikea orientoitua pitkäjänteiseen ja kestävään työskentelyyn, jos työsuhde on epävarma. Tämä pätee kaikkialla sosiaalityössä.

Nyqvist (1995, 47) kysyy, millä tavoin nuorten sosiaalisia ongelmia voitaisiin ehkäistä. Yhteiskuntapoliittiset toimintalinjat lähtevät siitä, että ongelmiin täytyy puuttua tarpeeksi ajoissa, jotta toimenpiteet olisivat tehokkaita – tätä toimintalinjaa pitäisi miettiä tarkemmin. Mitä aikaisemmin ongelmiin puututaan, sitä enemmän toimenpiteiden joukkoon tulee niitä, joiden ongelmat eivät kehity vakaviksi. Interventioiden ajoittamista suurempi ongelma on puuttumisen tehostomuus, joka voi johtua esimerkiksi koordinoimattomuudesta tai pääl-

lekkäisyydestä. Eli interventiokentän laajentamisen sijaan huomio pitäisi keskittää työn sisältöön ja organisointiin. (emt. 1995, 47.)

Tämä onkin mielenkiintoinen näkökulma. Keskustellessani ensimmäistä kertaa Setlemen-
tin työntekijöiden kanssa eräs heistä sanoi suoraan, että hän välillä pohtii, voiko heidän
tekemällään työllä todella ennaltaehkäistä jotain ongelmia. Itse olen paljon pohtinut myös
tätä kysymystä, millä tavoin tällainen yhteisöllinen, toiminnallinen ryhmätoiminta auttaa
ongelmien ehkäisyssä. Eräs tapa voi olla se, että oireet ja ongelmat ovat ehkä helpommin
huomattavissa, kun nuoret viettävät aikaa työntekijöiden kanssa. Ohjaaja on ainutlaatuises-
sa tilanteessa siinä mielessä että hän tarjoaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden jakaa ilo-
jaan ja surujaan aikuisen ja halutessaan myös koko ryhmän kanssa. Toiminnan sisällössä
täytyy myös olla jotain, joka antaa mahdollisuuden ja tilaisuuden nuorelle avautua mahdol-
lisista ongelmistaan.

3 SOSIAALITYÖN RYHMÄTYÖ, RYHMÄTOIMINTA

Tässä luvussa käsittelen sosiaalityön ryhmätyön teoreettista taustaa. Pohdin ryhmätyön eettisiä näkökulmia ja yksilön roolia ryhmässä sekä ryhmän ja ympäristön suhdetta ja toiminnallisen ryhmän ominaispiirteitä sekä ryhmätyön tutkimuksellisia näkökulmia.

3.1 Ryhmätyö sosiaalityössä

Ryhmätyön teorian muodostuksen katsotaan Reino Rissasen (1969, 13) mukaan alkaneen 1920-luvulta. Sosiaalityön menetelmäksi ryhmätyö nivoutui niin, että 1940-luvun lopulla ryhmätyömenetelmä hyväksyttiin oppiaineeksi sosiaalityön kouluihin. Ryhmätyötä ohjaviin aatteisiin on liittynyt ajatuksia ja aatteita uskonnoista ja erilaisista humanitäärisistä pyrkimyksistä, kasvatuksen filosofiasta, vapaa-ajan toiminnoista sekä demokraattisesta etiikasta. Tieteellisluonteinen tieto on puolestaan omaksuttu käyttäytymistieteistä, sosiologiasta, sosiaalipsykologiasta, antropologiasta ja psykiatriasta (emt. 1969, 13). Rissanen (1969, 27) lisää ryhmätyön perustieteisiin myös historian, kasvatustieteen ja valtio-opin.

Ihmisellä on luontainen tarve sosiaaliseen kanssa käymiseen toisten ihmisten kanssa. Rissanen (1969, 83) korostaa, että tarve ryhmäelämisen kokemiseen on perustava ja myös universaali ihmisen ominaisuus. Marjatta Eskola ja Riitta Jauhiainen (1994, 15) ovat todenneet, että johonkin ryhmään liittyminen, kuuluminen, hyväksytyksi tuleminen, osallistuminen ja vaikuttaminen ovat yksilön kehitykselle olennaisen tärkeitä asioita.

Rissasen (1969, 88) mukaan ryhmätyön kahtena käytännöllisenä päämääränä on tavoitella ensiksikin yksilön ja ryhmän jäsenen sosiaalisen toimintakyvyn kehittämistä ja toiseksi yksilön sosiaalisen toimintakyvyn ja ryhmän sosiaalisten suhteiden sekä yhdiskunnan ja viime kädessä koko yhteiskunnan tasapainosta kehittymistä. Harvinaisempia työkohteita ryhmätyössä ovat kulttuuriperinteen siirtäminen, yksilön kiinnostuksen herättäminen yhteiskunnallista asemaa kohtaan sekä esimerkiksi taloudellinen kasvatus.

Gisela Konopka (1983, 24) toteaa nostaessaan ryhmätyön esiin sosiaalityön eri työmenetelmien kentässä, että hyvän kasvupohja on itse ryhmässä siinä, että yksilöt toimivat vuorovaikutuksessa keskenään. Sosiaalinen ryhmätyö (Social Group Work) on sosiaalityön metodi, joka auttaa lisäämään yksilön sosiaalista toimintakykyä tarkoituksenmukaisten ryhmäkokemusten avulla ja auttaa myös selviytymään yksilöllisistä tai ryhmään tai yhteisöön liittyvistä ongelmista ja haasteista (emt. 1983, 26). Konopka (1983, 30) on myös kuvannut ryhmäterapiaa (Group Therapy) siten, että se kohentaa kärsimystä ja parantaa yksilöllistä ja sosiaalista toimintaa asiantuntevan erikoistuneen ammattilaisen ja kontrolloidun ryhmäkeskustelun ja vuorovaikutuksen avulla. Hän tiivistää asian niin, että ryhmätyö (Group Work) pitää sisällään työn ryhmien kanssa, olipa kyse sitten terveistä tai sairaista ihmisistä. Kun työntekijä käyttää ammatillista koulutustaan ja kykyjään työskennellessään ryhmässä, jossa yksilöillä on ongelmia henkilökohtaisessa tai sosiaalisessa toiminnassa, työntekijä astuu harjoittamaan ryhmäterapiaa. Yksittäinen työntekijä tekee sitä erityisellä tavalla perustuen siihen, miten laaja hänen ammatillinen pätevyytensä on. (Konopka 1983, 34.)

Kun Konopka (1983, 175; myös Douglas 1976, 26) määrittelee käytännön periaatteita ryhmätyölle sosiaalityössä, hän toteaa, että ryhmätyö perustuu optimistiselle oletukselle, että ihmistä voidaan auttaa kasvamaan ja muuttumaan. Tämä ei ole romanttista optimismia, vaan realistista idealismia, joka ajaa kohti toimintaa. Sen kolme oletusta ovat: sosiaalityö professiona on huolissaan ihmisen sosiaalisen toimivuuden parantamisesta; on olemassa huomattava vastaavuus sosiaalisen toimivuuden ja ryhmäkokemusten välillä ja että ihmiset tarvitsevat apua – joskus ammattiapua – parantaakseen sosiaalista toimijuuttaan. (emt. 1983, 175.)

Jorma Sipilä (1989, 63) määrittelee sosiaalityön työmuodoiksi kontrollin, tuen, sosialisointia, suojelun ja terapian ja palvelutyön. Nämä sisältävät Sipilän mukaan asiakkaalle annettavan ohjauksen ja neuvonnan. Psykososiaalista työtä Sipilä pitää vaikeasti määriteltävänä käsitteenä, koska työtavan tunnusmerkit eivät ole selkiytyneet. Hän määrittelee psykososiaalisen työn kohderyhmästä käsin, tunnuspiirteinä on yksilöiden ja perheiden sosiaalisesti poikkeava käyttäytyminen. (Sipilä 1989, 64.)

Nyqvistin (1995, 49) mukaan psykososiaaliseen työhön liitetään usein terapeutin orientaatio, jolla viitataan elämän hallintaan. Psykososiaalisessa työssä korostuu muutos. Nyqvist (1995, 49) nostaa esiin Bernlerin ja Johnssonin psykososiaalisen työn mallin, joka sisältää kolme peruslähtökohtaa: työntekijä saa muutoksen aikaan asiakkaan elämässä oman toimintansa, suoran kontrollin tai epäsuoran kontrollin kautta. Ensimmäisessä tapauksessa työntekijä ottaa vastuun muutoksesta, toisessa työntekijä vastaa ehdotuksista, mutta asiakas toiminnasta, kolmannessa vaihtoehdossa työntekijä vastaa prosessista ja asiakas sekä tavoitteista että toiminnasta. Nyqvist (1995, 53) esittää, että käytettäessä ryhmää muutoksen välineenä, ehdottomia edellytyksiä toiminnalle on, että ryhmällä täytyy olla yhteinen identiteetti, ainakin jossain määrin yhteenkuuluvuuden tunnetta, tietyt yhteiset päämäärät ja yhteiset normit ja ryhmään kuuluvien kesken täytyy vallita suora tai epäsuora kommunikaatio. Hän toteaa, että työtä voidaan tehdä vain ryhmissä, joilla on oma identiteetti, sosiaalinen rakenne ja joissa on suora vuorovaikutus jäsenten kesken. Puhuttaessa nimenomaan sosiaalityön piiriin sijoittuvasta ryhmätyöstä, kuvaavin käsite on ehkä ”sosiaalinen ryhmätyö” tai vielä täsmällisemmin ”ryhmämuotoinen sosiaalityö” (social groupwork). (emt. 1995, 53.) Suomalainen perustason sosiaalityöntekijän koulutus ei juuri sisällä valmiuksia terapiatyöhön, mutta terapeutin pätevyys on mahdollista hankkia. Sosiaalityöhön liittyy voimakkaasti piirteitä joiden avulla työtä voi kutsua myös terapeutiksi; pyritään kuuntelemaan ihmistä ja yhdessä asiakkaan kanssa mietintään mahdollisuuksia kohentaa hänen elämäntilannettaan ja ratkaista erilaisia ongelmia.

Erkki Airas (1979, 26) kuvaa ryhmätyötä toimintana, jonka pyrkimyksenä on ryhmädynaamisia tekijöitä säädellen edistää ryhmän toimintakykyä sekä auttaa sitä toimimaan ja rakentumaan ryhmäprosessien edistämiseksi. Hän lähestyy ryhmätyötä terapeutin, hoitavana menetelmänä, mutta hänen esiin nostamansa teemat sopivat myös toiminnallisen

ryhmän kuvaamiseen. Ryhmätyö on nähtävä kehitystapahtumaksi, kasvattavaksi prosessiksi, joka heijastaa yksilön kehitystä ja sosiaalista sopeutumista. Ryhmätyö on tietoista vaikuttamista ryhmän vuorovaikutukseen ryhmädynaamisia tekijöitä säätelemällä. (emt. 1979, 26.) Myös Lauri Tarvainen (1964, 3) korostaa sitä, että ryhmädynamiikka toimii työntekijän työvälineenä sosiaalityön ryhmätyössä. Hän toteaa, että ryhmällä on mahtava vaikutus jäsentensä käyttäytymiseen, asenteisiin ja mielipiteisiin. Saamalla kun ryhmä vaikuttaa jäsentensä käyttäytymiseen, ihmisillä on luontainen tarve kuulua ryhmään. Tarvainen jatkaa, että ryhmä tyydyttää tärkeitä ihmisen perustarpeita, antaa yksilöllisen tilaisuuden kuulua johonkin, saada osakseen toisten hyväksyntää, jakaa kokemuksia toisten kanssa, ilmaista itseään ja vaikuttaa toisiin. Tämä toisiin vaikuttamisen tarve voidaan Tarvaisen mukaan milloin tahansa valjastaa palvelemaan ryhmään kuuluvien ihmisten asenteiden muuttamista; siitä muodostuu ryhmätyön metodin suuri merkitys sosiaalityölle (emt. 1964, 4). On mielenkiintoista lukea Tarvaisen ajatuksia vuodelta 1964 siitä, kuinka hänen mielestään ryhmätyön merkitys yhteiskunnassa on suurempi kuin ennen, kuinka elämä yhteiskunnassa on tullut monimutkaisemmaksi, komplisoidummaksi sekä vaativammaksi ja kuinka alati muuttuvassa ja monisäikeisessä yhteiskunnassa yksilön on vaikea tuntea itsensä tarpeelliseksi ja hyväksytyksi yhteiskunnan jäseneksi. Monta vuosikymmentä on jo kulunut noista ajatuksista. Silti ne ovat hyvinkin sopivia tähän päivään, eikä tilanne ei ole tuosta näkökulmasta ainakaan helpottunut. Ihmiset kokevat yksinäisyyttä, arvottomuutta ja turvattomuutta ehkä enemmän kuin koskaan.

Pauliina Levamo (2007, 81) on todennut, että ryhmätoiminta painottuu sisäisen elämänhallinnan tukemiseen, psykososiaaliseen sosiaalityöhön ja vertaistuen mahdollistamiseen. Myös hän korostaa, että yksilötyöhön verrattuna ryhmä tarjoaa yksilön psykososiaalisen kehityksen kannalta merkittäviä asioita, kuten johonkin liittymisen, kuulumisen, hyväksytyksi tulemisen, osallistumisen, osallisuuden ja vaikuttamisen. Osallistumisen sosiaaliseen toimintaan, ryhmään tai harrastuksiin on havaittu yhdeksi lapsia ja nuoria yksinäisyydeltä, eristäytymiseltä ja esimerkiksi masennukselta suojaavaksi tekijäksi. (emt. 2007, 82.) Sosiaalityössä ryhmämuotoista toimintaa voidaan hyvin käyttää avohuollon tukitoimintana, mutta ryhmätoiminta ei voi korvata varsinaista yksilöllistä sosiaalityötä silloin kun sen tarve on ilmeinen. Toisaalta yksilötyö ei myöskään voi korvata ryhmätoimintaa silloin kun

katsotaan, että yksilö hyötyisi selvästi ryhmämuotoisesta työskentelystä. Molempia menetelmiä pitäisi osata hyödyntää ja parhaimmillaan myös käyttää rinnakkain.

Ken Heap (1975, 12) toteaa, että parhaimmillaan sosiaalinen ryhmätyö vähentää ihmisten eriarvoisuutta ja työllä on myös ennaltaehkäisevä vaikutus. Yhtenä tavoitteena voi olla ihmisen valmistaminen uusiin tilanteisiin, ryhmän avulla voidaan vähentää epävarmuutta ja hämmennystä. Tom Douglas (1976, 27) korostaa, että on ymmärrettävä ajan tärkeys auttamisprosessissa ja työntekijän on työskenneltävä monimutkaisessa keskinäisten suhteiden verkossa ja myös ymmärrettävä sitä. Päämäärää, siis sosiaalisen toimivuuden vahvistamista, ei saavuteta nopeasti tai suoraviivaisesti, vaan usein monien takapakkien ja edistysaskelien kautta. (emt. 1976, 27.)

Eileen Gambrill (2006, 682) toteaa, että ryhmätyö on perinteinen osa sosiaalityötä. Hän määrittelee ryhmän niin, että se koostuu kolmesta tai useammasta yksilöstä, jotka kokoontuvat yhteen puhumaan yhteisestä tehtävästä tai ongelmasta tai nauttimaan jaetusta kiinnostuksesta. Gambrill (2006, 682) huomauttaa, että ryhmiä on monenlaisia ja että sosiaalityössä on usein käytössä ”itse-apu” ryhmiä. Tyttötyön osalta on käyty jossain vaiheessa keskustelua, että voisivatko tyttö-ryhmät olla itseohjautuvia – onhan ollut Settlementiliikkeesä perinteistä, että ihmisiä on ohjattu auttamaan itse itseään. Tyttötyön ohjaajat pitivät tätä mahdottomana sen vuoksi, että toiminnan yhtenä tavoitteena on tarjota tytöille aikuisen naisen mallia ja he pohtivat, miten se olisi mahdollista, jos tytöt toimisivat vain keskenään.

Tässä yhteydessä nostaisin esiin, että esimerkiksi Mari Toivonen (2008, 149) on todennut yhteisöllisyyttä käsitellessään, että erilaisten ryhmien perustaminen ei yksin riitä. On muistettava, että ilman ammatillista henkilöstöä muodostetut ryhmät ja esimerkiksi kohtaamispaikat eivät aina toimi. Ammatillisen henkilöstön avulla toiminta on vastuullista ja jatkuvaa. Oma lukunsa on tietenkin ihmisten itse muodostamat luonnolliset ryhmät. Ne eivät ole riippuvaisia ammatillisesta vastuuhenkilöstä. Ammatillisen henkilöstön myötä kääntöpuolella saattaa Toivosen (2008, 150) mukaan olla se, että esimerkiksi järjestöt professionaalistuvat ja alkavat enenevässä määrin muistuttaa julkista sektoria ja unohtavat sen alkupe räisen toimintaideologiansa, kansalaislähtöisen, jäsentensä asiaa ajavan piirteensä.

Ryhmän avulla ihminen voi kuulua myös laajempaan yhteisöön. Kyetäkseen kasvamaan täyteen mittaansa ihmisen on sosiaalistuttava; tyydyttävien ryhmäsiteiden luominen perheen ulko-puolella on jokaisen ihmisen alati, läpi koko elämän uusiutuva tehtävä (Rissanen 1969, 84). Rissanen tuo samassa yhteydessä esiin demokratian ja sen merkityksen sosiaalityölle ja sosiaalityöntekijöille. Hän toteaa myös, että ryhmätyön periaatteet perustuvat demokraattisiin perinteisiin. Ryhmän jäsenelle osallistuminen ohjattuun suunnitteluun ryhmässä voikin muodostua kokemukseksi demokraattisesta toiminnasta (emt. 1969, 85). Ryhmän vetäjällä on eettisiä velvoitteita ryhmää kohtaan. Tietoisuus sosiaalisista suhteista sisältää sekä jäsentenvälisen vuorovaikutussuhteiden ymmärtämisen että herkkyyttä ryhmäprosessia kohtaan. Työntekijältä edellytetään yleensä aktiivista mukanaoloa ja vastuuta silloin kun hän auttaa toisia käyttämän hyväkseen sosiaaliseen kasvuun johdattavaa ryhmäkokemusta. (emt. 1969, 86.)

Allan Brown (1994, 13) on pohtinut ryhmämenetelmän potentiaalisia hyötyjä. Hän nostaa esiin, että ryhmässä ihminen saa paljon sosiaalisen elämän kokemuksia. Jos ihmisellä on esimerkiksi heikot sosiaaliset taidot, niitä voidaan ohjatussa ryhmässä työstää ja harjoitella. Brown toteaa myös, että ryhmä, jonka jäsenillä on samankaltaiset tarpeet, voi tuottaa ihmisten välille keskinäistä tukea ja auttaa ongelmien ratkaisussa. Asenteet, tunteet ja käytös saattavat muuttua ryhmätilanteiden myötä. Tämä tapahtuu sosiaalisen vuorovaikutuksen, roolimallien, palautteen ja vahvistamisen myötä sekä ryhmän sisältä tulevien laajojen ideoiden avulla. Brown toteaa myös, että ryhmässä jokainen jäsen on potentiaalinen auttaja. Sosiaalityöntekijän ja myös asiakkaan rooli on erilainen ryhmässä, koska suuri osa ryhmän antamasta avusta ja tuesta suuntautuu jäseneltä toiselle, siis asiakkaalta asiakkaalle. Ryhmätyöskentely voi paljastaa kätkeytyjä vahvuuksia ja potentiaalia yksilöissä, jotka on leimattu ”kelvottomiksi” tai ”vaillinaisiksi” (emt. 1994, 14). Ryhmä voi olla demokraattinen ja itsemääräämisoikeutta korostava. Brown korostaakin, että tästä syystä monet asiaan perehtyneet sosiaalityöntekijät arvostavat ryhmätyömenetelmää. Parhaimmillaan ryhmätyö edistää osallistumisen avoimuutta, voimaantumista ja asiakkaan aktivoitumista intervensioissa. Ryhmätyö sopii erityisen hyvin sellaisille asiakkaille, jotka kokevat yksilötyön intiimiyden ja voimakkuuden vaikeaksi kestää. He saattavat tuntea olonsa miellyttävämmäksi ryhmässä. Brown nostaa esiin myös taloudellisen näkökulman ryhmätyöhön. Menetelmä

saattaa joissain tapauksissa säästää sosiaalityöntekijän aikaa ja ponnistuksia, kun pystytään auttamaan useita asiakkaita kerralla. (emt. 1994, 15.) Brenda Vernelle (1994, 64–66) löytää ryhmätyöstä samankaltaisia positiivisia vaikutuksia kuin Brown. Vernelle toteaa että ryhmä voi tarjota virikkeellisiä ja haastavia kokemuksia; ihminen voi saada vaihtoehtoisia toimintamalleja omalle käytökselleen. Ryhmässä tullaan läheisiksi, joten ryhmän jäsenten keskinäinen vaikutus voi olla voimakas. Vernelle toteaa myös että on luonnollisempaa toimia ryhmässä kuin istua vastakkain jonkun kanssa joka on virallisen asemansa vuoksi ”ylempänä” (1994, 66). Vernelle (1994, 73) toteaa myös että ryhmän ei tarvitse olla terapeutin ryhmä jotta siitä olisi jäsenilleen hyötyä. Hän muistuttaa että terapia sana on hieman ongelmallinen. Tiukasti tulkittuna se tarkoittaa sairauden lääketieteellistä hoitoa, mutta Vernelle näkee sen laajemmin ja korostaa että terapeutin on jotain mikä auttaa ihmistä voimaan paremmin. Esimerkiksi erilaisten toiminnallisten ryhmien avulla ihminen voi tyydyttää monenlaisia tarpeitaan (emt. 1994, 73–74).

Brown (1994, 15) haluaa myös muistuttaa ryhmätyömenetelmän mahdollisista haittapuoista. Luottamuksellisuus saattaa olla vaikeampi säilyttää ryhmätyötä käytettäessä kuin yksilötyössä. Ryhmässä yksilö kertoo tietoja itsestään useammalle henkilölle ja luottamuksellisuus rikkoutuu helpommin, koska kaikki eivät ole ammattieettisesti sitoutuneita vaitiolovelvollisuuteen. Ryhmän kanssa sovitut sopimukset vaitiolosta eivät välttämättä aina toteudu. Ryhmässä yksilö ei välttämättä saa niin yksilöllistä huomiota työntekijältä kuin yksilötyössä. Joillekin saattaa olla vaikeaa hyväksyä se, että eivät saa kaikkea työntekijän huomiota itselleen. He voivat olla ryhmässä hyvin häiritseviä, passiivisia, loukkaantuneita tai joutua syntipukin rooliin. Tällaisissa tapauksissa yksilöllinen työskentely saattaa auttaa ennen ryhmään liittymistä. Ryhmän jäsenyys saattaa myös leimata tai tuottaa häpeää. Kuten esimerkiksi eronneiden ryhmä, koulupudokkaiden ryhmä tai skitsofreenikkojen ryhmä. Siksi onkin tarkkaan mietittävä, miten ryhmä nimetään. On hyvä käyttää neutraaleja nimiä, vaikkapa *Keskiviikkoryhmä*. Ryhmät voivat Brownin mukaan myös vahingoittaa vähemmistöjä, jos ei kunnolla mietitä, millaisiin ryhmiin ihmisiä ohjataan ja millaisia ryhmiä muodostetaan. Tärkeää on myös valita ryhmänohjaaja huolellisesti. Ryhmätoimintaa voi olla myös vaikeaa suunnitella, järjestää ja toteuttaa. Ryhmätyö vaatii resursseja. Sosiaali-

työntekijä saattaa joutua neuvottelemaan tiloista, kuljetuksista, tarvikkeista ja rahoituksesta ryhmätoimintaa suunnitellessaan. (emt. 1994, 15–16.)

Margaret Hartford (1971, 274–275) toteaa, että ryhmän vaikutus tai ryhmäkontrolli on voima, joka rakentuu ryhmän sisällä osallistujien ja ohjaajan vuorovaikutuksessa. Voima tulee organisoidusta rakenteesta, virallisesta tai epävirallisesta, määrätystä tai synnynnäisestä johtajuudesta. Se muodostuu myös ihmisten vaikutuksesta toisiinsa, sekä emotionaalista suhteista joita he muodostavat. Ryhmän jäsenten tunteisiin voi olla vaikutusta myös pelolla, jos ryhmässä tulee pelko joutua naurunalaiseksi, hyljeksityksi tai ulkopuoliseksi. Ryhmäkontrollin avulla voidaan estää tällaisia negatiivisia vaikutuksia ja tuntemuksia. Ryhmän vaikutus tulee myös kasvavasta ryhmäkulttuurista, arvoista, normeista ja tapakulttuurista, jotka muodostuvat ryhmässä ja tulevat tärkeiksi ryhmälle ja kaikille osallistujille. Loppujen lopuksi ryhmän vaikutus yksilöön, ryhmäkokemusten vaikutukset osallistujiin ja myös ryhmän ulkopuolisiin tuottavat perusolemuksen ryhmän tarkoitukselle. Ryhmäkontrolli vaikuttaa ryhmäprosessin tuloksiin ja myös tuottaa sen tuloksen, jota ryhmän jäsenet ovat tavoitelleet. Se voi tarjota yksilölle tukea itseilmaisuuksiin ja oman luovuuden esille tuomiseen, koska yksilö tietää, että kuuluu johonkin. Kontrollin ansiosta erilaiset yksilöt voivat toimia yhdessä ja keksiä ratkaisun ongelmiin tai muutoksia ryhmän ympäristöön ja voivat myös vaikuttaa ryhmän ulkopuolisiin systeemeihin. Tässä merkityksessä ryhmille olisi merkittävää käyttöä sosiaalityössä. (emt. 1971, 275.)

Christina Salmivallin (1998, 12) mukaan vertaisryhmät ovat ainutlaatuinen ympäristö lapsen sosiaalisen, kognitiivisen ja emotionaalisen kehityksen kannalta. Lapsuuden toverisuhteissa opetellaan monia sellaisia taitoja, joita tarvitaan myöhemmin elämän erilaisissa tasa-vertaisissa ihmissuhteissa, esimerkiksi parisuhteessa. Vertaissuhteet ovat merkityksellisiä lapsen ja nuoren kaikissa ikävaiheissa, merkitykset toki muuttuvat. Salmivalli (1998, 13) toteaa, että vertaisryhmät on kehityksellinen haaste; ne vaikuttavat monin tavoin lapsen käyttäytymiseen ja yksilönkehitykseen ja niissä opitaan sosiaalisia taitoja, kuten kommunikointia ja yhteistyötaitoja. Vertaissuhteissa vuorovaikutus on Salmivallin (1998, 13) mukaan lapselle haastavampaa kuin esimerkiksi vanhempien, hoitajien tai sisarusten kanssa, koska toisten lasten kiintymys pitää tavalla tai toisella ansaita. Ystävän voi menettää tai

vertaissuhteessa tulla torjutuksi, kun taas esimerkiksi sisarukset pysyvät, kohtelipa näitä melkein miten tahansa.

Liisa Hokkanen (2003, 267) muistuttaa, että vertaisuuteen kuuluva yhteenkuuluvuus voi tuottaa myös asioita, joita ei ole tavoiteltu. Voi syntyä riippuvuutta ryhmästä, mikä voi johtaa sopeutumisvaikeuksiin ryhmästä luovuttaessa. Voi myös syntyä paineita yhdenmukaisiin todellisuustulkintoihin, jolloin mahdollisuuksien näkeminen voi kapeutua. Vertaisuus on niin vahva voima ihmisten välisessä kanssakäymisessä, että siihen on suhtauduttava paitsi arvostaen myös vastuullisesti. Ryhmien organisoimisessa on oltava paitsi näkemystä, mihin pyritään, myös näkemystä, mitä tehdään, jos vertaisryhmä päättyykin toisille urille. Myös Salmivalli (1998, 13–14) muistuttaa, että on tärkeää, millaisiin ryhmiin lapsi kuuluu ja keitä ryhmätoverit ovat. Aina opitut sosiaaliset mallit eivät ole välttämättä toivotuja. Kaikenlaisia vertaisryhmiä ei ole syytä romantisoida. Etenkin varttuneemmilla lapsilla saattaa olla omia vertaisryhmiä, jotka voivat olla myös riski kehitykselle. Yleisesti ottaen vertaisryhmät ovat kuitenkin lapsen kehitykselle hyödyllisiä, ellei välttämättömiä, toteaa Salmivalli (1998, 14). Hyväksytyksi tuleminen omassa vertaisryhmässä on tärkeää ja sen on todettu myös ennakoivan tulevaa mielenterveyttä.

Nyqvistin (1995, 143) mukaan auttamistyön psykososiaalinen ulottuvuus ja sosiaalisten taitojen oppiminen ovat osa samaa prosessia. Työntekijöiden ja nuorten välille syntyy luottamuksellinen ja aito suhde yhdessä tekemisen kautta. Kyseessä on perinteisestä yksilötyöstä laadullisesti eroava auttamiskulttuuri – ryhmä mahdollistaa toiminnallisuuden, vuorovaikutuksen ja yhteisyyden, joiden avulla voidaan parantaa itsetuntemusta, itsetuntoa ja sosiaalista kompetenssia.

Poikaryhmiä tutkittuaan Alpo Heikkinen (2006) havaitsi, että interventioiden täytyisi tapahtua viimeistään seitsemännen koululuokan alussa, jos toivotaan ongelmia ehkäisevää vaikutusta. Tyttöjen kohdalla murrosiän aikaisempi alkaminen edellyttää jo aikaisempaa puuttumista mahdollisiin ongelmiin. Ryhmätyö on yksi sosiaalityön menetelmällinen interventio lasten ja nuorten elämään (Heikkinen 2006).

3.2 Eettisyys ryhmätyössä

Eettisyys on olennaista Tyttötyö-toiminnassa. Toiminnassa noudatetaan sosiaalityön eettisiä periaatteita. Setlementin keskeisiä ihanteita ovat yhdenvertaisuus ja yhteisöllisyys. Setlementtityössä on perinteisesti uskottu yhteisöllisyyden voimistavaan vaikutukseen.

Ryhmätyössä on käytettävä sosiaalityön arvojärjestelmää, eettisiä arvositoumuksia ja päämääriä. Reino Rissanen (1969, 81) viittaa sosiaalityön filosofiaan, eettisiin, perus- tai ensisijaisiin arvoihin ja ryhmätyön filosofiaan. Eettisten arvositoumusten kaksi kiinnekohtaa ovat yksilö ja sosiaaliset suhteet. Mielestäni ryhmätyössä on todella tärkeää huomioida juuri se sosiaalityön filosofiaan liittyvä ajatus yksilön persoonallisuuden kehittymisestä ja omaehtoisesta kasvusta, jonka Rissanenkin (1969, 83) nostaa esiin. Eli työntekijän on auttamistyössään otettava vastuuta siitä, että auttamistilanteissa varsinkin nuorten kohdalla on tuettava sitä, että ihmisestä kehittyi itsensä kaltainen, ei auttajan kaltainen. Tästä on kysymys myös puhuttaessa yksilöllistämisestä ryhmässä; yksilöä autetaan vapautumaan ja samalla vuorovaikutukseen toisten kanssa. Kuitenkaan yksilön persoonallisuus ei luonnollisestikaan voi olla ryhmätyössä ”pääkohde”, vaan painotetaan ryhmätyön sosiaalista sosiaalisessa ryhmätyössä. (emt. 1969, 83.)

Rissanen puhuu myös demokraattisesta etiikasta (1969, 84–86). Ryhmän jäsenelle osallistuminen ohjattuun ryhmän toiminnan suunnitteluun voi muodostua kokemukseksi demokraattisesta menettelytavasta. Kun ihminen kantaa vastuunsa ryhmässä ja osallistuu aktiivisesti hänen demokraattiset perustavoitteensa toteutuvat. Ryhmätyön periaatteet perustuvat demokraattisiin periaatteisiin. Demokraattiselle käyttäytymiselle on luotava tilaisuus ja sitä on opeteltava. Sen tekijöinä ovat valinnan vapaus ja mahdollisuus, sallimisen osoittaminen ja itsekurin kehittäminen eli vähittäinen kasvu omakohtaiseen ja sisäisesti omaksuttuun kontrolliin ryhmää apuna käyttäen.

Konopka (1983, 61) korostaa sosiaalityön eettisiä arvoja. Hän nostaa esiin oikeudenmukaisuuden, vastuun sekä vähemmän esiin nostetun ja määritellyn jossain määrin erilaisen arvon eli mielenterveyden (mental health). Hän tarkoittaa sillä ymmärrystä, että ihmisen täy-

tyy omata vaisto ja tunne sisäisestä tyydytyksestä ja sisäisestä voimasta, jotta kykenee antamaan jotain myös muille. Oikeudenmukaisuudella hän tarkoittaa sitä, että hyväksytään ja arvostetaan jokaista ihmistä riippumatta rodusta, sukupuolesta, taloudellisesta asemasta, koulutuksesta tai psyykkisistä voimavaroista. Oikeudenmukaisuus ei tarkoita sitä, että kaikkia pitäisi kohdella samalla tavalla, tai että kaikki ovat samanlaisia, vaan sitä, että kaikkia kohdellaan yhtä hienotunteisesti, hyväksyvästi ja rakastavasti sekä tarjotaan kaikille samoja mahdollisuuksia. Vastuu sisältää tietoisuuden ihmisten keskinäisestä riippuvuudesta, hyväksynnän sekä omille että muiden oikeuksille sekä käsitteen ihmisten keskinäisestä veljeydestä. Arvot ovat tärkeimmät, a priori, sanoo Konopka. Niiden täytyy olla selviä ja keskiössä professionaalissa toiminnassa ja käytännössä. Raja oikeutetun omien arvojen korostamisen ja mielivaltaisen määräämisen välillä on sosiaalityössä hiuksenhieno. Pelko siitä, että vaikuttaa liian voimakkaasti omilla arvoillaan, saattaa johtaa siihen, että toimii periaatteettomasti ja välinpitämättömästi käytännön työssä. Toisaalta pelko siitä, että on liian hyväksyvä, saattaa johtaa arvojen liialliseen painottumiseen ja ahdasmieliseen ryhmäilmapiiriin. Selkeä perusarvojen hyväksyntä ja vaatimus rehellisestä omien arvojen tutkinnasta ovat perusta ja elinehto sosiaalisen ryhmätyön käytännölle (emt. 1983, 67).

Urania Glassman ja Len Kates (1990) ovat pohtineet inhimillisiä arvoja ja demokraattisia sääntöjä jotka olisi huomioitava ryhmätyössä. Lähtökohtana on, että ihmiset ovat luonnostaan arvokkaita, tällä suojellaan jokaisen ryhmän jäsenen oikeuksia. Ryhmässä ihmiset ovat vastuussa toinen toisilleen - tähän sääntöön sisältyy välittäminen ja keskinäinen auttaminen; ohjaajalla on keskeinen rooli antaa malli auttamiselle ja toisten kuuntelemiselle. Ihmisellä on oikeus kuulua johonkin, sisältyä ryhmään; ryhmänohjaaja voi näyttää mallia erilaisuuden hyväksymisestä. Ihmisellä on oikeus tulla kuulluksi ja oikeus osallistua. On kehitettävä ja mietittävä toimenpiteitä joilla osallisuutta voidaan lisätä; ohjaaja voi tarkkaila ryhmää, luoda tilaa kaikille, huomioida hiljaisemmat ryhmän jäsenet ja auttaa ryhmää ottamaan vastuuta toinen toisistaan (1990, 44). Ryhmässä ihmisellä pitää olla vapaus puhua ja ilmaista itseään; ohjaaja voi rohkaista ryhmän jäseniä puhumaan suoraan toisilleen ja mahdollistaa ajatusten, tunteiden ja ideoiden esiin tuomisen. Ihmisten erilaisuus rikastuttaa ryhmää; erilaisuutta on vaalittava enemmän kuin yritettävä yhdenmukaistaa. Ihmisellä on valinnanvapaus myös ryhmässä, oikeus päättää omasta kohtalostaan. Ryhmää on roh-

kaistava päätöksentekoon, ohjataan joustavaan ja avoimeen päätöksentekoprosessiin. Ryhmässä on pyrittävä vapaaseen muutokseen pakkokeinojen sija, muutoksille asetetaan tavoitteet ryhmän sisällä. Ohjaaja mahdollistaa sen että ryhmän jäsenillä on mahdollisuus ottaa joustavasti erilaisia rooleja ryhmässä. Ryhmän jäsenillä on myös oikeus haastaa ja kyseenalaistaa ammattilaisia jotka ohjailevat ja opastavat heitä, tunteita on voitava käsitellä ryhmässä. Ryhmänohjaajalla on suuri vastuu siitä että arvot ja säännöt toteutuu ryhmän toiminnassa. (emt. 1990, 70–72.)

3.3 Yksilö ryhmässä

Ihmisluontoon kuuluu oleellisesti, että ihminen haluaa olla sosiaalisessa kanssakäymisessä toisten ihmisten kanssa. Tarve kuulua ryhmään on perustava ja myös universaali ihmisen kokemus. Jotta ihminen kykenee kasvamaan täyteen mittaansa, hänen on sosiaalistuttava, luotava siteitä toisiin ihmisiin. Rissanen (1969, 84) toteaaakin, että tyydyttävien ryhmäsiteiden luominen perheen ulkopuolelle on jokaisella ihmisellä koko läpi elämän kestävä uusiutuva tehtävä.

Eskola ja Jauhiainen (1994, 15) toteavat, että kun ihminen kuuluu ryhmään, hän peilaa omaa suhdettaan ympäristöön ja samalla vetää rajaa sen ja itsensä välille. Näin yksilö saa tietoa itsestään ja ympäröivästä maailmasta. Ryhmä on yksilölle itsetuntemuksen lisäämisen eli reflektion väline (emt. 1994, 16). Nuoren ihmisen kohdalla tämä onkin ryhmätöiminnan näkökulmasta olennaista. Nuori peilaa itseään ja omia vahvuuksiaan suhteessa muihin ja ryhmässä toimiminen on luonteva tapa saada tietoa omasta itsestään. Parhaimmillaan ryhmäkokemukset auttavat ihmistä löytämään omimman itsestään, eivätkä tasa-päistä ja yhdenmukaista, kuten usein ajatellaan (emt. 1994, 16). Reflektiivisyys ja sen synnyttämä tietoisuus kehittyvät toiminnassa (Eskola & Jauhiainen 1994, 18). Toiminta yhdistää yksilön ympäröivään maailmaan ja antaa siitä erilaisia aistimuksia ja kokemuksia, jotka käynnistävät sisäiset ajattelu- ja havaitsemisprosessit. Tietoisuus on näiden kahden, reflektiivisen havainnoinnin ja ajattelun yhteistulos (emt. 1994, 18).

Sosiaalityön, kuten muidenkin auttamis-, hoito- ja kasvatusalojen päätehtävänä on ihmisen toimintakyvyn tukeminen ja kehittäminen. Toimintakyky on yksilön kyky luoda sellaisia sosiaalisen vuorovaikutuksen tapoja ja muotoja, joiden avulla hän hallitsee omaa elämäntilannettaan (Eskola & Jauhiainen 1994, 19). Myös ryhmässä yksilön perustarve on laajentaa omaa toimintakykyään. Ryhmässä saatava palaute ja osallistuminen ylipäänsä laajentavat yksilön toimintakykyä. Osallisuuden kokemus voimistaa ihmisen subjektiivutta. Sitä kautta persoonallisuus kehittyy ja myös hänen arkielämässä tarvittavat taitonsa kehittyvät. Ryhmässä yksilö oppii toisten ihmisten reaktioiden kautta arvioimaan omaa toimintaansa ja oman toiminnan vaikutusta muihin. Sen perusteella yksilö oppii tekemään erilaisia valintoja. Tällöin yksilö tulee tietoiseksi itsestään ja suhteesta toisiin (emt. 1994, 19). Subjektin kehittyminen persoonallisuudeksi edellyttää vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Ryhmässä toimimisen keskeinen merkitys yksilölle on siis persoonallisuuden kehittyminen yhteenkuuluvuuden kautta (emt. 1994, 20).

Rissasen (1969, 101) mukaan yksilö saa toiminnan kautta tilaisuuden ilmaista itseään, kokeilla kykyjään yksilönä ja yhteiskunnan osana, samaistua toisiin haluamallaan tavalla, vapautua erilaisista tunteista, osoittaa ystävyyttä ja tunteita – myös vihamielisyyttä – tuntee saavutusta ja omistamista, kasvaa sosiaalisesti tuntiessaan vastavuoroista hyväksymistä toisten taholta. Ryhmätoiminta saattaa myös täydentää tai korvata puutteellisia tai niukkoja ihmissuhteita tai epäedullisen kasvuympäristön aiheuttamia haittoja. Ääritapauksissa ja terapeuttisissa ryhmissä on myös hoidollisia tavoitteita muun muassa psyykkisten häiriöiden hoito ryhmäterapiassa avulla (emt. 1969, 104). Ryhmätilanteet, joissa esiin tulleet asiat ja tunteet käsitellään suoraan sekä edetään ryhmän yhteispäätösten avulla, voivat estää manipuloinnin. Tällainen demokraattinen tapa toimia ryhmän kanssa on ryhmän sosiaalisen käyttämisen perusajatus.

Jos ryhmätyön avulla halutaan erityisesti kehittää yksilön sosiaalisia taitoja, kun niissä on vakavia puutteita, on huomioitava tiettyjä asioita. Norma Lang (2010) on teoksessaan esittänyt vaatimuksia sosiaalisen kompetenssin kehittämiseksi. Palvelun tuottajien pitää ymmärtää, että tarvitaan pitkä aika, jotta kehitystä voi tapahtua; se ei tapahdu hetkessä. Lisäksi tarvitaan hyvät tilat ja muita resursseja, kuten rahaa toimintaa varten. Lisäksi tarvitaan sosiaalityöntekijöitä, jotka ovat pätevoityneet tehtävään tai sellaisia työntekijöitä, jotka

haluavat päteviä ja ovat kiinnostuneita asiasta. Työntekijöiden on oltava valmiita tarjoamaan yksilöille erityistä tukea, mutta myös tiedostettava työn kuormittavuus. Työntekijöille pitää olla tarvittaessa tukea tarjolla (emt. 2010, 150–151). Erityisryhmien ohjaamisessa sosiaalityöntekijöiden ja muiden ammattilasten on huomioitava, että työ on erilaista kuin ”tavallisten” ryhmien. Lapsilla ja nuorilla saattaa olla vaikeitakin ongelmia ja niiden myötä esimerkiksi monenlaisia käyttäytymisen ongelmia. Työntekijöillä täytyy olla koulutusta ja näkemystä vaikeiden tilanteiden kohtaamiseen, jotta he pääsevät hyvään vuorovaikutussuhteeseen lapsen tai nuoren kanssa (emt. 2010, 154–155).

Ryhmissä opitaan empatian kykyä, näkemään asioita myös toisen ihmisen näkökulmasta, tekemään kompromisseja ja ottamaan muiden tarpeet huomioon. Ryhmissä toimittaessa herää monenlaisia tunteita, myös vihamielisyyttä. Ryhmässä näitä tunteita voidaan parhaimmillaan käsitellä turvallisesti, opitaan hallitsemaan niitä ja ratkaisemaan ristiriitoja. Lapsi herkistyy sille, mikä on tärkeää toiselle ihmiselle ja hänen tietoisuutensa sosiaalisesta maailmasta lisääntyy (Salmivalli 1998, 13). Ryhmässä on hyvät edellytykset oppimiselle: lapsi saa tietoa itsestään ja ympäröivästä maailmasta, lapsi myös tekee sosiaalista vertailua ja muodostaa omaa minäkuvaansa. Emotionaalisesti ryhmässä voidaan pitää hauskaa, purkaa huolia ja jakaa salaisuuksia (emt. 1998, 13).

Marita Lehtinen (2010) toteaa, että kun yksilö oppii uusia tapoja toimia, sillä on vaikutusta hänen ympäröivään elämäänsä, perheeseensä ja harrastuksiinsa. Oppimisprosessi parhaimmillaan vapauttaa yksilön tarkastelemaan ihmissuhteitaan ja toimintatapojaan uusin silmin, kunnioittamaan itseään, pitämään ryhmätovereistaan (emt. 2010, 32). Erityistason perheterapeutti Ritva Vajus (2010, 38) on todennut, että kun kaikki ryhmän jäsenet vahvistavat omaa erillisyyttään ja tekevät oman osuutensa ryhmän toimimisen eteen, parhaimmillaan ryhmä voi saavuttaa kutakin jäsentä rakentavan kasvualustan. Jäsenten välille kasvaa luottamusta ja toivoa. Olla se mitä on, suorittamatta mitään, armahtaa itsensä, uskaltaa tulla näkyväksi omine tunteineen ja tarpeineen, siitä rakentuu ryhmätyön voima. (emt. 2010, 38.).

Yksilöön vaikuttaa ryhmässä tapahtuva yhteinen tilanne ja sen lisäksi hänen henkilökohtainen elämäntilanteensa. Vaikutusta ei ole välttämättä helppoa nähdä, koska aina ei tiedetä

kovin syvällisesti yksilön tilannetta, vaan hänet nähdään toimijana ryhmässä. Ei voida tehdä kovin voimakkaita tulkintoja yksilöstä, sillä häneen vaikuttaa myös tilanteen ulkopuoliset tekijät. Ryhmädynamiikan kannalta suuri vaikutus onkin sillä, että ryhmässä toimii yhtä aikaa useita yksilöitä, kukin omalla yksilöllisellä tavallaan. Ohjaajan päätehtävä onkin Jauhiaisen ja Eskolan (1994, 34) mukaan säädellä ryhmädynamiikkaa ja tehdä ryhmätyötä siten, että asetetut tavoitteet saavutetaan. Tämä saavutetaan tarkkailemalla paitsi ryhmän toimintaa, myös yksilöiden toimintaa sekä näiden välistä vuorovaikutusta.

3.4 Ryhmä ja ympäristö

Tyttötyö-ryhmän tytöt ovat erilaisista sosiaalisista ja kulttuurisista lähtökohdista tulevia, kukin heijastaa omien taustatekijöidensä arvoja ja elämäntapaa. Ohjaajalle onkin haaste yhdistää tyttöjen kokemukset yhteisiksi kokemuksiksi ja rikkaudeksi. Ryhmässä ohjaajalla on erinomainen mahdollisuus auttaa tyttöjä ymmärtämään yhteiskuntamme erilaisia arvoja, tapoja ja normeja.

Ryhmän ja ympäristön suhde on vastavuoroinen. Jauhiainen ja Eskola (1994, 26) toteavat, että ryhmä voi olla toimintakykyinen ja muuttaa ympäristöään vain silloin, kun ryhmätoiminta perustuu jäsenten toimimisen tarpeeseen ja etenee heidän keskinäisten sopimusten mukaisesti. On korostettava itsemääräämistä, erilaisuutta, näkemysten moninaisuutta ja yhteisöjen avoimuutta. Merja Kylmäkoski (2007) toteaa, että ryhmässä ja myös yhteiskunnassa rakentavalla tavalla toimiminen ja eläminen edellyttävät erilaisia taitoja jotka opitaan jo lapsuudessa ja nuoruudessa, vuorovaikutustaitoja ja kykyä asettua myös ryhmän toisten jäsenten asemaan. Näitä taitoja sitten harjoitellaan perheessä ja kotipiirissä ja myös päiväkodissa, koulussa ja erilaisessa nuoriso- ja harrastetoiminnassa (emt. 2007, 393).

Anne-Mari Laukkanen (2003) on kirjoittanut ympäristön ja lapsen keskinäisestä vaikutuksesta lähiölapsia käsittelevässä artikkelissaan. Hän toteaa, että erityisesti niille lapsille, joilla kodin resurssit eivät riitä takaamaan lapsen perusturvallisuutta, on ensiarvoisen tär-

keää ympäristöstä tuleva sosiaalinen tuki ja turvallisuuden tunne. Rissanen (1969, 94) nostaa esiin yhteisökasvatuksen mahdollisuuden ryhmätoiminnassa. On mahdollista, että ryhmän toiminnan kautta voidaan vaikuttaa siihen, että osallistujat ymmärtävät, mitä asioita voidaan ja mitä ei voida tehdä olosuhteiden muuttamiseksi. Sosiaaliset tavat ovat siis muutettavissa.

Ympäristön ja yhteenkuuluvuuden kannalta ovat mielenkiintoisia nuorisobarometrin tulokset vuodelta 2012. Sami Myllyniemi (2012) toteaa, että vuoden 2008 Nuorisobarometrissä yhteenkuuluvuus oli merkittävässä laskussa, mutta 2012 se nousi voimakkaasti. Tämä on tulkittu johtuvan siitä että useat nettiyhteisösivustot ovat lisääntyneet nopealla vauhdilla (Myllyniemi 2012, 34) ja muuttuneet osaksi lasten ja nuorten arkea. Sitä voikin pohtia pystyykö nettiyhteisöt korvaamaan suoran kontaktin yhteisöt ja ryhmät.

Nuorisobarometrissa keskeisenä näkökulmana oli yhteenkuuluvuuden lisäksi luottamus. Luottamus on tärkeää yksilön pärjäämiselle, mutta myös koko yhteiskunnan toiminnalle. Barometrin mukaan nuorten luottamus erilaisiin instituutioihin on vahvistumassa. Heikointa se on sellaisilla nuorilla, joilla ei ole työtä tai opiskelupaikkaa. Barometrissa mitattiin myös luottamusta vieraisiin ihmisiin. Tutkimusten mukaan luottamuksensa menettäneet ihmiset ovat monin tavoin hauraampia ja haavoittuvampia kuin muut (Myllyniemi 2012, 40). Luottamuksen kokemisella oli myös suora yhteys tyytyväisyyteen ihmissuhteissa ja terveyteen. Mitä enemmän oli luottamusta vieraita kohtaan, sitä enemmän oltiin tyytyväisiä elämään ja sen osa-alueisiin. Luottamus parantaa ihmissuhteita ja hyvät ihmissuhteet lisäävät luottamusta. Sosiaalinen luottamus linkittyy hyvin kokonaisvaltaisesti nuoren hyvinvoinnin eri ulottuvuuksiin (emt. 2012, 46).

Nuorisobarometrissa (2012, 49) oli erittäin mielenkiintoinen havainto, että suomalaislapset alkavat tehdä eroa vanhempiinsa jo 11-vuotiaina ja lopettavat leikkimistäkin jo noin 11-vuotiaina. Myllyniemi viittaa barometrissa Oksaseen, joka tulkitsee 11–13-vuotiaiden lasten olevan Suomessa eräänlaisessa tyhjiössä, jossa he eivät tunne saavansa tukea aikuisilta. Myllyniemi (2012, 49) pohtii asiaa palvelujärjestelmän näkökulmasta, kohtaako järjestelmä nämä 11–14-vuotiaat, jotka ovat pääosin liian nuoria kunnallisen nuorisotyön käyttäjiksi ja taas joidenkin harrastuksen aloittajiksi liian vanhoja. Tämän ikäiset osallistuvat vä-

hemmän mihinkään järjestettyyn tai vapaamuotoiseen toimintaan kuin vanhemmat nuoret. Myllyniemi (2012, 49) korostaa, että kyseessä on todellinen väliinpuotoajaryhmä lapsuuden ja teini-ään välissä. Edelliseen viitaten voi siis sanoa, että yhteiskunnalliseltakin kannalta katsottuna Tyttötyölle on olemassa todellinen tarve, toiminta kohdistuu juuri tuohon Myllyniemen tarkentamaan ikäryhmään.

3.5 Toiminnallinen, tavoitteellinen ryhmä

Tavoitteellinen ryhmä voi syntyä spontaanisti (esim. kyläyhdistys) tai se voidaan perustaa tiettyä tarkoitusta varten, kuten kerho tai terapiaryhmä (Jauhiainen & Eskola 1994, 49). Tavoitteellisessa ryhmässä ohjaaja saa yleensä keskeisemmän aseman kuin muissa ryhmänmuodoissa, koska työskentely on asiapainotteista (emt. 1994, 146).

Tavoitteiden määrittelyssä on syytä miettiä kriteereitä. Esimerkiksi Rissanen (1969, 76) kohdistaisi tavoitteet selviin ja rajoitettuihin päämääriin, huomioiden ryhmän jäsenten yksilöllisyyden ja sen, miten tavoitteiden vaikutukset ja prosessin hyödyt ulottuisivat parhaiten ryhmätyöprosessin jälkeiseen aikaan ryhmän jäsenten kohdalla. Rissanen (1969, 88) nostaa tavoitteeksi yksilön ja ryhmän sosiaalisen toimintakyvyn kehittämisen sekä yksilön sosiaalisten suhteiden, yksilöiden muodostamien ryhmien ja yhdyskunnan, viime kädessä koko yhteiskunnan tasapainoisen kehittämisen. Hän tuo esiin myös vähemmälle huomiolle jääneitä tavoitteita, kuten kulttuuriperinteen siirtämisen, kiinnostuksen ja ymmärryksen herättämisen yhteiskunnan asioita kohtaan sekä taloudellisen kasvatuksen.

Sosiaalityötä pidetään yleisesti verbaalisesti orientoituneena toimintana, jossa puhutaan ongelmista, selvitetään tunteita keskustelun avulla, parannetaan perheen tai muun pienyhteisön sisäistä kommunikaatiota (Nyqvist 1995, 53). Nyqvist toteaa, että toiminnallisuus ei ole sosiaalityössä uusi asia ja antaa esimerkin sosiaalityön alkuajoilta Setlementtiliikkeen toiminnasta, jolla pyrittiin lisäämään avunsaajien selviytymiskykyä toiminnallisten mene-

telmien avulla (emt. 1995, 53). Tyttötyö on siis Settlementin toimintana osa tätä toiminnallisen sosiaalityön perinnettä.

Katja Komosen (2007) mukaan toiminnallisen ryhmätyön tavoitealueita ovat kontaktien ja vuorovaikutuksen lisääminen, ongelmien käsittelyn helpottaminen, sosiaalisen kasvun ja oppimisen edistäminen, itseluottamuksen ja itsetunnon kasvu onnistumisen myötä sekä muutokseen valmistaminen. Osallisuuden lisääminen on myös tärkeää, se merkitsee oman elämän hallintaa, kykyä selviytyä omassa arjessa ja lähiyhteisössä ja ihminen tarvitsee myös sosiaalista kanssakäymistä (Komonen 2007, 431). Oleelliset ovat myös perheen sisäiset resurssit eli lapsen ja vanhempien välinen suhde, sisäisillä resursseilla ja kasvatuksella on suurempi merkitys lapsen ja nuoren hyvinvoinnille, kuin esimerkiksi perheen taloudellisella tilanteella tai asumismuodolla (emt. 2007, 431; myös Kannasoja 2013, 78–79, 152–153).

Ryhmätyön eduista Gambrill (2006, 683) nostaa esiin sen, että ryhmä antaa erilaisia malleja ja käsitellä tiettyjä tilanteita ja rooleja. Ryhmä myös tuottaa yhteisöllisyyden tunnetta, ryhmä antaa mahdollisuuksia normalisoida ja validoida asioita, antaa mahdollisuuksia oppia uusia taitoja, antaa mahdollisuuden avautumiseen, tunnustuksiin ja kriittisyyteen, tarjoaa mahdollisuuden tavata uusia ihmisiä ja ryhmä antaa hyvin moninaista tukea. Lisäksi ryhmätoiminta säästää aikaa ja varoja. Joillekin ryhmätoiminta voi olla vähemmän uhkaavaa kuin yksilöllinen toiminta. Ryhmä tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia roolipeleihin ja ryhmä voi antaa tehtäviä ryhmän ulkopuolelle.

Toiminnallisen, tavoitteellisen ryhmätyön avulla on mahdollisuus tutustuttaa tyttöjä esimerkiksi erilaisiin harrastusmahdollisuuksiin; tarjota tilaisuuksia valintoihin. Aluksi tytöt saattavat tyydyttää vain henkilökohtaisia tarpeita, mutta pikkuhiljaa tilaa löytyy myös sosiaalisemmalle ajattelulle.

Rissasen (1969, 101) mukaan kyse on kiinnostuksen kanavoinnista, itseilmaisun tiestä. Tällä tarkoitetaan sitä, että toiminnan kautta yksilö saa tilaisuuden ilmaista itseään, kokeilla kykyjään yksilönä ja yhteiskunnan osana, vapautua tunnejännityksestä, samaistua, tuntea saavutusta ja omistamista. Yksilö saa myös osoittaa ystävyyttä ja tunteita ja siten kasvaa sosiaalisesti tunteissaan saadessaan vastavuoroista hyväksyntää toisilta. Alpo Heikkinen

(2007, 63) on todennut tutkimuksensa perusteella, että osa lapsista ja nuorista hyötyy terapeuttisesti yhdessä tekemisestä ja toiminnallisista työmalleista. Toiminnallisia työmalleja on hyvä toteuttaa tarpeen mukaan – sillä voi olla merkittävä ehkäisevä siirtovaikutus myöhempien ikävaiheiden mahdollisiin kriisitilanteisiin.

Margaret Hartford (1971, 135) tuo esiin, että avoimen toiminnallisen ryhmän etuna on uusien ideoiden, käsitysten ja arvojen tulva. Hänen mukaansa useissa tutkimuksissa on todettu avoimen ryhmän olevan luovempi kuin suljetun ryhmän. Toisaalta saattaa ilmetä myös sitoutumattomuutta ryhmään, ryhmäidentiteetin laskua tai osallistujien vähyyttä.

3.6 Ryhmätyön tutkimuksesta

Tutkimusprosessin alkuvaiheessa totesin, että sosiaalityön ryhmätoiminnasta tuoretta tutkittua tietoa on rajallisesti saatavilla. Varsinkin ennaltaehkäisevästä näkökulmasta tehtyä tutkimusta on melko vähän. Suurin osa on terapeuttista ryhmätoimintaa tai sitten korjaavaa lastensuojelun ryhmätoimintaa koskevaa tutkimusta.

Ryhmätyön vaikuttavuuden mittaaminen olisi olennaista, jotta voitaisiin tieteellisesti todistaa sen tarpeellisuus ja hyödyt. Tämä on hieman ongelmallista. Pitäisi pystyä kehittämään menetelmä, jonka avulla pystytään vakuuttavasti osoittamaan, että juuri ryhmään osallistumisella on ollut merkitys esimerkiksi sille, että nuori ei ala käyttämään päihteitä tai että syrjäytyminen estetään. Lähelle totuutta päästään parhaiten sillä, että asiaa kysytään suoraan ryhmään osallistuneilta, mikä heidän oma näkemyksensä on ryhmän vaikutuksesta.

Alpo Heikkinen (2007), tutkimuksessaan lastensuojelun toiminnallisesta poikaryhmästä, tutki vaikuttavuutta erilaisten tavoiteltavien ja estävien muutostekijöiden kautta. Hän havaitsi, että sitoutuminen yhteistyöhön uusien aikuisten (poikaryhmää vetäneiden aikuisten) kanssa oli merkittävin potentiaalinen muutostekijä, joka auttoi poikaryhmäläisiä. Heikkinen totesi, että ryhmätoiminnan tuki yhdessä erityisopetuksen kanssa vähensi poikien muiden palvelujen käyttöä siten, että tilanne ei kehittynyt huonompaan suuntaan, esimerkiksi

lastensuojelun sijoituksiin. Hän piti tärkeänä, että huomioidaan lasten ja nuorten omista arjen kokemuksista esiin tulleet jäljitellyt hyvinvoinnin muutostekijät. Yleensä interventiot käynnistyvät ulkoisesti näkyvien oireiden tai diagnostisten oireiden takia. Lapsen tai nuoren oma kokemus omasta arjesta ja siihen liittyvistä ongelmista ja vahvuuksista pitäisi saada paremmin esiin. Heikkinen havaitsi, että toiminnallisuuden etu on se, että sen avulla saatiin tietoa poikien hyvinvoinnista ja löydettiin mahdollistavia muutostekijöitä ja neutraloitiin estäviä muutostekijöitä. Heikkinen (2007, 46) totesi, että positiivinen muutos voi koostua monen tekijän yhteisvaikutuksesta. Ryhmätoiminta interventiona, tuettu erityisopetus, lisääntynyt kontrolli ja seuranta sekä ryhmän dynamiikan muuttumien vaikuttivat todennäköisesti siihen, että hänen tutkimansa poikaryhmän suhde koulunkäyntiin muuttui positiivisesti. Heikkinen korostaakin, että sitoutuminen ryhmään ja yhteistyöhön on merkittävin muutostekijä. Se todennäköisesti käynnisti positiiviset vaikutukset koulunkäyntiin ja avasi myös poikien luottamuksen aikuisia kohtaan. Sitoutuminen myös neutralisoi mahdollisia vertaisryhmän haitallisia vaikutuksia (emt.2007, 47).

Pauliina Levamo (2007) pohti omassa tutkimuksessaan muutostekijöitä sekä ryhmätoiminnan merkitystä siihen osallistuneiden nuorten näkökulmasta. Hän ohjasi ryhmää, johon kuului viisi 17–21-vuotiasta lastensuojelun jälkihuoltoon kuuluvaa tyttöä. Levamo (2007, 70) toteaa havainneensa työssään, että jälkihuoltonuoret tarvitsisivat tukea ulkoisten asioiden lisäksi sisäiseen elämänhallintaan. Hän havaitsi, että koska asiakasmäärät ja työn vaativuus on lisääntynyt, avohuollossa ei pystytä tarjoamaan tukea. Ryhmätoiminta antoi mahdollisuuden systemaattisiin tapaamisiin, joissa painottui psykososiaalinen tuki, vertaisuus, osallisuus, aikuisen läsnäolo ja palveluohjaus (emt. 2007, 71).

Levamon tutkima ryhmä kokoontui kolmen kuukauden aikana 14 kertaa kaksi tuntia kerrallaan. Levamo (2007, 147) on todennut että nuorten elämään vaikuttavat muutosvoimat ovat hyvin moninaisia. Muutosvoimat saattoivat olla sosiaalisia tapoja, ajattelu- ja toimintamalleja, tietoon perustuvaa pääomaa tai sen puuttumista. Ne voivat olla myös haluja, erilaisia tietoisia tai tiedostamattomia tunteita ja tarpeita sekä ihmisen omaan historiaan, ihmisyyteen ja elämäkokemuksiin liittyvää tapaa tai tyyliä. Muutosta hyvinvoinnissa tai pahoinvoinnissa saattaa olla käynnistämässä monet erilaiset ja ristiriitaiset muutosvoimat. Levamo on todennut myös, että hyvinvoinnin muutokset olivat selvästi havaittavissa tyttö-

ryhmäläisissä, muutoksen aiheuttajan erilaiset puolet eivät kuitenkaan olleet niin selvästi havaittavissa. Tämä onkin mielestäni selkeä ongelma siinä, kun pyritään tutkimuksellisesti osoittamaan, miten ryhmän toiminta on vaikuttanut yksilöön. Varmin menetelmä on kysyä suoraan ryhmässä olleelta, mikä vaikutus sillä on ollut hänen elämäänsä, onko jokin ryhmätoiminnan tekijä vaikuttanut siihen, että ihminen on esimerkiksi tehnyt hyviä valintoja vaikeissa tilanteissa. Levamon (2007, 128) tutkimassa ryhmässä tytöt olivat sitä mieltä, että ryhmän kesto oli liian lyhyt. Tytöt kuitenkin olivat sitä mieltä, että kaikki neuvonta ja ohjaus oli ollut heille hyödyllistä. Merkittävää oli ollut myös se, että ohjaajat olivat kuunnelleet heitä; tytöt olivat saaneet kertoa tuntemuksistaan ja ajatuksistaan suhteessa omaan elämäänsä.

Aili Savolainen (2007, 160) kertoi kokemuksistaan psykodraaman käytöstä tyttöryhmässä. Ryhmässä oli murrosikäisiä tyttöjä, joilla oli taustalla erilaisia vaikeuksia koulussa ja kotona, päihteiden käyttöä, koulupinnausta ja epäsosiaalisuutta. Ryhmä kokoontui kahden vuoden ajan kaksi tuntia kerrallaan ja käytössä oli muitakin toiminnallisia menetelmiä kuin psykodraama. Draaman avulla ryhmässä käsiteltiin nuorten rikoksia, niiden riskejä ja seuraamuksia. Draamaa käytettiin noin kerran kuukaudessa. Savolainen korostaa ryhmätoiminnan merkitystä. Hän on vakuuttunut vertaistuen merkityksestä ja ryhmän tärkeydestä asioiden käsittelyssä. Hän toteaa, että ryhmässä lapsille ja nuorille tarjoutuu mahdollisuus kuulua johonkin, jakaa kokemuksiaan ja saada myönteistä palautetta itsestään (emt. 2007, 161). Myös kokemus kuuntelevasta, läsnä olevasta aikuisesta on tärkeää.

Savolainen (2007, 186) yllättyi siitä valmiudesta, millä tytöt ottivat draaman työskentelymenetelmäksi. Spontaanius ja luovuus lisääntyivät kerta kerralta ja itseohjautuvuus lisääntyi myönteisten kokemusten ansiosta. Draaman avulla tytöt tunsivat pystyvänsä kertomaan heille tärkeitä asioita. Kaksi tuntia viikossa osoittautui kuitenkin liian lyhyeksi ajaksi menetelmän luonteen takia. Savolainen kuitenkin totesi, että ryhmän pitkäkestoisuudesta oli selkeästi hyötyä. Etuna oli muun muassa se, että erilaisten teemojen pariin pystyttiin tarpeen mukaan palaamaan. Ryhmässä korostui elämän kerroksellisuus. Pitkäkestoinen ryhmä vaikuttaa Savolaisen mielestä sekä ajallisesti että kokemuksellisesti vahvemmin osallistujien mieliin. Myös tässä ryhmässä ryhmän loppuvaiheessa tyttöjen toiveena oli, että ryhmä jatkaisi toimintaa edes jollain tavoin (emt. 2007, 186–187). Savolainen (2007, 187) sanoo

kokevansa nuorten ryhmän ohjaamisen haastavana tehtävänä. On aivan totta, että nuoret ovat suoria ja joskus jopa julmia palautteessaan; ohjaajaa testataan monin tavoin. Ryhmässä saatetaan käyttäytyä meluisasti ja levottomasti, nuoret voivat olla itsekeskeisiä ja ylimielisiä. Silti Savolainen (2007, 187) toteaa, että nuorilta saatu hyvä palaute ja heidän sitoutumisensa ryhmään on jaksamisen kannalta tärkeimpiä asioita. Hän uskoo kokemustensa perusteella, että ryhmä on tehokas väline, joka kasvattaa nuorta uskomaan mahdollisuuksiinsa ja haluunsa selviytyä.

Maaret Parviainen (2007) on käyttänyt työssään runsaasti ryhmätyömenetelmää. Hänen mielestään ryhmässä tuen ja kontrollin suhde on selkeä, toiminnan tukifunktio on erityisen voimakas, vaikka kontrolliakin tarvitaan (emt. 2007, 14). Parviainen on fokuoitunut muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta lasten ja nuorten ryhmiin ja hän käyttää luovia menetelmiä ryhmätoiminnassa. Hän toteaa, että lastensuojelussa on aiemmin tehty pääasiassa työtä vanhempien kanssa ja odotettu sen heijastuvan myös lapsiin. Vasta viime vuosina on alettu paremmin ymmärtää, että lapsilla ja nuorilla ei ole aikaa odottaa, he tarvitsevat tukea ja apua. Parviainen (2007, 196) korostaa, että ei ole hyvä vetää liian haasteellisia ryhmiä puutteellisella kokemuksella. Hallitsemattomat tilanteet, väkivallan uhka ja liian vähäiset työntekijäresurssit näivettävät motivaation. Kuitenkin hän on sitä mieltä, että myös oireilevat nuoret tarvitsevat ryhmätoimintaa, ryhmäkoko täytyy vain pitää pienenä. Ohjaajien täytyy olla koulutettuja ja heitä pitää olla riittävän monta. Parviainen kuvaa tapahtumaa, jossa kolmen kuukauden ajan intensiiviryhmään osallistunut nuori teki heti ryhmän päätyttyä aseellisen ryöstön. Ensin oli tullut valtava pettymys, mutta sitten Parviainen oivalsi, että kyseinen nuori oli koko ryhmän ajan ollut tekemättä rikoksia ja käynyt kaikissa tapaamisissa – toiminnalla oli ollut hänelle merkitystä. Parviaisen mukaan ryhmätoiminnan etuna on myös se, että nuorten elämäntilanne kyetään kartoittamaan toiminnan kautta hyvin. Nuoret kertovat elämästään yllättävän avoimesti ja etenkin päihteiden käyttö nousee usein esiin (emt. 2007, 97). Ryhmät perustuvat molemminpuoliseen luottamukseen ja tarkoitus on, että ryhmän aikana syntynyt tieto palvelee nuoren tarpeita.

Parviainen (2007, 199) pohti myös sitä, mikä vaikutus on ryhmän keston pituudella. Hän toteaa, että jotkut hyötyvät jo lyhyestä ryhmästä, toisille on enemmän hyötyä pidemmistä ryhmistä. Lyhyenkin ryhmän aikana lapsi saattaa saada paljon arvokasta tietoa, joka saattaa

auttaa häntä jatkossa. Hän kertoo aina hämmästyvänsä sitä, miten avoimesti lapset antavat palautetta toisilleen ja tukevat toisiaan, kuinka he ymmärtävät olevansa ainutlaatuisia ja silti samanlaisia. Vertaisuus on mahtava voima ja on tärkeää, että se käytetään palvelemaan lapsia ja nuoria.

Parviainen (2007, 205) totesi, että pelkästään ohjaajien välineellinen erityisosaaminen ei kannattele avohuollon ryhmää. Tärkeämpää on ohjaajien kyky kuunnella lapsia ja nuoria aidosti sekä empatian ja hyväksynnän tunteminen. Parviainen on kokenut omakseen luovat menetelmät, kuten liikunnan, kuvataiteen, kirjoittamisen ja on sitä kautta löytänyt muun muassa taideterapian. Hän toteaa kuitenkin, että vaikka lähes kaikki lapset ja nuoret nauttivat luovista menetelmistä, ne eivät silti sovi kaikille. On tärkeää muistaa, että eri menetelmiä on käytössä, kokeilemalla löytyy sopivin. Haasteellista on tietysti löytää jokaiselle lapselle parhaiten sopiva ilmaisun väylä. Parviaisen mukaan ryhmissä lapset haluavat piirtää, leikkiä, maalata ja tehdä muita kädentöitä. Nekin lapset, jotka eivät halua osallistua toimintaan, saattavat seurata tarkasti muiden toimia ja suurin osa haluaa jakaa työnsä ryhmän kanssa (emt. 2007, 208). Parviainen totesi, että vaikka käytetään mitä menetelmää, olennaista on, että lapset kokevat olevansa arvokkaita ja kykenevät luomaan positiivisia tulevaisuuden visioita. Unelmia, toiveita ja lempiasioita piirretään, askarrellaan ja jaetaan muille ryhmäläisille.

Elina Pekkarinen (2004) tutki palkitussa pro gradu -tutkielmassaan lastensuojelun avohuollon tyttöryhmä-toiminnassa mukana olleita tyttöjen kokemuksia fenomenologisen syvähaastattelun avulla dialogisuuden näkökulmasta. Tytöt oli ohjattu ryhmään viranomaisten kautta. Pekkarisen tutkimuksen tyttöjen elämäntilanteet olivat muuttuneet seitsemännen koululuokan aikana ja tuolloin oli alkanut myös koulunkäyntivaikeudet, kotitilanteen ristiriidat ja harrastusten puute. Pekkarisen tutkimuksen tytöillä oli ennen tyttöryhmää kohtamattomuuden kokemuksia, näköalattomuutta tulevaisuuden suhteen, välinpitämättömyyden ja jaksamattomuuden kokemuksia. Heillä oli taustalla eripituisia sijoituksia. Heillä oli päihteidenkäyttöä sekä psyykkisiä ongelmia ja näistä seuranneita muita ongelmia, esimerkiksi rikoksia (emt. 2004, 58–60). Tytöt asuivat samalla alueella ja heitä varten perustettiin suljettu, räätälöity ryhmä. Houkuttimena ryhmään osallistumiselle oli toiminta ja ulko-

maanmatka, johon ryhmän piti kerätä varoja. Matkalle pääsy edellytti myös säännöllistä osallistumista ryhmään.

Tyttöryhmä kannatteli tyttöjä säännöllisten tapaamisten kautta; ryhmästä tuli osa tyttöjen arkea. Tytöt olivat ryhmän alkaessa kahdeksaluokkalaisia, ja ryhmä oli toiminnassa puoli-toista vuotta. Tytöt onnistuivat luomaan luottamukselliset suhteet sekä ohjaajiin että toisiin ryhmän tyttöihin. Pekkarinen (2004, 81) nosti esiin ryhmätoiminnan arvon. Vaikka ryhmätoiminnan houkuttimena olisikin esimerkiksi toiminnallisuus, rakentuu toiminta kuitenkin hyvin pitkälle puhumisen ja kohtaamisen varaan.

Keskeistä Pekkarisen (2004, 63) tutkimassa ryhmätoiminnassa oli myös toiminnan jatkuvuus ja säännöllisyys. Pekkarinen totesi, että nuorille on tarjottava heidän tarpeisiinsa räätälöityjä, vakiintuneita ja jatkuvia palveluita, joissa lapset ja nuoret kohdataan aidosti. Hänen tutkimassaan ryhmätoiminnassa oli jokaiselle jotakin; osa tytöistä nautti enemmän keskusteluista, osa taas toiminnasta (emt. 2004, 64). Olennaista kuitenkin on, että molempia asioita oli tarjolla. Myös vertaisuuden kokemus oli tärkeää Pekkarisen tutkimuksen tytöille. Heillä oli yhteiset kokemukset samoista kouluista, samasta asuinalueesta, samasta kaveripiiristä ja myös samoista vaikeuksista (emt. 2004, 63). Tytöt olivat kokeneet merkitykselliseksi myös sen, että on ohjattua keskustelua ja toimintaa. Tällä oli suuri merkitys, koska aiemmin tytöt olivat kokoontuneet yhteen lähinnä päihtyäkseen. Ryhmän avulla heille selvisi, että yhdessä voi tehdä muutakin (emt. 2004, 64). Tytöt kokivat ryhmän jäsentävän heidän arkeaan ja vapaa-ajan viettoa harrastukseen verrattavalla tavalla. Ryhmän loppuminen loi arkeen toiminnallisen aukon (emt. 2004, 70).

Selvittääkseen ryhmätyön tutkimuksen tilaa Aaron Brower, Robin Arndt ja Annemarie Ketterhagen (2004, 437) ovat tutkineet millaisia suunnittelu- ja metodipulmia tutkijoilla on ollut ja miten ne on ratkaistu. He lukivat artikkeleita jossa keskityttiin joko pienryhmien tutkimukseen tai sosiaaliseen ryhmätyöhön. [Artikkelit olivat vuosilta 1996–2001 *Social Work with Groups*, *Small group Research*, *Group Dynamics*, julkaisuista sekä *Journal of Personality and Social Psychology* teoksen osa ”*Interpersonal Relations and Group Process*”. Nämä lähteet valittiin, koska suurin osa niissä julkaistuissa artikkeleissa käsitteli pienryhmä- tai sosiaalityön ryhmätyötä ja koska ne oli tarkoitettu tutkijoille ja sosiaalityön

ryhmätyön harjoittajille. Sosiaalipsykologian julkaisu oli valittu mukaan vaikka se poikkesi tyypillisestä sosiaalityön ryhmätyön julkaisusta, koska siinä oli paljon sosiaalityöntekijöiden kirjoituksia.] Valituista julkaisuista tarkastelun kohteeksi valittiin, miten tutkijat olivat käsitelleet pienryhmien tutkimukselle ominaisia ongelmia, miten tutkijat perustelivat tekemiään valintoja ja miten he käsitelivät ja hyväksyivät tutkimuksen rajoituksia.

Rohkaiseva löytö oli se, että pienryhmätutkimusta oli niiden viiden vuoden aikana tehty runsaasti; amerikkalainen pienryhmätutkimus ja sosiaalityön ryhmätyöntutkimus vaikuttaa hyvinvoivalta. Brower, Arndt ja Ketterhagen (2004, 438) arvioivat ja perehtyivät kaikkiaan 326 artikkeliin. He totesivat, että pienryhmät ovat selkeästi monimutkaisia ja niiden tutkimisessa ilmenee harmillisia suunnittelu ongelmia, joihin ei ole selkeitä vastauksia (emt. 2004, 444). He suosittelevat että tutkimuksessa huomioitaisiin seuraavia asioita jotta tutkimuksen perusteellisuus, tarkkuus, ja tutkimuksesta saatu hyöty lisääntyisivät. On käytettävä dokumentoituja, luotettavia ja valideja mittareita jotka ovat keskeisiä tutkimusongelman ratkaisussa. On valittava asianmukaiset tutkimuskysymyksiin sopivat mallit joiden avulla varmistetaan, että mitataan oleellisia asioita, esimerkiksi yksilö-ryhmä vuorovaikutusta, ryhmän olosuhteita ja interventioita. On tarvittaessa mitattava oleellisia muuttujia jotta on vertailukohta ennen kuin toiminta käynnistyy ja ennen seurantajaksoa (esim. seurantatutkimuksissa). Hyvä suunnittelu tarkoittaa tutkimuksen ja toiminnan laadun tarkkailua. On lisättävä painopistettä sellaisten tutkimusohjelmien kehittämiseen, jotka tarkastelevat interventioiden tehokkuutta useissa erilaisissa olosuhteissa ja linkitettävä kehitysideoita lopputulokseen. Jotta voidaan antaa lopullinen kuva ja kuvata kaikki näkökulmat ryhmätyön kokemuksista, sekä kvalitatiivisessa että kvantitatiivisessa tutkimuksessa täytyy tehdä analyysi. He myös suosittelevat erilaisten analyysiohjelmien käyttämistä analyysin tekemisessä. (emt. 439–444.)

4 TAVOITTEET JA TUTKIMUSASETELMA

4.1 Tutkimuskysymysten tarkentaminen

Tutkimukseni yksi tärkeimmistä tavoitteista on saada tyttöjen ääni kuuluviin, heidän palautteensa ja kokemuksensa Tyttötyö-toiminnasta. Tavoitteena on myös tuottaa tietoa siitä, mikä toiminnassa on tyttöjen näkemyksen mukaan tärkeää ja hyvää ja miksi.

Tässä tutkimuksessa olen selvittänyt, mikä merkitys tytöille on ollut Tyttötyön ryhmätöinnällä ja myös sitä miten ryhmätö toimii sosiaalityön työmenetelmänä Tyttötyössä. Toiminnan vaikuttavuutta ei tässä tutkimuksessa mitata, eikä myöskään selvitetä työntekijöiden näkemyksiä Tyttötyöstä. Tutkimuksessa selviää mitkä asiat ovat tyttöjen mielestä tärkeitä Tyttötyössä.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Olen tehnyt tässä tutkimuksessa kaksi teemoittain etenevää ryhmähaastattelua sekä osallistunut Setlementtiyhdistyksen organisoimiin tyttöryhmiin. Havainnoimalla pyrin hankkimaan lisätietoa toiminnasta ja tyttöjen näkemyksistä ja kokemuksista. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009, 81) ovatkin todenneet, että haastattelun ja havainnoinnin yhdistäminen voi olla hyvin hedelmällistä. Halusin tutkimuksessani tutkia jotain jo olemassa olevaa käytäntöä, jossa sovelletaan sosiaalityön menetelmää. Mielestäni on tärkeää tutkia käytännön toimintaa ja myös teorian ja käytännön suhdetta, jotta saadaan perusteluja toiminnalle ja myös uskottavuutta toimintaan. Synnöve Karvinen (2000, 16) muistuttaa että sosiaali-

työn tutkimuksen keskeisenä metodologisena pulmana on ollut ennen kaikkea se, miten saada ihmisten kokemukset ja arki näkyviksi. Myös asiakkaiden ottaminen tiedon tuottamisen prosessiin on tärkeää (emt. 2000, 26). Hän korostaa myös, että pyrittäessä säilyttämään lojaalisuus asiakkaita kohtaan, sosiaalityössä on opittava pukemaan ammatillinen kokemus sanoiksi ja täytyy myös raivata tilaa sen kuulluksi tekemiselle (emt. 2000, 27).

Tutkimus on laadullinen ja käyttämäni tutkimusote on etnografinen. Pyrin siis pääsemään sisälle Tyttötyö-toimintaan haastattelemalla tyttöjä sekä osallistumalla ryhmiin ja havainnoimalla toimintaa. Anna Rastas (2010) toteaa, että etnografia ei ole selvärajainen menetelmä. Pikemminkin se on tiedon tuottamisen tapa, jonka perusajatuksena on tiedon rakentuminen osallistumisen, erilaisten aineistojen hyödyntämisen, sekä aineiston ja teorian vuoropuhelun kautta. (emt. 2010, 65.)

Jari Eskolan ja Juha Suorannan (2005, 105) mukaan etnografisen tutkimuksen tavoitteena on oppia yhteisön kulttuuri, ajattelutavat ja toimintatavat sisältäpäin. Etnografisen tutkimuksen kohteena on ihmisen toiminta, omassa tutkimuksessani siis tyttöryhmän toiminta. Etnografisen tutkimuksen pääasiallisimpia tietolähteitä ovat havainnoinnin eri muodot, keskustelut ja haastattelut. Myös James Spradley (1979, 3) korostaa sitä, että etnografian avulla kuvataan kulttuuria. Hän toteaa, että etnografian avulla pikemminkin opitaan ihmisiltä kuin tutkitaan ihmistä. Martyn Hammersleyn ja Paul Atkinsonin (1989, 2) mukaan etnografi osallistuu avoimesti tai peitellysti ihmisten elämään pidemmän ajanjakson verran. Hän tarkkailee mitä tapahtuu, kuuntelee mitä sanotaan, kysyy kysymyksiä; oikeastaan kerää mitä vain tietoa, mitä on saatavilla siitä, mitä hän tutkii ja tietoa, mikä valaisee tutkittavaa asiaa.

Myös Puuronen (2006, 103) korostaa, että etnografian avulla kerätään erilaisia havaintoaineistoja tutkittavasta ilmiöstä. Tämä havaintoaineisto toimii tutkijan laatiman kuvauksen lähtökohtana. Puuronen lisää, että etnografisiin tutkimuksiin pyritään usein lisäämään kuvauksia tutkimusprosessista ja esimerkiksi tutkijan kokemuksia ja tunteita prosessin aikana. Tuon tekstissä esiin oman kokemukseni haastatteluiden kulusta ja myös kompastuskivistä, joita tielleni tuli tutkimusta tehdessäni.

Katariina Hakalan ja Pirkko Hynnisen (2007, 211) mukaan etnografia haastaa käsityksen täydellisen yhteisymmärryksen mahdollisuudesta ja absoluuttisesta, siellä jossain olevasta totuudesta, asioiden oikeasta laidasta, mikä on tutkien löydettävissä. Etnografisen kentän häkellyttävä moniäänisyys ja kohtaamisten sattumanvaraisuus saa tutkijan havaitsemaan totuuden ja ainoan oikean tarinan kertomisen mahdottomuuden. Etnografi muodostaa tietoa yhdessä tutkittavien kanssa, joiden tietämisestä hän ei tiedä (emt. 2007, 211). Hakala ja Hynninen (2007, 213) kuvaavat, että etnografi tietää ei-tietävänsä, sen perusteella hän kysyy alustavat kysymyksensä. Etnografian voi myös ajatella asettuvan kentällä toimivien oppilaaksi. Hän havainnoi ja osallistuu. Hän voi pyytää suoraan; opeta minua, kerro minulle, jotta ymmärtäisin. Etnografinen tieto rakentuu vähitellen, havainnoinnin, osallistumisen, keskustelujen, haastattelujen ja erilaisten kentällä käytössä olevien materiaalien ja ihmettelyn myötä. (emt. 2007, 213.)

Tutkimusta tehdessäni koin tärkeäksi sen, että saisin tyttöjen kokemuksen Tyttötyötoiminnasta näkyviin; sen merkityksen heille. Tytöt toimivat ryhmiin osallistuessaan palvelun käyttäjinä ja on tärkeää, että heidän mielipiteitään kysytään, jotta saan välitettyä tyttöjen ajatuksista ja kokemuksista eteenpäin jotain sellaista, josta on hyötyä palvelun kehittämisessä.

4.3 Haastattelut

Haastattelun etuna on ennen kaikkea joustavuus (Tuomi & Sarajärvi 2009). Haastattelun aikana voi toistaa ja avata kysymystä, jos haastateltava ei sitä ymmärrä. On myös mahdollista käydä keskustelua kysymyksistä, jos tilanne tai haastateltava sitä edellyttää. Tekemisiäni haastatteluissa muutamista kysymyksistä puhuimmekin tyttöjen kanssa tarkemmin.

Haastattelukysymykset käsittelivät Tyttötyötä, niissä on selkeä teema (ks. Liite 1). Näin ollen haastattelut sijoittuvat strukturoidun- ja teemahaastattelun välimaastoon. Haastattelut on toteutettu ryhmähaastatteluna kahdessa ryhmässä, molemmissa ryhmissä oli 6 tyttöä.

Ryhmähaastattelussa haastateltavat kontrolloivat toisiaan. Tämä auttaa Pekka Sulkusen (1992, 264) mukaan siihen, että haastattelijaan kohdistettujen odotusten vaikutus vähenee ja myös haastattelijan vaikutus siihen, mitä tuodaan esille, vähenee. Sulkunen jatkaa, että yksi ryhmähaastattelun etu on se, että yhdessä istunnossa saadaan haastateltua useita ihmisiä kerralla. Haasteita ryhmähaastatteluissa on monia, mutta tytöt itse toivoivat ryhmähaastattelua. Yhtenä haasteena on se, että ryhmän ilmapiiri vaikuttaa siihen, ketkä puhuvat, mitä puhutaan ja milloin puheenvuoroja otetaan. Voi tietysti myös olla, että ryhmässä ei välttämättä uskalleta kertoa kaikkea verrattuna kahdenkeskiseen haastatteluun. Haastattelijalta vaaditaan taitoa olla läsnä tilanteessa ja rohkaista puhumaan ryhmässä mahdollisesti syrjään jääviä henkilöitä.

Haastatteluilla pyrin saamaan esiin tyttöjen subjektiivisia kokemuksia tyttöryhmästä. He saivat kysymysten avulla kuvata ja määritellä tyttöryhmän toimintaa. Tarkoitukseni ei siis ollut etsiä ongelmakohtia tytöistä tai heidän elämästään, vaan pureutua siihen, miten he näkevät ryhmätoiminnan ja mitä se on heille merkinnyt. Myös se, mikä tyttöjen mielestä ryhmätoiminnassa on hyvää ja voimaannuttavaa, kiinnostaa minua.

Puuronen (2006, 146) tuo esiin sen, että haastattelu- ja havainnointimetodilla saadaan helpoiten esiin niiden nuorten äänet, jotka ovat näkyviä ja kuuluvia yleensäkin, eli saadaan vangittua vain osan mielipiteet ja ajatukset. Tämän pyrin huomioimaan haastattelutilanteessa, siten että esitin kysymyksiä myös niille tytöille, jotka eivät itsenäisesti kovin aktiivisesti vastanneet. Pohdin paljon sitä, mitä tutkijan ikäero vaikuttaa tyttöihin. Vanhempana tutkija on nuorille auktoriteetti, käyttäytyipä tai pukeutuipa hän miten hyvänsä (emt. 2006, 145). Ikäero saattaa vaikuttaa myös haastattelun luotettavuuteen. Pohdin haastatteluihin valmistautuessani myös sitä, saisinko vain sellaisia vastauksia, joita tytöt ajattelevat minun toivovan. Haastateltavat voivat esimerkiksi kertoa aikuiselle enemmän seikoista, joita he arvelevat hänen haluavan kuulla, kuin omista ajatuksistaan, teoistaan ja merkityksistä, joita toiminnalle antavat (emt. 2006, 145).

Tallensin haastattelut nauhoittamalla ja huomioin sen, että ryhmähaastattelun nauhoittamisessa saattaa tuottaa ongelmia se, että ihmiset puhuvat usein toistensa päälle: äänestä voi olla vaikeaa saada selvää. Tekemissäni haastatteluissa sitä ongelmaa ei loppujen lopuksi

ollut, vaan tyttöjen vastaukset erottuivat nauhalta varsin hyvin. Haastatteluiden litteroinnin suoritin mahdollisimman pian keskustelutilanteen jälkeen, jotta asiat ja puheenvuorot olivat vielä hyvin muistissa.

Haastattelukysymykset pyrin muotoilemaan riittävän avoimiksi, jotta tytöillä olisi mahdollisuus vastata omalla tyylillään. Olen pyrkinyt kuvaamaan ja ymmärtämään Tyttötyön toimintaa. Alun perin ajattelin, että pelkkä haastatteluaineisto riittäisi, mutta yhdistämällä havainnoinnin ja haastattelun sain toiminnasta monipuolisemman kuvauksen.

Haastattelu on hyvin yleinen, ellei yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa. Eskola ja Suoranta (2005, 85) korostavat että haastattelun idea on hyvin yksinkertainen ja järkevä. Haluessamme tietää jotain ihmisestä, sitä kysytään häneltä suoraan. Omalla kohdallani tämä oli tärkeää, koska halusin tietää nimenomaan tyttöjen kokemukset ja mielipiteet Tyttötyötoiminnasta.

Olin valmistautunut haastatteluihin siten, että kävin kertomassa tytöille etukäteen eräässä heidän ryhmäkokouksissaan tutkimuksestani ja halustani haastatella heitä. Siinä yhteydessä kysyin, haluaisivatko he mieluummin yksilö- vai ryhmähaastattelun. Yksimielinen mielipide oli ryhmähaastattelu. Tytöt suhtautuivat positiivisesti siihen, että heitä haastateltaisiin ja he olivat hyvin kiinnostuneita kuulemaan enemmän siitä, mikä pro gradu -työ ylipäänsä on ja opiskelustani yleisesti. Haastatteluihin kutsuttiin saman ikäluokan kaikki tytöt, jotka olivat olleet toiminnassa mukana toiminnan alusta asti. Tytöt olivat haastatteluhetkellä 14-vuotiaita ja he olivat olleet toiminnassa mukana neljä vuotta. Heidän osaltaan toiminta oli loppumassa haastatteluheväänä. Suostumukset haastatteluun kysyin tyttöjen vanhemmilta kotiin lähetetyn kirjeen avulla (Liite 2). Kirjeessä kuvattiin, miksi haastattelu tehdään ja kerrottiin osallistujien henkilöllisyyden suojaamisesta, siis siitä, että haastattelut tehdään nimettömänä. Sain apua Setlementtiyhdistyksen työntekijöiltä siinä, että he postitivat tekemäni lupakirjeet tyttöjen koteihin. En siis itse saanut tietooni tyttöjen nimiä tai muita taustatietoja missään vaiheessa. Olin suunnitellut lupalomakkeen niin, että tyttöjen piti palauttaa se vanhempien allekirjoituksella varustettuna tullessaan haastatteluun.

Valmistauduin haastatteluihin etukäteen myös niin, että testasin kysymykset ystäväni 13-vuotiaan tytön kanssa. Haastattelin häntä ikään kuin olisin halunnut tietoa nuorille sunna-

tusta täysin erityyppisestä toiminnasta, jossa hän on mukana. Tämä olikin varsin hyödyllistä, sillä alkuperäisissä kysymyksissä oli joitain termejä, joita tämä tyttö ei tunnistanut; hän kysyi, mitä tietty hänelle tuntematon sana tarkoittaa. Testihaastattelun avulla pystyin muokkaamaan kysymyksiäni niin, että ne olisivat mahdollisimman selkeitä ja ymmärrettäviä. Hän piti kysymyksiä hyvinä ja vastaili luontevasti. Toki tähän vaikutti varmasti se, että olimme ennestään tuttuja ja se, että ei ollut kysymys aidosta haastattelutilanteesta. Eskola ja Suoranta (2005, 87) kehottavatkin tekemään esihaastatteluja ajatuksella, että kaikkeen pitää olla varautunut. Mielestäni valmistauduin aika hyvin, mutta litteroidessani haastatteluja huomasin, kuinka monin tavoin kokemattomuuteni haastattelijana näkyi.

Jälkeenpäin huomasin, että olisi ollut hyvä toimittaa tytöille haastattelukysymykset etukäteen, jotta he olisivat tienneet tarkemmin, mitä aion kysyä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 73) suosittelevat, että haastateltavat saisivat tutustua ennen haastattelua kysymyksiin. Uskon, että tämä olisi auttanut myös minua saamaan enemmän ja syvällisempää tietoa tytöiltä. Toki tytöt tiesivät etukäteen, mitä haastattelu koskee, mutta uskon, että heitä olisi auttanut, kun he olisivat tienneet kysymykset etukäteen.

Haastatteleamalla tyttöjä olen pyrkinyt saamaan tietoa heidän kokemuksistaan ja ajatuksistaan, mutta on tietysti selvää, että tulkintani on oma näkemykseni ja se miten olen tyttöjen kertoman ymmärtänyt. Omat lähtökohtani vaikuttavat siihen, mitä asioita nostan esiin, toiset asiat korostuvat ja toiset asiat jäävät mahdollisesti vähemmälle huomiolle. Myös oma persoonallisuuteni ja elämänhistoriani vaikuttaa siihen, miten tulkitsem asioita ja siihen, mitä pystyn aineistostani löytämään. Myös kokeneempi tutkija saattaisi löytää aivan erilaisia asioita ja näkökulmia kuin minä. Itse olen ollut aikoinani lapsi ja nuori tyttö, joten oma kokemus tyttönä olemisesta ja siihen liittyvistä ajatuksista minulla on, mutta yli 40-vuotiaana en voi rehellisesti väittää, että tietäisin tarkkaan, mitä tämän päivän tytöt ajattelevat ja mitä heidän elämänsä sisältää. Oman tyttärenti kautta olen jokapäiväisessä elämässä kiinni 10-vuotiaan elämismaailmassa. Tässä tutkimuksessa voin vain rehellisesti ja avoimesti pyrkiä ymmärtämään ja tulkitsemaan tyttöjen tarinaa.

Tähän liittyen Alan Chalmers (1999, 1) on tarkastellut kriittisesti väitettä siitä, että tiede on johdettu totuudesta. Näin ollessa tiede perustuisi enemmänkin siihen, mitä näemme, kuu-

lemme ja kosketamme ennemmin kuin henkilökohtaisiin mielipiteisiin tai spekulatiivisiin kuvitelmiin. Chalmersin (1999, 3) mukaan on olemassa kaksi jokseenkin erilaista ongelmaa, jotka liittyvät väitteeseen, että tiede on johdettu tosiasioista. Toinen koskee faktojen luonnetta ja tapoja, joilla tutkijat ovat hakeneet hyväksymistä niille. Toinen koskee sitä, miten lait ja teorit, jotka muodostavat meidän perehtyneisyytemme, on johdettu tosiasioista aikoinaan, kun ne on hankittu. Chalmers (1999, 3–4) jatkaa, että on kolme olennaista osatekijää yleiselle käsitykselle siitä, että tosiasioiden on oletettu olevan tieteen perusta. Osatekijät ovat: a) tosiasiat muodostuvat suoraan huolellisella, avaramielisellä, aistien kautta tapahtuvalla havainnoinnilla, b) tosiasiat ovat ensisijaisia ja itsenäisiä suhteessa teoriaan, c) tosiasiat muodostavat pettämättömän ja luotettavan kivijalan tieteelliselle tiedolle. Chalmers (1999, 4) toteaa, että nämä väittämät kohtaavat vaikeuksia ja voivat tulla hyväksytyiksi vain hyvin korkealaatuisessa muodossa.

Olen valinnut tutkittavaksi kohderyhmän, josta olen kiinnostunut ja josta välitän. Itseäni kiinnostaa se, miten nuoret tytöt tätä maailmaa tulkitsevat, mitä he pitävät tärkeänä. Mielestäni lapsen ja nuoren tarinoita ja mielipiteitä pitäisi kuunnella entistä herkemmillä korvalla. Kaikki tilaisuudet, joissa on mahdollista kuulla lapsen tai nuoren oma mielipide, ”ääni” häntä koskevassa asiassa, täytyisi hyödyntää. Varsinkin silloin kun on kyseessä lastensuojelulliset asiat, lapsen kuuleminen on äärettömän tärkeää. Tässä tutkimuksessa pyrin saamaan esiin tyttöjen kokemuksia Tyttötyö-toiminnasta, jotta työn merkittävyyttä ja tärkeyttä voidaan arvioida.

Haastattelut järjestettiin Setlementtiyhdistyksen toimitiloissa. Tytöt oli jaettuna kahteen ryhmään, joita haastattelin vuorotellen. Toisen ryhmän ollessa haastateltavana, toinen ryhmä askarteli työntekijän johdolla toisessa huoneessa. Tämä järjestely sujui erinomaisen hyvin, eikä haastattelujen järjestämisessä ylipäänsä ollut mitään vaikeutta. Kiitos tästä kuuluu Setlementtiyhdistyksen työntekijöiden hyvään ja myönteiseen suhtautumiseen tutkielmaani kohtaan.

Molemmissa haastatteluryhmissä oli kuusi tyttöä. Tämä määrä osoittautui käytännössä aivan sopivaksi. Esimerkiksi Eskola ja Suoranta (2005, 96) ovat todenneet, että 4–8 henkeä voisi olla aika ideaali henkilömäärä ryhmähaastattelussa. Ryhmät muodostuivat siten, että

ryhmien tytöt edustivat kahden eri koulun tyttöjä. Tytöt itse toivoivat, että ovat kouluihin perustuvissa omissa ryhmissään, ja tämä toteutui. Haastatteluhuone oli toimistohuone, mielestäni varsin sopiva haastatteluun. Huone oli sopivan pieni, joten olimme melko tiiviinä ryhmänä. Työille tila oli ennestään tuttu. Kukin valitsi mieleisensä paikan huoneessa; osa istui lattialla ja osa tuoleilla.

Nauhoitin haastattelut ja tytöt tiesivät siitä jo etukäteen. Äänen laatu ei nauhoituksissa ollut paras mahdollinen, mutta kuitenkin riittävä, että pystyin kuulemaan keskustelun ja myös erottamaan äänet toisistaan.

Ryhmähaastattelun etuna on pidetty sitä, että haastateltavat voivat vaihtaa mielipiteitä keskenään ja keskustella vapaasti esitetyistä teemoista, mutta ongelmana on se, että ryhmässä tehty haastattelu saattaa myös joidenkin kohdalla estää oman mielipiteen ilmaisemista. Voi käydä niin, että ne, jotka ovat rohkeita ilmaisemaan mielipiteensä, tekevät sen voimakkaasti, jolloin aremmat eivät uskalla sanoa mitään. Tämä näkyi jonkin verran tekemissäni haastatteluissa. Muutama tyttö vastasi kovin aktiivisesti ja osa oli taas hiljaisempia. Koetin itse esittää lisäkysymyksiä suoraan näille hiljaisemmille tytöille, mutta siinäkin pitää olla tarkkana, että haastateltavalle ei tule sellaista tunnetta, että häntä painostetaan vastaamaan jotakin. Haastatteluissa tyttöjen välille ei syntynyt varsinaista keskustelua. Tytöt vain pääasiassa kommentoivat lyhyesti, kun joku esitti mielipiteensä kysytyistä asioista.

Eskola ja Suoranta (2005, 96) esittävät, että haastatteluun osallistuvien henkilöiden pitäisi olla suhteellisen heterogeeninen ryhmä sen vuoksi, että kaikki ymmärtävät esitetyt kysymykset ja käytetyt käsitteet. Omassa tutkimuksessani katson tämän vaatimuksen toteutuneen varsin hyvin.

Molemmat haastattelut kestivät noin 40 minuuttia ja minusta tuntui heti haastattelujen jälkeen, että en saanut niistä riittävästi aineistoa ja muutenkin minulla oli sellainen tunne, että haastattelut eivät omalta osaltani sujuneet kovin hyvin. Olin valmistellut ja muotoillut kysymykset niin, että niihin ei pitäisi pystyä suoralta kädeltä vastaamaan kyllä tai ei, silti useiden kysymysten kohdalla kävi niin, että kun kysyin kysymyksen, seurasi syvä hiljaisuus. Ehkäpä kysymys koettiin liian hankalana ja monisanaisesti vastaaminen jännitti tyttöjä. Hiljaisuuden sietämisestä haastattelutilanteessa olin jo lukenut ja kuullut etukäteen. Ku-

vittelin olleeni hyvinkin valmistautunut siihen, että kestäisin näitä taukoja. Litteroidessani haastatteluja totesin kuitenkin, että olin ollut varsin hätäinen. Tauot, jotka haastattelutilanteessa tuntuivat loputtoman pitkiltä, olivat olemattomia! Tässä tuli mielestäni erinomaisesti esiin kokemattomuuteni haastattelijana, olisi pitänyt malittaa antaa enemmän aikaa tytöille. Kysymys oli varmasti myös siitä, että kun hiljainen hetki tuli, minusta tuntui heti, että hiljaisuus oli painostava. Kyse oli kuitenkin vain siitä, että olisi pitänyt malittaa antaa tytöille aikaa pohtia ja reflektoida kysymääni. Toimin niin, että toistin kysymyksen ja muotoilin sen eri sanoin eli niin, että kyllä tai ei-vastaus tuli mahdolliseksi. Tämä johti väistämättä siihen, että haastattelut muodostuivat niin lyhyiksi. Sain toki vastaukset kaikkiin kysymiini kysymyksiini, mutta sisällöltään haastattelut muodostuivat kyselynomaisiksi, ei niinkään keskusteleviksi, kuten olin toivonut.

Eskola ja Suoranta (2005, 97) kehottavat ennen haastattelu tilaisuutta päättämään, halutaanko tosiaan haastattelu vai pyritäänkö saamaan aikaan keskustelua. Tämän asian pohdinta jäi omalla kohdallani hieman puutteelliseksi. Totesin jälkepäin, että olin toivonut enemmän keskustelua, mutta sain tuota edellä mainitsemaani kyselynomaista vastailua. Tämä puute johtui mielestäni täysin siitä, että en riittävästi tiedostanut asiaa. Haastatteluja purkaessani huomasin, että en onneksi sortunut johdatteluun, mutta kyselynomaisuus kyllä mielestäni korostuu. Tytöt vastasivat herkästi ”*en mä tiä*” ja tuntuivat ujostelevan vastauksista. Vastaukset annettiin aika hiljaisella äänellä, vain yksi tyttö käytti kovempaa ääntä ja hän oli muutenkin enemmän äänessä. Kysymyksiini saamat vastaukset olivat molemmissa haastatteluryhmissä varsin samankaltaiset, joten voisin ajatella, että vaikka haastattelin vielä kolmannen ryhmän, todennäköisesti en saisi juurikaan uutta tietoa. Olen kuitenkin sitä mieltä, että olisin voinut saada syvällisempää tietoa kuin mitä nyt sain. Halusin tietoa siitä, mitä tytöt olivat odottaneet toiminnalta ja saivatko he sen, mitä olivat odottaneet. Ehkä heikkous olivat kysymykset, ne olisivat voineet olla parempia. Kuitenkin toisaalta tuntuu siltä, että ryhmähaastatteluun nämä kysymykset olivat kyllä sopivia, yksilöhaastatteluun olisi voinut tehdä syvällisempiä kysymyksiä.

4.4 Havainnointi

Päädyin yhdistämään tutkimukseeni myös ryhmissä tapahtuneen havainnoinnin, koska koin, että haastatteluista saamani tieto ei riittävästi kuvaa tyttöjen kokemuksia Tyttötyöstä. Mielestäni en saanut pelkkien haastattelujen avulla esiin riittävästi tyttöjen mielipiteitä ja kokemuksia. Havainnoinnin avulla tavoittelin sitä, että pystyn täydentämään haastatteluaineistoa. Odotuksena oli myös, että havainnointi joko vahvistaa sitä, mitä tytöt kertoivat tai esiin saattaa tulla jotain, mikä on ristiriidassa haastatteluaineiston kanssa.

Eskola ja Suoranta (2005, 98) toteavat, että osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan aineiston keruutapaa, jossa tutkija tavalla tai toisella osallistuu tutkimansa yhteisön toimintaan. Tässä tutkimuksessa havainnointi tapahtui siis osallistumalla konkreettisesti ryhmien toimintaan. Osallistuin eri-ikäisten tyttöjen ryhmiin sen mukaan, miten sain aikatauluni järjestettyä. Tyttötyön vetäjille ja tytöille osallistumiseni sopi ongelmitta lyhyelläkin varoitussajalla. Havainnointikertoja oli yhteensä kuusi. Osallistuin muihinkin ryhmiin kuin niihin, joissa haastatteluihin osallistuneet tytöt kävivät. Havainnoinnista kirjoitin muistiinpanot ryhmiin osallistumisen jälkeen. Kesken ryhmäkokoontumista en muistiinpanoja tehnyt; se ei olisi tuntunut luonteelta. Muistiinpanoissa tulee esiin myös omat ajatukseni ja tunteeni ryhmätilanteista. Olen kuvannut toimintaa konkreettisesti eli sitä, mitä ryhmän kokoontumisessa tehtiin.

Omaan havainnointiini on varmasti ollut vaikutusta muun muassa lukemallani kirjallisuudella ja omilla ennakkokäsityksilläni. Jotkin asiat painottuvat enemmän ja jotkin vähemmän. Eskola ja Suoranta (2005, 102) korostavat, että havainnointi voi olla hyvinkin valikoivaa, ennakko-odotukset suuntaavat havainnointia muiden asioiden jäädessä huomaamatta, havaintoja tehdään tunnetuista, käsitteellisistä asioista. Osa asioista jää huomaamatta ja havainnoitsijalla ei välttämättä ole kykyä huomata olennaista, vaan merkityksellisiä asioita jää huomaamatta. Myös havainnoijan mieliala ja aktiivisuustaso vaikuttavat havainnointiin (emt. 2005, 102). Tämän huomasin itse hyvin, kun menin joskus ryhmään hyvin kiireisenä raskaan työpäivän jälkeen. Kesti oman aikansa ennen kuin virittäydyin tutkijan mielentilaan. Varmasti myös oma mielialani ja energiatasoni on vaikuttanut siihen, mihin

asioihin olen kiinnittänyt huomiota. Lohduttavaa on, että Eskolan ja Suorannan (2005, 102) mukaan subjektiivisuus on ehdottomasti myös rikkaus, joka kuvaa hyvin arkielämän monivivahteisuutta ja tulkintojen runsautta.

Myös tästä nostan esiin Chalmersin ajatukset suhteesta totuuteen ja tieteelliseen tietoon ja tiedon muodostukseen. Olipa mikä hyvänsä näkökulma siitä, että tieteellinen tieto perustuu totuuteen tai tosiasioihin, jotka on hankittu havainnoimalla, meidän täytyy tunnustaa, että niin tosiasiat kuin opitkin ovat vajaita, erehtyväisiä ja oikaisun tai tarkistuksen kohteita. Tieteellisellä tiedolla ja totuudella oleva painoarvo perustuu vastavuoroisuuteen ja siihen, että ne ovat riippuvaiset toisistaan (Chalmers 1999,17). Oivallus, jota Chalmers (199, 17) harkitusti yrittää kaapata sloganillaan ”tiede on johdettu totuudesta” oli, että tieteellisellä tiedolla on erityinen arvoasema osittain siksi, että se on perustettu turvatulle lähtökohdalle; havainnoinnin varmasti vakiinnuttamalle lujalle totuudelle. Chalmers asettaa kuitenkin pohdinnallaan tämän miellyttävän näkemyksen uhatuksi. Yksi vaikeus koskee sitä laajuutta, millä havainnoijan havaintoihin vaikuttaa hänen taustansa tai taustatietonsa ja odotuksensa, eli mikä näyttää olevan havaittava totuus yhdelle, ei välttämättä ole sitä toiselle. Toisenlainen vaikeus juontaa juurensa siitä, että väitös ja käsitys havainnoinnin totuudesta riippuu siitä, mitä jo valmiiksi tiedetään tai oletetaan. Näin ollen tulkinta havaittavasta totuudesta on yhtä vajaa kuin perustana oleva esiolettamus. Nämä molemmat vaikeudet puoltavat sitä, että ehkäpä havainnoiva perusta tieteeseen ei ole niin suoraviivainen ja avomielinen kuin on laajasti ja perinteisesti otaksuttu (Chalmers 1999, 17–18). Riitta Granfelt (2001, 104) on todennut, että tutkijan ei ole mahdollista tavoittaa perimmäistä, yksiselitteistä ja ristiriidatonta todellisuuden kuvausta. Sen sijaan on uskottava siihen, että tutkittavat kertovat heille merkityksellisistä asioista ja pyrkivät parhaansa mukaan tulemaan ymmärretyksi.

Osallistuvassa havainnoinnissa vuorovaikutus tapahtuu varsin pitkälle tutkittavien ehdoilla (Eskola & Suoranta 2005, 100). Osallistuessani ryhmän toimintaan pyrin toimimaan yhtenä ryhmän jäsenenä. Se oli siinä mielessä helppoa, koska ryhmällä oli selkeä ohjaaja, ”*Tyttiksen*” ohjaaja, eli minun ei tarvinnut millään lailla ohjata tyttöjä. Osallistuin kaikkiin toimintoihin siis ”yhtenä joukosta”, mutta hyvin paljon tytöt kääntyivät puoleeni, jos tarvitsivat apua jossakin, missä kokivat aikuisen avun tarvetta tai neuvoa. Selvää on, että erotuin joukosta, koska olen aikuinen. On mahdoton ajatus, että en erottuisi lapsiryhmästä.

Ryhmissä mukana ollessani en itse aktiivisesti ehdottanut mitään eri toimintoja, vaan koe-tin toimia mukana siinä missä muutkin ryhmän jäsenet. Pyrin mahdollisimman vähän vai-kuttamaan ryhmän toimintaan ja tapahtumien kulkuun. Ideaali tilanne olisi, että tutkija ei vaikuttaisi lainkaan, mutta tämä on lähes mahdotonta, onhan kuitenkin kyse ihmisten väli-sestä vuorovaikutuksesta ryhmässä (Eskola & Suoranta 2005, 100).

Ryhmän toiminta rakentui niin, että ohjaaja ja tytöt yhdessä miettivät, mitä kulloinkin teh-tiin. Ohjaajalla oli ehdotuksia ja myös niistä voitiin valita. Usein jo edellisellä kerralla oli sovittu, mitä seuraavalla kerralla tehdään. Ryhmiin osallistuminen ja niistä muistiinpanojen tekeminen oli melko vaativaa. En halunnut kirjoittaa ryhmässä olon aikana, koska se ei tuntunut luontevalta. Tein merkintöjä jälkikäteen, välillä oli erittäin vaikeaa jälkikäteen kuvailla tapahtumia niin, että saisin juuri sen merkityksellisen esiin. Vaikea oli myös kuva-ta omia tuntemuksia ja ajatuksia jälkikäteen. Analysointi- ja kirjoitusvaiheessa tuli sellai-nen olo, että on vaikeaa kirjoittaa asioita ”auki”. Tuli tunne, että tytöt tulevat tekstistä liian tunnistettaviksi yksilöinä. Tuntui kuitenkin siltä, että tapahtumia on pakko kuvata hyvinkin yksityiskohtaisesti, jotta syntyisi ymmärrys siitä, miten ryhmä toimii ja miten tytöt toimin-nan lomassa käsittelivät hyvin monenlaisia asioita ja tunteita. Ratkaisin asian niin että olen pyrkinyt kuvaamaan tapahtumia melko yleisellä tasolla, paljastamatta mitään kenenkään henkilön henkilökohtaisia ominaisuuksia tai piirteitä, kuitenkin niin, että toimintaa ja siinä tapahtuvia asioita olen kuvannut tarkasti.

4.5 Aineiston analyysi

Aineisto koostuu kahdesta haastattelusta, joista kertyi litteroitua tekstiä 14 sivua sekä ha-vainnointiaineistosta 56 sivua. Analyysini lähtökohtana on se, miten tytöt ryhmätoiminnan kokevat ja mitkä asiat toiminnassa nousevat heille merkityksellisiksi. Analyysin avulla olen pyrkinyt ymmärtämään tyttöjen kertomat asiat ja tulkitsemaan ne niin, että myös tä-män tutkimusraportin lukijalle avautuisi se, mitä mieltä tytöt ovat Tyttötyö toiminnasta ja miten he ovat sen kokeneet. Tutkimusotteeni on etnografinen ja sille tyypillisesti analy-

sissä käsittelen sekä haastattelu- että havainnointiaineistoa rinnakkain. Olen pyrkinyt ymmärtämään Tyttötyö-ryhmätoimintaa tyttöjen näkökulmasta koko tutkimusprosessin ajan, ensimmäisestä tapaamisesta alkaen. Analyysin avulla pyrin myös kytkemään tämän tutkimuksen tuottaman kuvauksen laajempaan asiayhteyteen ja teoriaan sekä aiempiin tutkimuksiin.

Sirpa Lappalainen (2007, 10) korostaa, että etnografi koostaa itse tutkimuksensa aineiston olemalla itse kentällä. Fyysinen ja emotionaalinen läsnäolo tekee etnografisesta tutkimuksesta ainutlaatuisen. Lappalainen (2007, 113) huomauttaa, että vaikka havainnoinnin ja osallistuvan havainnoinnin erottaminen saattaa olla joskus esimerkiksi tutkimuksen raportoinnin kannalta merkityksellistä, tutkijan läsnäolo kentällä on aina osallistumista johonkin. Hän korostaa, että etnografisessa havainnoinnissa tapa ja intensiteetti, jolla tutkija osallistuu yhteisön elämään voivat vaihdella (emt. 2007, 113).

Hakalan ja Hynnisen (2007) mukaan etnografiassa analyysi ja tulkinta on jatkuvaa. Etnografia alkaa muodostua kentällä ollessa, vaikka useimmiten kenttävaiheessa tehdystä koostaan aineisto, jota sitten kentän ulkopuolella analysoidaan ja tulkitaan (emt. 2007, 213–214). Hakala ja Hynninen nostavat esiin myös sen, että etnografian tekeminen mahdollistaa tutkijan oman tietämisen purkamista, omien oletusten ja itsestäänselvyyksien kyseenalaistamista. Tutkimusta tehtäessä kohtaamisten henkilökohtaisuus, ruumiillinen läsnäolo ja välittömyys tuottavat tutkijan ja tutkittavien suhteeseen erityisen intensiteetin (emt. 2007, 214).

Olen käyttänyt analyysin apuna aineistolähtöisen sisällönanalyysin lähestymistapaa aineiston luokittelussa. Sisällönanalyysin avulla pyrin siis kuvaamaan aineistoa sanallisesti. Martti Grönfors (1982, 94) korostaa, että sisällönanalyysin avulla aineisto saadaan järjestettyä johtopäätöksiä varten, mutta yksinomaan sen avulla ei voida tehdä johtopäätöksiä. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin (emt. 2009, 103).

Haastatteluiden analysointi on muodostanut tämän tutkimuksen perustan. Tätä perustaa olen täydentänyt havainnointiaineiston avulla. Olen jaotellut ja pelkistänyt aineiston haastattelukysymysten ja kysymyksiin saatujen vastausten sisällön perusteella eri osa-alueiksi ja näiden avulla kuvaan seuraavia teemoja, joita tyttöjen vastauksista ja ryhmähavainnoista muodostui: ryhmään liittyminen ja ryhmään sitoutuminen, tyttöjen näkemykset ryhmän toiminnallisuudesta ja vuorovaikutteisuudesta, ryhmän koostumus ja ryhmähenki, tyttöjen oma rooli ja käsitys itsestä, suhde ohjaajiin ja kontrollin kokemus sekä tulevaisuudenpohdinta. Tyttöjen antamia vastauksia ja ryhmissä tapahtunutta toimintaa tarkastelen osana heidän arkeaan ja sen kuvausta. Laura Huttunen (2010, 48) korostaa että tutkittavan ryhmän tai ilmiön kuvaaminen on tärkeä osa etnografista tutkimusta ja haastatteluja voi käyttää osana kuvauksen rakentamista. Kuvauksen lisäksi pitää olla myös analyysiä ja tulkintaa, havainnot täytyy sitoa teoreettisiin keskusteluihin. Etnografiassa pitää tiivistää, pelkistää ja analysoida, nostaa esiin säännönmukaisuuksia ja hahmoja, mutta toisaalta täytyy pitää mukana maailman monimuotoisuus ja rikkaus, sekä kunkin kontekstin erityisyys ja omalaatuisuus. Huttunen nostaa konkreettisiksi analyysin välineiksi aineistojen ristiinluennan sekä teoreettisesta kirjallisuudesta ammennetun käsitteistön. Aineistojen ristiinluennan voi ajatella myös aineiston rikastamisena ja etnografialle tyypillisen tiheyden tuottamisena, kun taas teoreettiset käsitteet ja keskustelut jäsentävät aineistoa ja pitävät analyysia kasassa. (emt. 59.)

Olen työstänyt haastatteluaineistoa siten, että olen numeroinnilla koodannut kuhunkin osa-alueeseen kuuluvat kuvaukset ja teemat. Havainnointiaineistoa puhtaaksi kirjoittaessani ja ryhmätilanteista tehtyjä muistiinpanoja lukiessani aloin jaotella havainnointiaineistoa vastaavilla numeroilla haastatteluaineiston pohjalta luotujen osa-alueiden sisälle. Eli etsin havainnointiaineistosta haastatteluaineistoa täydentäviä teemoja. Eri osa-alueet painottuivat eri tavalla, yksi asia sai enemmän huomiota kuin toinen. Esimerkiksi toiminnallisuus on saanut runsaasti huomiota, mikä on tietysti ymmärrettävää koska kyse on toiminnallisesta ryhmästä. Ryhmään liittymisen ja sitoutumisen osa-alue (luku 6.1) koostuu kokonaisuudessaan ensimmäisen haastattelukysymyksen (ks. liite 1) vastauksista sekä ryhmään liittymiseen ja toimintaan sitoutumiseen liittyvistä keskusteluista ja kommentteista havainnoinnin osalta. Toiminnallisuuden ja vuorovaikutuksen osa-alue (luku 6.2) koostuu pääosin

haastattelukysymyksiä 2, 7, 8 ja 9 vastauksista sekä havainnointiaineiston toiminnallisuuden kuvauksista ja tyttöjen kanssa käydyistä toiminnallisuuteen liittyvästä keskusteluista. Ryhmän koostumus ja ryhmähenki osa-alue (luku 6.3) koostuu kysymysten 3, 5 ja 7 vastauksista sekä havainnointiaineistoon ryhmähengen ja ryhmän koostumuksen näkökulmasta. Käsitys itsestä ja rooleista osa-alue (luku 6.4) koostuu lähinnä haastattelukysymysten 4 ja 2 vastauksista sekä havainnointiaineiston sisältämiä tyttöjen kommentteja ja keskusteluja liittyen rooleihin ja heihin itseensä. Suhde ohjaajiin osa-alue (luku 6.5) koostuu lähinnä haastattelukysymyksen 5 ja 6 vastauksista sekä havainnointiaineiston tyttöjen ja ohjaajien suhdetta ilmentävistä ja kuvaavista tilanteista ja keskusteluista. Tulevaisuutta kuvaava osa-alue (luku 6.6) koostuu kysymysten 10 ja 11 vastauksista. Havainnointiaineiston osalta tulevaisuuden käsittely liittyi vain lähitulevaisuuden suunnitelmiin. Kovin kauaskantoisista suunnitelmista ei haastatteluissa eikä ryhmässä juurikaan puhuttu. Jaottelu ei kuitenkaan ole täysin suoraviivainen, eli joissakin osa-alueissa on useamman kysymyksen vastausten sisältöä. Yksi vastaus saattaa sisältää esimerkiksi toiminnallisuuteen sekä ryhmähenkeen liittyviä teemoja. Aineistosta esiin nousseiden teemojen, ryhmätyönteorian ja aikaisemman tutkimuksen vuoropuhelun kautta muodostuu kuva siitä, mikä Tyttötyö toiminnassa on ollut tytöille tärkeää ja millaisena he ovat toiminnan kokeneet.

Tarja Palmu (2007, 149) korostaa, että etnografia on tarina ja kokonaisuus, jota on vaikea pilkkoa osiin. Kun tavoitteena on arjen kuvailu ja käytäntöjen purkaminen, yhteenvetojen tekeminen on vaikeaa, ehkä jopa mahdotonta. Tutkimuksen tulokset ovat tavallaan tekstin sisällä, erilaisissa luvuissa ja episodeissa. Etnografian vahvuus on arjen prosesseihin lähelle pääseminen; pienten asioiden, huomautusten, lauseiden, tekojen ja toimintojen näkeminen merkityksellisenä. Etnografi voi peilata toistoja ja poikkeamia, samankaltaisuuksia ja eroja laajasti, pyrkien tekemään omat kokemuksensa, analyysinsä ja tulkintansa kautta näkyviksi. (emt. 2007, 149–150.) Haastattelujen tekemisen ja havainnointiaineiston keräämisen välillä ehti kulua melko pitkä aika, noin puoli vuotta. Ennen kuin aloin työstämään havainnointiaineistoa jouduin siis palaamaan haastattelujen ja niistä tehdyn litteroinnin pariin uudelleen. Tämä olikin lopulta mielenkiintoista, ja tärkeää: oli kiinnostavaa huomata miten haastattelut ja havainnointiaineisto täydensivät toisiaan. Haastattelut ”heräsivät eloon” eri tavalla, kun olin osallistunut itse ryhmien toimintaan.

5 TUTKIMUKSEN EETTISYYS

Tieteen etiikka on mielestäni yksi tärkeimmistä asioista, jota tutkimuksessa pitää noudattaa ja huomioida. Varsinkin kun tutkitaan yhteiskunnallisia ilmiöitä ja tietenkin myös muussa tutkimuksessa sen on oltava yksi tutkimuksen lähtökohta. Tutkimukseni menee lähelle lapsia ja nuoria, lähelle lasten arkea ja heidän toimintaansa. Eettisesti on tärkeää, että myös lapset ja nuoret saavat osallistua tutkimuksiin, kunhan he saavat osallistua omilla ehdoillaan. Tutkimusta on tärkeää tehdä lasten näkökulmasta ja heidän mielipiteensä huomioiden.

Etiikka on kiinnostunut arvolauseista väitelauseiden sijaan. Niiniluodon ja Haaparannan (1986, 85) mukaan etiikka on filosofian osa-alue, joka yrittää vastata kysymykseen, mikä on moraalisesti hyvää ja mikä teko on oikea ja myös selvittää, mitä oikean ja hyvän käsitteillä tarkoitetaan ja voidaanko niitä ylipäänsä määritellä. Moraalin ongelmiin kohdistuvaa ajattelua on olemassa kolmea eri lajia. On olemassa empiiristä tutkimusta, jonka päämääränä on kuvata ja selittää moraalisiin liittyviä historiallisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä. On olemassa normatiivista ajattelua, joka koskee sitä, mikä on hyvää ja minkä tekeminen on velvollisuus. Lisäksi on olemassa metaeettistä ajattelua, joka yrittää ensi sijassa vastata sanojen oikea, väärä, hyvä ja paha merkitystä koskeviin ongelmiin (emt. 1986, 85). Normatiivinen etiikka arvioi itse tekoja ja asiointiloja, kun metaetiikka tutkii ensi sijassa sitä kieltä, jota käytetään puhuttaessa teoista ja asiointiloista.

Tutkimuksen etiikasta Anneli Pohjola (2007, 11) nostaa esiin eri näkökulmia. Hän korostaa tiedon intressin etiikkaa, joka sisältää aiheen valinnan, tutkimuksen teoreettisen rajauksen ja tutkimuskysymysten asettamisen. Hän nostaa esiin myös tiedon hankkimisen etiikan, joka kattaa tutkijan suhteen tutkimuskohteeseen, tutkimusjoukkoon ja aineiston hankinnan vaiheisiin. Myös tiedon tulkinnan etiikka on tärkeää. Se liittyy aineiston analyysivalintoi-

hin, sen toteuttamiseen ja tuloksien tulkintaan, käsitteellistämiseen ja niiden esittämiseen (emt. 2007, 12). Pohjola (2007, 12) muistuttaa myös tiedon julkistamisen etiikasta ja tuloksena saadun tiedon käyttämisen etiikasta. Hän korostaa, että yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa korostuvat erityisesti kysymykset kenelle, mistä lähtökohdista, miksi ja kenen hyödyksi tietoa tuotetaan. Laajemmin on siis pohdittava sosiaalisen vastuun etiikkaa ja myös etiikkaa kollegiaalisista lähtökohdista, eli on kunnioitettava toisten tutkijoiden työtä sekä tiedeyhteisöä. Eettisesti kestävässä tutkimuksessa eettisyys on läsnä kaikissa tutkijan tekemissä valinnoissa. Tutkijan on pohdittava tietoisesti ratkaisujensa kestävyyttä ja niiden merkitystä todellisuuskuvalle (emt. 2007, 12). Oman tutkimukseni tarpeellisuutta perustelen sillä, että tutkimuksen tuottama tieto hyödyttää tyttöjen käyttämän palvelun tuottajia parantamaan ja kehittämään palvelua. Se myös tuo esiin tytöille tärkeitä asioita ja auttaa näkemään, mikä heille on merkityksellistä ja mikä auttaa tukemaan heitä.

Haaparannan ja Niiniluodon (1986, 87) mukaan tieteen ja etiikan suhde on kahtalainen. Tieteellisen tutkimuksen tuloksilla on merkitystä eettisille ratkaisuille ja toisaalta eettisillä kannoilla on vaikutusta tutkijan ratkaisuille tieteellisessä työssä – tätä varsinaisesti kutsutaan tieteen etiikaksi. Tiede ei tietenkään voi ratkaista sitä, mikä viime kädessä on oikein tai hyvää – se kertoo meille, miten asiat ovat, mutta ei sano, miten niiden pitäisi olla. Eräät filosofit ovat kuitenkin ajatelleet, että tieteellisen tutkimuksen tehtävä on selvittää luonnon ja yhteiskunnan kehityslait, jotka tietäessään ihminen myös tietää, miten luonnon ja yhteiskunnan pitäisi kehittyä (emt. 1986, 88).

Tutkimuksen eettisyyden peruskysymyksiin kuuluu se, että pohditaan, mitä hyötyä tai haittaa tutkittaville tutkimuksesta on, miten suojataan yksityisyyttä, miten huolehditaan tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja siitä, että tutkittavia ei johdeta harhaan (Eskola & Suoranta 2005, 56). Näitä asioita pohdin paljon tutkimusta kirjoittaessani. Olen pyrkinyt kirjoittamaan kaikki havaintoni ja huomioni niin neutraalisti, että tutkittavien henkilöllisyys pysyy salassa. Joitain huomioita ja asioita olen jopa jättänyt pois sen vuoksi, että mielestäni niistä voisi tunnistaa kenestä henkilöstä on kysymys.

Koska haastattelin ja havainnoin lapsia, mielestäni eettisyys on erityisen tärkeää, vaikka se on sitä toki kaikessa tutkimuksessa. Arja Kuula (2006, 147) nostaa teoksessaan esiin sen,

että lapsille pitää antaa oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi omilla ehdoillaan. Tämän vuoksi lasten osallistuminen tutkimuksiin on perusteltua paitsi kulttuurin, yhteiskunnan ja lääketieteen tutkimuksen näkökulmasta, myös lasten itsensä näkökulmasta. Koen, että on eettisesti tärkeää, että lapset ja nuoret voivat antaa palautetta ja arvioita palveluista, joita käyttävät ja toiminnoista, joiden piirissä he toimivat. Lasten ja nuorten kykyä kertoa mielipiteensä ei saa aliarvioida ja väheksyä.

Maritta Törrönen (2001, 158) korostaa sitä, että lapsia tutkittaessa tutkimus eroaa aikuisia tutkittaessa siinä, että tutkittavien ja tutkijan määräysvalta on erilainen. Perinteisesti aikuiset ovat määränneet lasten tekemisistä ja tästä voi olla vaikea päästä eroon tutkimuksessaan. Törrönen epäilee, että tästä perinteisestä asetelmasta ei ole mahdollista päästä eroon ja jatkaa, että osallistuvaa havainnointia tekevä aikuinen tutkija ei voi osallistua lasten ryhmiin niin, että ei erottuisi joukosta. Omassa tutkimuksessani pyrin osallistumaan ryhmiin niin, että olin tavallinen opiskelija muiden joukossa. Ohjaajat kertoivat aina etukäteen, että olen tulossa mukaan ryhmään. Se toimikin aika hyvin. Tytöt alussa kyselivät opiskelustani, mutta lähinnä heitä kiinnosti se, tuleeko minusta joskus ”*Tyttis-ohjaaja*”. Ryhmissä on ollut mukana opiskelijoita muutenkin, joten se, että opiskelija osallistui toimintaan, ei ollut tytöille mitään uutta.

Kansainvälisesti ihmistieteisiin ei ole luotu yhteneväisiä säännöksiä sille, koska edellytetään myös vanhempien lupa lasten tutkimukseen osallistumiselle ja koska taas ei (Kuula 2006, 148). Suomessa on jossain määrin vakiintunut käytäntö soveltaa sekä lastensuojelulakia että tutkimuseettisiä periaatteita. Lähtökohtana on aina perusperiaate, jonka mukaan lapsen omaa tahtoa pitää kunnioittaa – eli vanhempien suostumus ei yksin riitä tutkimukseen osallistumiseen. Itse olen toiminut niin, että olen kysynyt suostumuksen haastatteluihin sekä tytöiltä että heidän vanhemmiltaan. Setlementin työntekijöiden kanssa olen keskustellut tutkimuksen tekoon liittyvistä käytännön asioista ja olen käynyt myös esittäytymässä tyttöryhmälle ja kysynyt heidän suostumuksensa haastateltaviksi ja myös ryhmiin osallistumiseen ja havainnointiin. Haastattelulupa tyttöjen vanhemmilta on kysytty kirjallisena.

Judy Krysik ja Jerry Finn (2010) ovat teoksessaan listanneet asioita, jotka tutkimukseen osallistuville on tehtävä ymmärrettäviksi, jotta varmistetaan, että he todella ymmärtävät, mihin antavat suostumuksensa (*informed consent*) tullessaan mukaan tutkimukseen. Osallistujien täytyy ymmärtää tutkimuksen tarkoitus. Heidän täytyy myös saada tieto, kuka rahoittaa ja johtaa tutkimusta. On kerrottava riskeistä ja eduista, joita voi ilmaantua tutkimuksen myötä. Tutkittaville on kerrottava, jos on mahdollista saada joitain palveluita, jotta pystyy osallistumaan tutkimukseen, esimerkiksi kuljetus-, lastenhoitoapua tai muita kannustimia. On kerrottava riskeistä, esimerkiksi emotionaalista ahdistuksesta, jota tutkimuksen aihe voi aiheuttaa. Täytyy myös kertoa osallistumisen luonne, mitä on odotettavissa, missä ja milloin. Tärkeää on kertoa, miten kerätty tieto tallennetaan, säilytetään ja hävietään sekä kenellä on mahdollisuus päästä kerättyyn tietoon käsiksi. Osallistujien on myös saatava tietää, miten kerätyt tiedot julkaistaan ja miten niitä käytetään sekä toimenpiteet, joilla osallistujien henkilöllisyyttä suojellaan (emt. 2010, 37).

Krysik ja Finn (2010, 46) väittävät, että tutkimusten mukaan vanhemmat tai huoltajat joiden sosioekonominen asema on huono, ovat vastahakoisempia palauttamaan lupalomakkeen ja myös sallivat huonommin lastensa osallistua tutkimuksiin. Tämä on ongelmallista varsinkin juuri lapsiryhmiä tutkittaessa, koska olisi mielekästä saada koko ryhmän lasten vastauksia kysytyihin teemoihin, riippumatta heidän taustoistaan. Jotkut tutkijat ovat ratkaisseet tämän ongelman siten, että vanhemmilta kysytään vain mahdollinen kielto lapsen osallistumisen tutkimukseen. Krysik ja Finn kutsuvat tätä passiiviseksi suostumukseksi (*passive consent*), eli jos kieltä ei tule, katsotaan, että lapsi saa osallistua tutkimukseen. Lapsi siis saattaa täysin itse päättää osallistuuko tutkimukseen. Tämä on hieman kyseenalaista, koska kuten Krysik ja Finn esittävät, on mahdollista, että vanhemmat eivät ole edes saaneet kirjettä, lapsi ei välttämättä ole edes antanut sitä vanhemmilleen. Tuolloin on mahdollista, että rikotaan ymmärretyn suostumuksen periaatteita sekä vanhempien oikeuksia (emt. 2010, 46).

Omassa tutkimuksessani toimin niin, että Settlementin työntekijät lähettivät kirjeet tyttöjen vanhemmille kotiin. Näin varmistettiin, että vanhemmat varmasti tietävät, mistä on kysymys. Tytöt palauttivat lupalaput ohjaajille, minä en missään vaiheessa saanut tietää tyttöjen tai heidän vanhempiensa nimiä. Kaikilta, joille kirje lähetettiin, saatiin myönteinen vastaus.

Mietittävä on tietysti niitä tilanteita, joissa lapsen ja huoltajan käsitys osallistumisesta on erilainen; jos lapsi haluaa osallistua, mutta vanhempi ei anna suostumustaan. Lapsen omaa tahtoa täytyy tietysti kunnioittaa, mutta riippuneen tutkimuksen luonteesta, miten paljon asiaa joudutaan tapauskohtaisesti selvittämään ja keskustelemaan siitä, riittääkö lapsen oma suostumus osallistua tutkimukseen.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta olennaista on miettiä, mitä on tutkimassa ja miksi. Tässä tutkimuksessa olen tutkinut Tyttötyö-toimintaa siitä näkökulmasta, mitä tytöt itse kertovat toiminnasta. Tarkoituksena on ollut saada tyttöjen mielipiteet selville ja esille. Uskon, että toistettaessa samankaltainen tutkimus, se antaisi melkoisen samanlaisia tuloksia. Toki eri menetelmällä tehtynä voitaisiin ehkä saada vielä syvällisempää tietoa aiheesta.

Olen edellä jo todennut, että tämä tutkimus on tärkeä sen vuoksi, että lasten ja nuorten mielipiteitä ja ajatuksiaan heidän käyttämistään palveluista pitäisi saada entistä enemmän esille, heidän kykyään arvioida ei saa väheksyä. Lapset ja nuoret ilmaisevat itseään omalla tavallaan ja omilla keinoillaan, jotka on myös syytä huomioida. Haastattelu ja havainnointi menetelminä sopivat nähdäkseni varsin hyvin lasten ja nuorten tutkimiseen. Niiden avulla on mahdollisuus aidosti kohdata lapsi tai nuori.

Tämän tutkimuksen kohderyhmä valikoitui toiminnan järjestäjän kautta. Tässä tutkimuksessa kohtasivat Setlementti-yhdistyksen tarpeet sekä oma kiinnostukseni ja tyttöjen halukkuus osallistua tutkimukseen. Tytöt sanoivatkin jo ensimmäisellä tapaamiskerralla, että on kivaa, kun heidän mielipiteensä kiinnostaa. Tämän tutkimuksen tulokset kertovat tietenkin vain näiden tyttöjen, jotka ovat tämän tässä tutkitun ryhmätoiminnan piirissä, kokemuksista ja arvioista. Vaikka tässä tutkimuksessa tulikin esiin tiettyjä yhtäläisyyksiä myös muihin tutkimuksiin, ei kuitenkaan voida yleistää ehdottomaksi totuudeksi sitä, että kaikissa vastaavissa toiminnoissa ja kaikissa ryhmissä tulokset olisivat samankaltaisia. Tulokset kuitenkin antavat tietoa vastaavanlaisen toiminnan kehittämiseen.

6.1 Ryhmään liittyminen ja sitoutuminen

Ryhmään liittymisessä tytöillä oli haastattelujen perusteella melko yksimielisesti taustalla se että toiminta vaikutti kiinnostavalta. Eli se, että toiminta toimii houkuttimena, näkyi myös tässä tutkimuksessa (ks. myös Pekkarinen 2004; Heikkinen 2007). Tytöt nostivat syistä esiin myös sen, että toisetkin tytöt tulivat tai olivat olleet toiminnassa mukana. Sosiaalinen veto toimi siis tässäkin ryhmässä (myös mm. Pekkarinen 2004, Levamo 2007). Muutama tytöistä sanoi haastatteluissa, että tulivat mukaan, koska ei ollut mitään muutaakaan harrastusta, eikä ollut muutaakaan tekemistä koulun jälkeen. Tyttöjen kertoman mukaan ryhmään oli helppo tulla, koska ohjaaja kävi koulussa kertomassa toiminnasta ja tuli siten jo etukäteen tutuksi.

Kukaan tytöistä ei sanonut tulleensa ryhmään opettajan tai esimerkiksi kuraattorin ohjaamana, vaikka sitäkin kautta tyttöjä ryhmiin oli tullut. Ryhmätoiminnan käynnistämisessä onkin oltava tarkkana, että ryhmään osallistuminen ei leimaa osallistujia. Varsinkin, jos lähtökohta ryhmän perustamiselle on ongelmakeskeinen, eli ryhmä kohdennetaan esimerkiksi koulussa ilmenneiden ongelmien takia. Tutkimissani ryhmissä tätä ongelmaa ei ollut, koska ryhmät olivat avoimia kaikille tytöille. Eli valintaa ryhmiin ei tehty minkään erityisen syyn perusteella, vaan tytöt jaetaan ryhmiin ikätasonsa mukaan ja osallistuminen oli vapaaehtoista.

Eräaseen ryhmätapaamiseen tytöt tulivat suoraan koulun liikuntatunnilta uimahallista, vielä hiukset märkinä ja aika väsyneen oloisina. Mietin, että jotain erityistä täytyy toiminnassa olla, että tytöt jaksavat vielä tulla, vaikka olisivat voineet mennä suoraan kotiin. Monet tytöt kertoivat, että koska kotona ei ollut ketään, sinne oli tylsää mennä; mukavampi oli tulla ”Tyttikseen”. ”No mieluummin mä tänne tuun, kun meen yksin kotiin”, ”on kivaa kun täällä on joku aikuinen...”, ”...tehdään kivoja juttuja ja täällä on kavereita...”. Yksinolon välttäminen ja aikuisen ja toisten tyttöjen seura nousi todella tärkeäksi seikaksi. Se tuli esiin hyvin monessa tilanteessa. Myös haastatteluissa tytöt totesivat että ryhmässä oli mukavaa koska ketään ei jätetty yksin. Useinhan tytöillä on tapana että ollaan vain yhden ka-

verin kanssa kerrallaan. Ohjattu ryhmätoiminta on luonteva tapa olla ryhmässä eikä vain sen yhden parhaan kaverin kanssa.

Ryhmässä käyminen on vapaaehtoista, mutta tytöt vaikuttivat varsin hyvin ryhmään sitoutuneilta. Ohjaajat myös kyselivät muilta, jos joku tytöistä ei ollut paikalla. Ryhmän sitoutuminen tuli esiin useamminkin ryhmätilanteissa. Ryhmissä keskusteltiin paljon siitä mitä esimerkiksi seuraavilla ryhmäkerroilla voitaisiin tehdä. Esimerkiksi joihinkin isompiin askarteluihin varattiin enemmän aikaa, eli jaettiin tekeminen useammalle kokoontumiskerralle. Tytöille oli selvästi tärkeää, että saivat olla mukana suunnittelemassa mitä tehdään ja milloin. Jatkuvuuden tunne oli koko ajan läsnä toiminnassa. Sitoutumista kyselin tytöiltä siitä näkökulmasta, kuinka usein he käyvät ryhmässä. Lähes kaikki tytöt keiden kanssa tästä puhuin, sanoivat käyvänsä aina, paitsi jos olivat esimerkiksi sairaana tai oli jokin muu pakottava syy olla poissa. Jotkut tytöt sanoivat, että olisi kivaa, jos ”Tyttis” olisi joka päivä. Ryhmät on suunniteltu niin, että kunkin koulun jokaiselle ikäluokalle ja koululuokalle on oma ryhmätapaamisensa kerran viikossa, eli käytännössä kukin tyttö osallistui ryhmään kerran viikossa. Ryhmään liittyminen on Tyttötyö-toiminnassa tytöille varsin helppoa. Toiminta itsessään toimi selkeänä houkuttimena varsinkin niille tytöille, joilla ei ollut muuta harrastusta. Toiminnan maksuttomuus on tärkeä seikka. Se sulkee pois sen, että joku joutuisi jäämään pois toiminnasta perheen taloudellisen tilanteen vuoksi.

Ryhmään sitoutuminen oli varsin hyvää. Paikalle tultiin aina kun kyettiin ja kaikkeen toimintaan osallistuttiin. Ryhmään sitoutumisen on todettu olevan merkittävä tekijä siinä, että ryhmätoiminnalla on vaikutusta (Heikkinen, Levamo 2007, Pekkarinen 2004). Tyttötyö on selkeästi vertaisryhmätoimintaa. Tytöt ovat ryhmissään samanikäisiä, samalta asuinalueelta, samasta koulusta. Nyqvist (1995) puhuu yhteisestä identiteetistä, joka on olennainen ryhmälle varsinkin silloin jos pyritään muutokseen tai kehitykseen. Ryhmään kuuluminen on yksi ihmisen perustarpeista. Lasten ja nuorten yksinäisyys on nykypäivänä hyvin yleistä ja todellista. On todella tärkeää, että on tällaisia Tyttötyön kaltaisia ryhmätoimintoja joihin liittyminen on helppoa, eikä vaadi mitään erityistä ilmoittautumista tai karsintaa jotta toimintaan pääsee mukaan.

6.2 Ryhmän toiminnallisuus ja vuorovaikutteisuus

Tyttötyössä käytetään myönteisiä voimavaroja vahvistavia toimintamalleja ja pääpaino on tytöistä lähtevissä, heille mielekkäissä toimintamalleissa. Tytöt saavat itse vaikuttaa toiminnan sisältöön, mutta ohjaajat antavat heille vaihtoehtoja. Yhteisen keskustelun myötä tehdään päätöksiä siitä, mitä kullakin tapaamiskerralla tehdään. Vertaisuus ja toiminnallisuuden tärkeys näkyy hyvin tutkimuksessani (ks. myös Pekkarinen 2004).

Haastatteluissa tytöt kertoivat, että mukavinta ryhmässä on ollut se, kun tehdään kaikenlaista. Leipominen ja muu ruoanlaitto mainittiin ja myös erilaiset askartelut, hiusten laitto ja liikunnallinen toiminta sekä leirit. Muutama tyttö sanoikin, että on tehty sellaisia asioita, joita he eivät olisi ilman tätä ryhmätoimintaa tehneet, esimerkkinä mainittiin seinäkiipeily ja keilaus.

Kysyttäessä, mitä he ovat ryhmässä ollessa oppineet, tytöt luettelivat eri taitoja, esimerkiksi ruoanlaittoon ja erilaisiin peleihin liittyviä taitoja. Se tuli myös esiin, että muutamalla työllä ei ollut varsinaisia harrastuksia ja he mielsivät tyttöryhmän harrastustoiminnaksi ”*Ei mulla ole muuta harrastusta kuin tämä tyttis*”. Osalle tytöistä ryhmän päättymisen merkitys siis ainoan harrastuksen päättymistä.

Havainnoidessani onnistuin mielestäni varsin hyvin luontevasti toimimaan ryhmän mukana. Esimerkiksi erilaisissa peleissä olin mukana yhtenä muiden joukossa, vaikka aikuinen toki aina erottuu joukosta. Minulle oli oikeastaan yllätys se, miten hyvin tytöt ottivat minut vastaan, miten paljon he ottivat kontaktia ja pyysivät apua sitä tarvitessaan. Ryhmän toiminnallisuus on yksi oleellinen tekijä, joka helpottaa suhteen luomista; toiminnan lomassa on helppo keskustella, kuunnella ja olla vuorovaikutuksessa. Ryhmän toiminnan sisältö on hyvin monipuolista ja sisältöä rakennetaan niin, että tyttöjen toiveita kuunnellaan. Toiminta sinänsä ei ole pääasia, vaan yhdessäolo. Aikaa on myös vapaaseen oleiluun ja keskusteluun. Toisen ihmisen kohtaaminen ja kuuntelu tapahtuu luontevasti ryhmän toiminnassa.

Ryhmien kokoontuessa tapaaminen aloitettiin useimmiten esimerkiksi tunnekorteilla. Niistä kukin sai valita itseään kuvaavan yhden tai useamman kortin. Sitten kävimme vuorotellen läpi, mitä kukin oli valinnut ja miksi. Näiden korttien ja keskustelun avulla tytöt kertoivat kuluneesta viikosta, siis siitä, mitä edellisen tapaamisen jälkeen oli tapahtunut. Tytöt suhtautuivat hyvin luontevasti tähän usein toistuvaan aloitustapaan. Selvästi näki, että se oli heille tuttua ja vaikutti siltä, että se oli heistä mukava tapa kertoa omat tuntemukset ja kuulla myös muiden kuulumiset. Jokainen sai oman henkilökohtaisen puheenvuoron, jolloin muut kuuntelivat. Kaikille oli selvästi tärkeää, että saa asiansa kerrottua omalla vuorollaan. Toiset tytöt kertoivat enemmän kuin toiset, mutta jokainen puhui jotakin. Ujoimmatkin kertoivat kuitenkin mielellään omalla vuorollaan jotakin viikon tapahtumista.

Ryhmissä käytettiin hyvin paljon erilaisia pelejä. Näistä tytöt myös pitivät kovasti ja useimmiten ehdottivat jonkin pelin pelaamista. Lähes joka kerralla, kun olin mukana, pelattiin jotain peliä. Monet peleistä kehittävät vuorovaikutustaitoja ja yhteistyötaitoja, koska niissä toimitaan joukkueina. Eräällä kokoontumiskerralla pelasimme Granium-seurapeliä, joka on juuri tällainen joukkuepeli. Siinä on erilaisia tehtäviä, joista osa tehdään esimerkiksi silmät sidottuna ja niin että joukkuekaveri toimii ohjaajana. Hyvä peli, jonka avulla pysyy harjoittelemaan yhteistyötä ja luottamusta toiseen ihmiseen. Joukkueena piti myös pohdita erilaisia tieto- ja arvoituskysymyksiä. Mukana oli myös erilaisia roolitehtäviä; yhden joukkueen pelaajan piti esittää vaikkapa valokuvamallia ja muut yrittivät arvata mistä on kysymys. Varsinkin nämä esitykset tuntuivat olevan tyttöjen mielestä hauskoja. Ihmeen reippaasti tytöt heittäytyivät esittämään eri rooleja. Tuttu ryhmä ja turvallinen ympäristö tietysti auttavat siihen, että uskaltaa heittäytyä. Peli oli erittäin suosittu tyttöjen keskuudessa.

Vanhemmista tytöistä oli hauska pelata ”Murhaaja-arvoituspeliä”. Se on roolipeli joka oli minulle entuudestaan täysin tuntematon. Osallistuin siihen tyttöjen pyytäessä ja heitä huvitti suunnattomasti, kun en millään oppinut pelin sääntöjä. Silti tytöt jaksoivat moneen kertaan selittää säännöt ja pelin kulun. Heistä oli selvästi hauskaa opettaa peli minulle. Ryhmän jäsenet voivat oppia paljon toinen toiseltaan ja ryhmä on myös hyvä väline välittää tietoa sukupolvelta toiselle. Sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen ryhmä on myös oivallinen väline.

Useammalla kokoontumiskerralla laitettiin myös jotain pientä syötävää. Kaikenlainen ruoanlaitto oli tytöille hyvin mieluisaa. Hauskaa oli seurata esimerkiksi tyttöjen leipomista. Kukin tytöistä sai valita, minkä tehtävän hän tekisi, jotta leipomukset saadaan valmiiksi; yksi mittasi jauhot, toinen lusikoi leivinjauheen, kolmas rikkoi kananmunat, neljäs lisäsi nesteen ja niin edelleen. Kaikki työt jaettiin. Kukin teki oman pienen, mutta tärkeän osuutensa työssä ja lopputulokseksi saatiin milloin mitäkin maistuvaa välipalaa. Myös kattaus ja jälkien siivous hoidettiin tällä samalla periaatteella. Oli selvää, että kaikki tekevät oman osuutensa. Tarvittaessa ohjaaja puuttui työnjakoon, jos jokin työvaihe ei jakautunut kenenkään vastuulle. Pääsääntöisesti työt sujuivat tytöiltä aivan itsestään. Toiminnan lomassa virisi keskustelua muun muassa hyvästä ruoasta, terveellisestä ravinnosta ja ruokailutavoista. Tytöt kertoivat myös innokkaasti siitä, minkä verran tekivät ruokaa kotona ja myös omien perheidensä tavoista ja tottumuksista. ”Inhokki”- ruoista tuli puhetta aina näissä ruoanlaittotilanteissa. Eräällä kokoontumiskerralla tytöt tekivät pizzaa. Eräs tytöistä kauhisteli kun pizzapohjan päälle laitettiin tomaattikastiketta ja sanoi inhoavansa sitä. Kuitenkin hänkin maistoi valmista tuotosta ja totesi että se oli jopa hyvää. Paljon puhuttiinkin siitä että myös oudompia ruokia voi aina maistaa ja silloin voi jopa yllättyä. Tytöt kertoivat erikoisimmista maistelukokemuksistaan ja niitä vertailtiin innokkaasti.

Toiminnan kehittämisestä tytöt mainitsivat haastatteluissa, että toivoivat pidempiä leirejä. He myös toivoivat, että nämä isoimpien tyttöjen (14 v) ryhmät kokoontuisivat kerran viikossa, kuten pienempienkin ryhmät. Tämä tietysti olisi vaikuttanut siihen, että eri koulujen tytöt olisivat tulleet paremmin tutuiksi toisilleen. Ongelmana voi isompien kohdalla olla se, että koulutyö on jo niin vaativaa ja lukujärjestykset täynnä, että tapaamiset täytyisi olla ilta-aikaan. Tytöt eivät kylläkään pitäneet sitä ongelmana, vaan olivat sitä mieltä, että voisivat tulla illallakin järjestettyyn toimintaan mukaan. Joitakin tapaamisia olikin näille isommille tytöille järjestetty ilta-aikaan.

Toiminnan maksuttomuudesta keskustelimme myös haastatteluissa. Tytöistä oli tärkeää, että toiminta oli maksutonta. Kysyttäessä olisivatko he osallistuneet, jos toiminta olisi ollut maksullista, tytöt vastasivat hyvin asiallisesti, että se olisi varmasti riippunut siitä, kuinka paljon olisi maksanut. Tytöt myös kertoivat, että joihinkin aktiviteetteihin osallistumisesta on peritty pieni nimellinen maksu, mutta sitä ei pidetty esteenä osallistumiselle. Maksut-

tomuuden ehdottomana etuna voi tietenkin pitää sitä, että ei ole perheen taloudellisista resursseista kiinni pystyykö tyttö osallistumaan toimintaan. Tämä on myös suuri asia syrjäytymisen ehkäisyssä niiden tyttöjen kohdalla, joiden perheillä ei ole esimerkiksi varaa mihinkään kalliiseen harrastukseen. Tyttöryhmän toiminta oli useammalle tytölle heidän kertomansa mukaan harrastukseen verrattavaa toimintaa, eli näille tytöille todella tärkeää.

Ryhmätapaamisessa ennen hiihtolomaa tytöt kovasti kertoilivat lomasuunnitelmistaan; joku oli menossa Lappiin, joku aurinkolomalle ulkomaille. Monilla ei ollut mitään erityistä suunnitelmaa. Eräällä tytöistä oli edessä kaksi eri Lapin reissua, koska hän meni ensin äidin kanssa ja sitten isän; vanhemmat olivat eronneet. Ne, joilla ei ollut erityisiä suunnitelmia, kertoivat että vanhemmat on töissä tai ”että ei vaan nyt lähdetä mihinkään”. Tytöille olikin mieluista, kun koko viikolle oli järjestettyä toimintaa kaupungin ja Settlementiyhdistyksen toimesta. Oli monenlaista tapahtumaa, jotka olivat maksuttomia tai sitten parin euron osallistumismaksulla järjestettyjä, esimerkiksi vierailu hevostallille. Tytöt sanoivat, että on tosi kivaa, kun on järjestetty ohjelmaa ja suunnittelivat jo innolla, mihin tapahtumiin menisivät mukaan. Toiminnallinen osallistuminen nousi selkeästi tärkeäksi asiaksi. Vastaavaa on todennut myös Alpo Heikkinen (2007) omassa tutkimuksessaan; ryhmän toiminnallisuuden avulla saatiin tietoa ryhmäläisten hyvinvoinnista ja löydettiin mahdollisia muutostekijöitä.

Monelle tiedossa oleva toiminta toimii houkuttimena osallistumiselle, mutta kokoontumisissa näkyy selvästi yhteenkuulumisen ja osallistumisen tärkeys ja toiminnan jatkuvuuden tärkeys. Tytöille tuntui olevan tärkeää se, että saa kertoa kuulumisensa ja että on turvallinen, tuttu paikka, mihin voi tulla koulun jälkeen, eikä tarvinnut mennä yksin kotiin.

Erittäin hyvää on se, kun lapsi tai nuori pääsee vaikuttamaan itse toiminnan sisältöön. On hedelmällistä, kun lapset ja nuoret oppivat, että heitä kuunnellaan ja heidän mielipiteellään on merkitystä. Tyttötyön kaltainen ryhmätoiminta ei ole kuitenkaan toimintaa, jonka parissa toivoa ja saada mitä tahansa. Mutta se on olennaista, että lapset ja nuoret otetaan mukaan miettimään, minkälaista toiminta voisi olla ja miten se toteutetaan. Toiminnan osalta on hyvä, että tehdään uusia asioita, kannustetaan ja rohkaistaan näin tyttöjä kokeilemaan ja huomaamaan, että he osaavat monenlaista ja pystyvät moneen, mihin eivät ehkä etukäteen

olisi itsekään uskoneet. Kullekin ikäryhmälle on suunniteltu sopivaa toimintaa ja ryhmissä käsitellään asioita, joita tyttöjen kehitys nostaa esiin. Yhdessä tekemisen kautta tyttöjen ja ohjaajan suhde syvenee avoimeksi ja luottamukselliseksi. Ryhmän avulla pystytään parantamaan myös ihmisen sosiaalista toimijuutta (myös Konopka 1983).

Toiminnallisen ryhmätyön tavoitteina on kontaktien ja vuorovaikutuksen lisääminen, ongelmien käsittelyn helpottuminen, sosiaalisen kasvun edistäminen, itsetunnon ja itseluottamuksen kehittäminen onnistumisten myötä sekä muutokseen valmistaminen (myös Komonen 2007). Toiminnallinen ryhmä lisää myös osallisuutta ja auttaa oppimaan uusia asioita. Ryhmän avulla saadaan vertaisuuden kokemuksia ja koetaan yhteisöllisyyttä sekä opitaan käsittelemään erilaisia tunteita (myös mm. Gambrill 2006 sekä Rissanen 1969).

6.3 Ryhmän koostumus ja ryhmähenki

Haastatteluissa puhuimme myös siitä, mitä se vaikuttaa, kun ryhmissä on vain tyttöjä eikä lainkaan poikia. Tytöt olivat sitä mieltä, että ainakin on varmasti rauhallisempaa, eikä poikia mitenkään kaivattu. Tyttöjen mielestä oli kivaa, kun tämä on vain tyttöjen juttu. Muuten poikia ei käsitelty haastattelun aikana, eikä myöskään havainnoimissani ryhmissä puhuttu pojista oikeastaan lainkaan. Pojista ja esimerkiksi seurustelusta on ryhmissä kyllä ohjaajien mukaan puhuttu, mutta näillä ryhmäkerroilla, joihin minä osallistuin havainnoijana, ei tällaisia keskusteluja virinnyt. Erillisryhmä voi helpottaa nuoren oman identiteetin löytymistä ja itsen ja toisen hyväksymistä (ks. Nitovuori 2001).

Ryhmähenki koettiin hyväksi ja siihen tytöt sanoivat vaikuttavan sen, että he pääosin tunsivat toisensa jo valmiiksi tullessaan ryhmään ja myös sen, että ohjaajat ovat mukavia. Tytöt toivat esiin myös sen, että ketään ei jätetä yksin, vaan otetaan aina kaikki mukaan toimintaan. Tytöt myös sanoivat, että hyvä ryhmähenki näkyi ”*kai siinä että ei riidellä...ei ainakaan paljon*”. Ristiriitoja käsitellään ryhmissä tarvittaessa, jos jotain tulee esiin.

Puhuimme haastatteluissa siitä, käsitelläänkö ryhmässä ongelmia ja siitä, onko tällaisella ryhmätoiminnalla vaikutusta esimerkiksi kiusaamiseen sitä estävästi. Kysymys hieman mietitytti tyttöjä, mutta hetken pohdittuaan he kyllä osasivat vastata. Tyttöjen mielestä ryhmällä voisi ehkä olla vaikutusta siihen, että kiusaaminen vähentyisi. Perusteluja tytöt eivät tähän osanneet sanoa. Tytöt totesivat, että ryhmä vaikuttaa ainakin siihen, että he eivät kiusaa ainakaan toisiaan ja kertoivat, että kiusaamista oli kyllä ryhmässä käsitelty. Muutenkin tytöt toivat esiin, että kaikenlaisista asioista puhutaan ja kysellä voi vapaasti mistä vaan.

Itse ryhmätilanteissa ei suoranaisesti tullut eteen sellaista tilannetta, että jotakin selkeää ongelmaa olisi ryhdytty käsittelemään. Koulunkäyntiin liittyvät asiat olivat sellaisia, mitä keskusteluissa sivuttiin. Tytöt kommentoivat jonkin verran esimerkiksi läksyjä ja koulunkäynnin vaikeutta ja raskautta. Puhuttiin siitä miten paljon läksyjä on ja siitä mitä tehdä kun tuntuu siltä että ei jaksaa tehdä niitä. Tytöt kertoivat omia kokemuksiaan ja selviytymiskeinojaan. Moni totesi että koulun jälkeen on pakko levätä ennen kuin alkaa tehdä läksyjä, mutta sitten läksyt jää helposti iltaan ja sitten on vielä väsyneempi. Ohjaaja kannusti tyttöjä pyytämään apua kun läksyt alkavat tuntumaan ylivoimaisilta, koulussa opettajalta ja kotona vanhemmilta.

Rissanen (1969, 104) korostaa, että ryhmätilanteissa on etuna se, että asiat ja tunteet käsitellään sitä mukaa kun ne tulevat esiin ja yhteispäätösten avulla niitä myös käsitellään heti. Tällä estetään manipulointia. Tyttötyön ryhmässä näkyy hyvin tämä perusajatus asioiden ja tunteiden käsittelemisestä suoraan. Sitä mukaa kun asioita nousee esiin, niistä puhutaan. Tämä tietysti edellyttää herkkyyttä ryhmän ohjaajalta, sillä hänen vastuullaan on nostaa asiat käsittelyyn, jos tytöt eivät sitä huomaa tehdä. Ohjaaja ei kuitenkaan anna valmiita vastauksia ja ratkaisuja, vaan ohjaa tytöt itse pohtimaan asioita.

Eräällä ryhmäkerralla tytöt olivat ennen kokoontumista olleet *Tyttis* -leirillä ja leirin aikana eräs tytöistä oli kertonut henkilökohtaisista asioistaan syvällisemmin toisille tytöille. Sitten oli käynyt niin, että näistä asioista oli kerrottu eteenpäin koulussa, vaikka on selkeä sopimus siitä, että mitään ”*Tyttiksessä*” puhuttua ei levitellä muualla. Asia oli selvitetty ohjaajien avulla ja tilanne korjattu. Silti ohjaaja hieman jännitti, tuleeko tyttö, jonka asioita oli levi-

teltty, ollenkaan paikalle ryhmään. Hän tuli tapaamiseen ja oli tyytyväinen, kun asia oli käsitelty. Tässäkin tapauksessa tyttö, jonka asioista oli kerrottu, oli itse puhunut ohjaajan kanssa ja kertonut koulussa tapahtuneesta juoruilusta. Tämä kertonee siitä luottamuksesta, jota tytöt tuntevat ohjaajaa kohtaan; uskalletaan kertoa asioita ja luotetaan, että niitä selvitetään ja että saa apua.

Haastatteluihin osallistuneet tytöt olivat olleet vuoden ”jatkoajalla” ryhmässä ja nyt heidän osaltaan toiminta loppuisi. Jatkoaika oli aikanaan myönnetty siksi, että tytöt ja myös heidän vanhempansa olivat esittäneet toiveen, että ryhmää jatkettaisiin vielä vuosi eteenpäin. Haastattelemani ryhmät olivat kahdesta eri koulusta ja nämä ryhmät siis tapasivat kerran kuukaudessa yhtenä isompana ryhmänä viimeisen vuoden ajan. Näiden kahden ryhmän tyttöjen kesken ei ollut syntynyt merkittäviä ystävyys-suhteita. Eri koulujen tytöt olivat melko tiiviisti omat ryhmänsä tässä isommassakin ryhmässä, eli syvempää integroitumista ryhmien kesken ei vuoden aikana nähdäkseni ollut tapahtunut. Tähän varmasti osaltaan vaikuttaa se, että tyttöjen koulut ovat fyysisesti aivan eri puolilla kaupunkia, ja tytöt asuivat eri alueilla, joten luontevaa kanssakäymistä ryhmän ulkopuolella ei pääse kovin helposti muodostumaan. Kukaan haastatelluista tytöistä sanonut aikovansa pitää yhteyttä toisen koulun tyttöihin toiminnan päätyttyä. Oma ryhmä ja oman koulun tytöt säilyivät varsin kiinteinä yhdistetystä ryhmästä ja yhteisestä toiminnasta huolimatta. Sen huomasi myös, kun olin mukana näissä isompien tyttöjen ryhmissä, kun oli vapaata aikaa. Ryhmässä keskenään tutut tytöt olivat omissa ryhmissään varsin tiivis porukka. Ohjaajien ohjaamisissa toiminnoissa tytöt kyllä toimivat aivan sujuvasti koko porukan kesken.

Oman ryhmän tyttöihin aiottiin pitää yhteyttä ryhmän loppumisen jälkeenkin, mutta toisen koulun tyttöihin ei ollut tarvetta pitää yhteyttä. Tämä tuli esiin molempien ryhmien haastattelussa. Oman koulu tyttöihin suhteet tietysti säilyisivät tiiviimpinä, koska yhteinen opiskelu vielä jatkui.

6.4 Käsitys itsestä ja käsitys rooleista

Puhuimme haastatteluissa myös siitä, kokevatko tytöt olevansa edelleen lapsia vai jo nuoria vai jopa aikuisia. Kysymys tuntui hieman hämmentävän tyttöjä, mutta hetken pohdittuaan he sanoivat, että he ovat vielä lapsia. Eräs tytöistä sanoi, että jotain siltä väliltä, siis lapsuuden ja aikuisuuden; ehkä siis nuorisoa. Eräs tytöistä totesi, että tuota on vaikea ajatella ja yksi tytöistä totesi, että ei ainakaan haluaisi olla vielä aikuinen, koska ”...sit pitää olla aikuinen niin kauan”. Totesin siihen, että ainakin jotkut olivat asiaa jo miettineet ja tytöt myönsivät näin olevan. He antoivat ymmärtää, että tuntuu siltä, että saa olla rauhassa vielä lapsi ja että haluavatkin vielä olla lapsia.

Setlementin Tyttötyön ryhmätoiminnan yksi keskeinen tavoite on suojella lapsuutta ja antaa tytöille mahdollisuuksia olla lapsia. Esimerkiksi lupa leikkiä on keskeistä ja olennaista. Nykyisin aikuisten maailma vyöryy lasten maailmaan niin voimakkaasti, että mielestäni lapsuuden ja lapsen arvokkuuden suojeleminen on erityisen tärkeää. Lapset joutuvat nyky-yhteiskunnassa kohtaamaan turhan paljon ja turhan monenlaisia aikuisten maailmaan kuuluvia asioita turhan aikaisin. Ulkoisten, ympäristöstä ja yhteiskunnasta tulevien paineiden vuoksi on uhka liueta aikuisuuteen tarpeettoman nopeasti. Ryhmän turvallisuus, hyväksyntä ja luottamuksellinen ilmapiiri jo itsessään tukee tyttöjä. Hyvän kasvupohja on itse ryhmässä, kun yksilöt toimivat vuorovaikutuksessa keskenään (Konopka 1983, 24)

Eräällä ryhmätapaamisella, jolloin ryhmässä oli mukana noin 11-vuotiaita tyttöjä, virisi hyvä keskustelu, kun eräs tytöistä soitti kännykällään *Lady Gagan* kappaletta. Tämä tyttö ihmetteli ääneen, että onko *Lady Gaga* mies vai nainen. Hän oli jostain kuullut tai lukenut epäilyksiä, että artisti olisi mies. Muut tytöt olivat aivan ihmeissään ja huvittuneita koko ajatuksesta, eivätkä pitäneet sitä mahdollisena. Tämä ihmettely ja pohdinta aiheutti pitkän keskustelun siitä, kuinka nykyään ihminen voi olla aivan muuta kuin mitä päällepäin näkyy. Sukupuolta tai muutakaan ei voi välttämättä päätellä ulkonäön perusteella. Puhuttiin myös siitä, että erilaisuutta ei pidetä niin ihmeellisenä asiana nykyään, ainakaan länsimaissa (Suomessa). Kaikissa kulttuureissa ei toki asia ole samalla tavalla. Tytöt osasivat hienosti pohtia asiaa monelta kantilta, vaikka myös ohjaaja osallistui, lähinnä esittämällä kysymyk-

siä. Monessa tilanteessa tuli esiin se, että tyttöjen elämä ei ole aivan samanlaista kuin muutama vuosikymmen aiemmin, esimerkiksi oman lapsuuteni ja nuoruuteni aikana. Tyttöjen kanssa tehtävän työnkin on siis kehityttävä. Tarvitaan uusia keinoja ja tietoa totuttujen nuorisotyön ja -kasvatuksen keinojen rinnalle (Nitovuori 2001, 11).

Tutkimuksessani olen pyrkinyt kuvaamaan ja tulkitsemaan tyttöjä sellaisina kuin he itse kertovat, en vertaamalla esimerkiksi poikiin. Mielenkiintoista oli, että haastatteluissa ja havainnoinnin yhteydessä tytöt itse eivät puhuneet sen kummemmin tyttöydestään, eikä missään vaiheessa tullut esiin vertailua tyttöjen ja poikien välillä. Pojista ei oikeastaan puhuttu lainkaan. Sen havaitsin ja ymmärsin vasta myöhemmin aineistoa analysoidessani. Haastattelukysymyksissä oli yksi kysymys, jossa viitattiin poikiin, mutta kaiken kaikkiaan pojat jäivät tässä tutkimuksessa oikeastaan täysin merkityksettömiksi. Tytöistä itsestään ei missään vaiheessa noussut sellaista, että olisi ollut syytä käsitellä esimerkiksi tyttöjen ja poikien eroja tai samankaltaisuuksia.

Ryhmätyön sisältö, sen toiminnallisuus ja yhteisöllinen muoto tukee tyttöjen kehitystä ja toiminnalla pyritään tukemaan tyttöjen vahvuuksia. Monessa tilanteessa korostettiin sitä, että kaikki ovat hyviä jossain ja kuitenkin kaikkea ei tarvitse osata ja tietää, apua voi aina pyytää toiselta ryhmäläiseltä tai ohjaajalta. Muutamalla kokoontumiskerralla tytöt tekivät erilaisia askartelu- ja käsitöitä. Tällaisissa tilanteissa varsinkin puhuttiin siitä, mitä kukin mieluiten tekee ja osaa hyvin tai omasta mielestään huonommin. Valmiita tuotoksia ihailtiin koko porukan voimin ja tytöille tuntui olevan tärkeää, että saavat tekemisensä valmiiksi. Jos joku tiesi, että ei seuraavalla kerralla pääse tulemaan, hän sai tarvittaessa tarvikkeet mukaansa, jotta sai tehtyä tuotoksen kotona valmiiksi, tämä lisäsi myös jatkuvuuden tunnetta.

Jokaisen tytön oma tärkeä rooli esimerkiksi juuri ruoanlaitossa nousi esiin. Näissä tilanteissa jokaisen panos tehtävässä oli tärkeä ja ruoan valmistumisen kannalta olennainen. Kun tuotoksia yhdessä maisteltiin, oli silmiinpistävää, kuinka tyytyväisiä tytöt olivat. Esimerkiksi leipominen oli useimpien mielestä jo sinällään hauskaa, mutta oma osuus kokonaisuuden onnistumisessa oli myös hyvin tärkeää.

Haastatellut tytöt kokivat olevansa vielä lapsia, mutta nuorisoon jo siirtymässä. Tyttöjen mielestä on hyvä, kun saa olla vielä lapsi. Ryhmissä näkyi se, että leikki, pelit ja askartelut olivat tytöille mieleen. Toiminnassa korostui jokaisen panoksen tärkeys, kaikki tehtiin yhdessä ja jokaisen rooli oli tärkeä. Keskustelut ja vuorovaikutus oli tärkeää. Siihen olikin panostettu, että jokainen tuli kuulluksi. Suuri merkitys on myös sillä, että tytöt saavat vertaistukea ryhmässä. Ryhmäkontrollin ansioista yksilöt voivat toimia yhdessä ja ratkaista ongelmia tai keksiä muutoksia ympäristön ja voivat myös vaikuttaa ryhmän ulkopuolisiin systeemeihin (mm. Hartford 1971). Ryhmäkontrollin tehoa voitaisiin hyödyntää laajemminkin sosiaalityössä.

6.5 Tyttöjen suhde ohjaajiin

Haastatteluissa kysyttäessä suhteesta ohjaajiin, tytöt kovasti kehuivat heitä kivoiksi ja iloisiksi. Tytöt myös sanoivat haastatteluissa, jos on esimerkiksi jotain huolia tai murheita, niistä on helpompi kertoa tyttöryhmän ohjaajalle kuin esimerkiksi opettajalle. Opettajalle kertomista kauhisteltiin. Tässä tapauksessa voi vaikutusta olla tyttöjen iällä; 1. tai 2. luokalla lapsi pitäneen opettajalle uskoutumista luonnollisempana asiana, mutta 14-vuotiaan suhtautuminen auktoriteetteihin on jo muuttunut. Tytöt kertoivat, että ryhmässä heitä kuunnellaan ohjaajien taholta ja kysellään toiveita.

Ryhmän ohjaajat vaikuttivat olevan läheisiä tyttöjen kanssa. Ohjaajat olivat onnistuneet luomaan hyvän ja turvallisen ilmapiirin ryhmiin. Oli liikuttavaa huomata ryhmissä mukana ollessani, kuinka hyvin ohjaaja ja tytöt toisensa tunsivat ja miten hyvin tytöt huomioitiin myös yksilöinä. Eräällä ryhmäkerralla yhden tytön paras kaveri oli poissa ja sairaalassa leikkauksessa ja tyttö oli hieman allapäin. Ohjaaja heti huomioi tämän ja otti erityisesti tytön huomioon ja lohdutti häntä halauksella. Tyttö oli selvästi mielissään ja iloinen, kun sai lohdutusta ja hän sai käsitellä ikäväänsä ja myös muut ryhmäläiset huomioivat hänet. Samalla virisi myös keskustelu kaikenlaisista sairauksista, joita kullakin oli ollut ja sairastamiseen liittyvät asiat.

Alpo Heikkinen (2007) on havainnut omassa tutkimuksessaan, että sitoutuminen ohjaajiin oli merkittävin potentiaalinen muutostekijä, joka auttoi tutkittua ryhmää. Eli ohjaajien vaikutusta ei voi väheksyä. Myös Elina Pekkarinen (2004, 62) on todennut, että ammattitaitoiset ohjaajat ovat olennainen osa turvallisen ympäristön luomiselle ja myös tyttöjen keskinäisten suhteiden muodostumiselle.

Kun haastattelussa kysyin kontrollista, tytöt miettivät asiaa hetken aikaa. Sitten he totesivat, että ryhmässä on säännöt ja niitä pitää noudattaa. Tytöt totesivat myös, että ohjaajat vahtivat heitä ja se on varmaan ihan hyvä asia. Ryhmätapaamisia havainnoidessani sääntöjen olemassaolo tuli hyvin esiin. Tytöt tiesivät selkeästi, kuinka toimitaan ja että eri toimintojen yhteydessä jokaisen pitää hoitaa oma osuutensa. Selvää oli myös esimerkiksi se, että puhuttiin nätisti; kiroilua ei kuulunut missään vaiheessa. Välillä tytöt olivat tietysti riehakkaampia, mutta he käyttäytyivät todella hyvin ainakin niillä kerroilla, kun olin tapaamisissa mukana. Kirjasinkin muistiin sellaisen ajatuksen, että aika usein nykynuorista ja lapsista annetaan sellainen kuva, että he eivät osaisi lainkaan käyttäytyä, mutta suurin osa varmasti osaa ja myös haluaa toimia oikein.

Ohjaajien määrästä tytöt sanoivat haastatteluissa, että on hyvä, jos heitä on kaksi. Silloin he ehtivät auttamaan ja neuvomaan tarvittaessa paremmin, esimerkiksi askartelujen yhteydessä. On myös hyvä, kun ohjaajat ovat aina samat, ”*ettei tarvii aina tutustua uudestaan uusiin ihmisiin*”. Jokaisella kokoontumiskerralla ei ole kahta ohjaajaa, mutta sitäkin ei koettu ongelmaksi. Ohjaajien määrä ryhmässä riippuu ryhmän koosta ja käytettävissä olevista resursseista.

Koko ajan toiminnassa näkyi myös se, että tytöt kaipasivat kontaktia aikuiseen. Tutkimuksen tyttöryhmissä toiminnan lomassa käydään paljon keskusteluja erilaisista tyttöjen mieltä askarruttavista aiheista: ohjaaja mielletään aikuiseksi, jota on helppo lähestyä ja jolta on helppo kysyä asioita. Setlementissä oli jossain vaiheessa mietitty, voisiko ryhmistä saada itseohjautuvia. Seuratessani toimintaa läheltä, minulle nousi esiin voimakkaasti ohjaajien merkitys tytöille. Lisäksi jos tarkoituksena on antaa aikuisen naisen mallia, ohjaajan läsnäolo on välttämätöntä. Ohjaajalla on suuri vastuu siitä, millaisen mallin hän tytöille antaa. Tytöt näkevät elämässään paljon erilaisia naisen malleja ja niillä jokaisella on vaikutusta

tyttöjen ajatteluun ja toimintaan. Tyttötyötoiminta antaa tytöille turvallisen aikuisen naisen tukea ja roolimallia (Nitovuori 2001, 13).

Haastatellut tytöt eivät uskoneet pitävänsä yhteyttä ohjaajiin toiminnan loppumisen jälkeen, vaikka totesivatkin tietävänsä mistä ohjaajan tavoittaa, jos tulee jotain asiaa. Tytöt sanoivat, että ei varmaan ollut mitään tarvetta pitää yhteyttä ohjaajiin. Tämä tuli esiin molempien ryhmien haastattelussa.

Olennaista auttamissuhteessa on luottamus. Kun ammattilainen osoittaa kiinnostusta, välittämistä ja huomiota, rakentuu luottamus, jonka avulla voidaan käsitellä vaikeitakin asioita (ks. Kananoja 2010). Yhdessä kuljetun matkan ajan tytöt ja ohjaajat toimivat keskenään vuorovaikutuksessa. Aito, luottamuksellinen suhde syntyy yhdessä tekemisen ja olemisen kautta.

6.6 Tulevaisuus

Haastatteluissa kysyin, miltä tuntuu, kun toiminta nyt näiden tyttöjen osalta loppuu. Kommentit olivat yksimielisiä siinä suhteessa, että he eivät olisi halunneet toiminnan loppuvan: ”Tylsää, olis saanut vielä jatkaa”. Yhdelle tytöistä tuli aivan yllätyksenä tieto, että ryhmä on loppumassa. Hän ei ollut asiaa ymmärtänyt ja oli kovin pettynyt, kun kuuli siitä.

Kysyessäni mitä tytöt jäävät kaipaamaan ja suurta hilpeyttä herätti, kun eräs puheliaimmista tytöistä sanoi ”mokkalaloja!”. Niiden lisäksi tytöt mainitsivat ohjaajat, kivan toiminnan, kivan harrastuksen.

Puhuimme siitä, mitä tulee ”Tyttiksen” tilalle. Tytöt eivät osanneet sanoa. He eivät olleet asiaa miettineet, mitään suunnitelmia ei juurikaan ollut; mutta muutamat sanoivat muun muassa päiväunet, yleistä notkumista. Joillain tytöillä oli useampikin harrastus. Näiden tyttöjen arjessa ei toiminnan loppuminen kovinkaan voimakkaasti ehkä näy, mutta ne tytöt, joilla ei harrastuksia ole, totesivat, että eivät tiedä mitä tekevät. Tässä yhteydessä tuli mie-

leen, että niiden tyttöjen osalta, joille ”*Tyttis*” oli oikeastaan ainoana harrastuksena, voisi kehittää jonkinlaisia jatkosuunnitelmia. Yhdessä tytön ja hänen perheensä kanssa voisi etsiä erilaisia vaihtoehtoja ja miettiä, mitä voisi tehdä tai harrastaa tämän ryhmätoiminnan loppuessa.

Keskustelimme myös tyttöjen tulevaisuuden toiveista. Niistä kysyttäessä eräs tytöistä vielä varmisti, millaisia toiveita tarkoitin: ”*Ai niinku koko elämässäkö*”? Kerroin, että saavat kertoa millaisia ja mihin liittyviä toiveita tahansa, tietysti myös Tyttötyö-toimintaa koskevia, jos sellaisia tulee mieleen. Puheliaammilta tytöiltä tuli heti monia toiveita nopealla tahdilla, esimerkiksi lottovoitto, halua olla maailman keskipiste, miss universum, toiveena oli kutsu linnan juhliin, lämmintä kesää toivottiin – että uimarannalla olisi hyvät kelit. Eräs tytöistä halusi päästä mahdollisimman nopeasti pois tältä nykyiseltä asuinpaikkakunnalta, myös muutosta ulkomaille haaveiltiin esimerkiksi Espanjaan.

Eräs tytöistä mainitsi halunsa päästä vaihto-oppilaaksi, johon toinen kommentoi että ”*ei ikinä haluaisi!*”. Toiveena mainittiin myös ”*että sais hyvän keskiarvon todistukseen*”. Eräs tytöistä sanoi: ”*toivon ettei olis enää ikinä koulua, ettei olis pakko käydä koulua*”. Koulunkäynnin ikävyyttä ilmaisi useampikin. Nämä muutamat tytöt sanoivat koulun käynnin olevan ”*...vaikeeta ja turhaa*”. Eräs tytöistä jopa kommentoi että ”*toivoisin että meidän koulu palais*”.

Eräs tytöistä sanoi: ”*...oon jo päättänyt mun uran, musta tulee näyttelijä*”. Tämä oli ainoa jonkinlainen maininta toiveammattista. Sama tyttö sanoi hieman pilkesilmäkulmassa: ”*...nain rikkaan 90-kymppisen miehen, miljonäärin ja sit se heittää veivinsä*”. Tämä tietysti herätti hilpeyttä muissa tytöissä, mutta totesimme, että onhan se hyvä, kun on suunnitelmia ja haaveita.

Ryhmän toiminnan kehittämiseen tuli toiveina, että toiminta jatkuisi ja myös leiri oli useamman toiveena: ”*että meille vielä järjestettäis viikon leiri*”. Tämä ajatus sai kannatusta useammalta tytöltä. Leirit olivat nähdäkseni hyvin suosittuja. Niistä puhuttiin myös ryhmätapaamisissa paljon ja tytöt kyselivät ohjaajilta tulevista leireistä useaan otteeseen. Muutamalle tytölle leiri vaikutti olevan melkeinpä kesän kohokohta, kun muuta reissua ei ollut tiedossa.

Kysyin vielä haastattelun päätteeksi, jos tytöt haluavat kysyä jotain tai sanoa vielä jotain yleistä Tyttötyö-toiminnasta. Tytöt sanoivat että: ”*A ja M (ohjaajat) on kyllä olleet kivoja, tosi kivoja*”. Tästä kaikki olivat yhtä mieltä.

Tyttöjen toiveet vaikuttivat aika tavallisilta. Tulevaisuutta ei näiden haastattelujen perusteella oltu niin kauheasti mietitty. Koulunkäyntiin liittyvät asiat oli monella mielessä. Se on tietysti ymmärrettävää, koska koulu on hyvin keskeinen asia tämän ikäisten tyttöjen elämässä. Koulunkäynnin vaikeus oli sellainen asia, mikä liittyy monella ikään, mutta selkeästi näissä muutamissa tytöissä koulunkäynti herätti voimakkaita tunteita. Siihen liittyvät kommentit tulivat hyvin spontaanisti esiin. Itse ryhmätilanteissa tulevaisuutta ei pohdittu kovinkaan paljon. Tulevaisuuden käsittely liittyi oikeastaan vain lähitulevaisuuden tuleviin tapahtumiin, esimerkiksi hiihtolomaan, pääsiäiseen ja muihin viikonloppu- ja lomasuunnitelmiin. Esimerkiksi tulevaisuuden opiskelusuunnitelmista ei isompienkaan tyttöjen ryhmätapaamisissa puhuttu niillä kerroilla, joilla minä olin mukana.

Henkilökohtaisista tulevaisuudensuunnitelmistaan tytöt eivät suuremmin puhuneet. Tuli vaikutelma että niitä ei ollut kovinkaan paljon vielä mietitty. Muutamalla oli tavoitteena saada hyvä todistus, osalla nousi esiin koulunkäynnin vaikeus. Muuten toiveet olivat tavallisia nuorten tyttöjen toiveita. Toiminnan osalta toivottiin sen jatkumista.

Tyttötyön ehkä merkittävin etu on se, että toiminta on varsin pitkäkestoista. Neljän vuoden mukanaolo toiminnassa tuo jatkuvuutta tyttöjen ja ohjaajan suhteeseen ja myös ryhmän sisäisiin suhteisiin. Jos mietitään auttamista ja mahdollisiin ongelmiin puuttumista, voisi kuvitella, että asioita on helpompi käsitellä ja ottaa esille, kun ihmiset ovat keskenään tuttuja ja kontakti on säännöllistä. Tytöt toivat sekä haastatteluissa että itse toiminnassa esiin sen, että on hyvä kun toiminta jatkuu pitkään. Myös vanhimmat tytöt olivat sitä mieltä, että ryhmätoiminta olisi saanut edelleen jatkua. Ehkä yläkouluikäisille voisi kehittää vielä lisää omaa toimintaa. Jatkuvuuden merkitys on tullut esiin myös muissa tutkimuksissa (ks. Pekkarinen 2004, Savolainen 2007, Levamo 2007). Toki joillekin voi olla hyötyä jo lyhyempikestoisesta ryhmätoiminnasta (mm. Parviainen 2007). Tulevaisuuteen liittyen Settlementissä tehtiinkin tämän aineiston keruun jälkeen sellaisia muutoksia, että näille vanhemmille

tytöille perustettiin uusia ryhmiä eli tästä ”jatko aika”-ryhmästä tuli vakiintunut käytäntö. Tämä onkin hieno asia, sillä se tuli haastatteluissa selkeästi esiin tyttöjen toiveena.

Ryhmään osallistuminen on selvästi osa tyttöjen arkea ja omalta osaltaan se rytmittää sitä. Ryhmän loppuessa osalla ei ollut mietittynä mitään tilalle ja tässä suhteessa tytöt ovat keskenään erilaisessa asemassa; osalla oli useampikin harrastus, osalla taas ei mitään.

Haastatteluissa kuulemieni asioiden ja ryhmätilanteissa havainnoimieni asioiden välillä ei ollut ristiriitoja. Ryhmään liittymisestä ohjaajat kertoivat, että tyttöjä oli ohjattu ryhmiin myös esimerkiksi koulukuraattorin ja -terveydenhoitajan toimesta, mutta haastatteluissa kukaan tytöistä ei kertonut tulleensa ryhmään tätä kautta. Myöskään havainnoinnin yhteydessä ei tällaista ryhmään tulon syytä tullut esiin. Ymmärrettävää toki on, että vaikka tyttö olisikin näin ohjattu ryhmään, hän ei sitä välttämättä halua kertoa, eikä tarvitsekaan. Tämän tutkimuksen tiedot perustuvat siihen, mitä tytöt ovat omasta tahdostaan kertoneet. Voisi olla kiinnostava idea jatkotutkimukselle, esimerkiksi haastatella yksilöinä näitä tyttöjä, jotka on jostain syystä ohjattu ryhmään. Olisi mielenkiintoista tietää, onko heidän omasta mielestään ryhmään osallistumisesta seurannut heille jotain uutta ja hyvää, onko toimintaan osallistuminen hyödyttänyt tyttöjä, onko jokin muuttunut ryhmän myötä.

Omissa muistiinpanoissa olen kuvannut myös omia tuntemuksiani. Oma tyttäreni oli aineiston keruun aikaan 6-vuotias. Oli kiinnostavaa ja liikuttavaa nähdä ja kuulla miten nämä hieman omaa lastani vanhemmat tytöt toimivat ryhmässä ja mitä he kertoivat arjestaan ja näkemyksistään. Tytöt tuntuivat fyysisesti kovin pieniltä ja pohdin paljon sitä, miten lapset joutuvat usein itse pärjäämään ja selviytymään pitkästä päivästä aika itsenäisesti. Lapsille ja nuorille asetetaan usein nykyään vaatimuksia itsenäisestä selviytymisestä arjessa. Odotetaan että he pystyvät huolehtimaan itsestään. Varsinkin jos nuori on haasteellisesti käyttäytyvä, ylimielinen ja ongelmallinen, hän ei välttämättä herätä empatian tunteita eikä auttamisen halua. On kuitenkin muistettava että vaikka lapsi tai nuori vaikuttaisi hyvinkin kypsältä ja kykenevältä selviytymään, hän saattaa silti olla epävarma, yksinäinen tai tuntee turvattomuutta. Tutkimukseni tytöt opettivat minulle sen, että he arvostavat sitä kun heitä kuunnellaan ja heidän asioistaan ollaan kiinnostuneita. Aikuisten on tärkeää antaa lapsille ja nuorille aikaa ja läsnäoloa.

7 LOPUKSI

Ryhmään kuulumisen on yksi ihmisen perustarpeista. Ryhmässä saa yhteenkuulumisen kokemuksen. Ryhmätyömenetelmän suurena etuna on se, että ryhmään osallistujat saavat monenlaista tukea, kokemuksia ja oppivat taitoja. Kaikki mahdolliset keinot ja menetelmät, jotka antavat lapselle tai nuorelle mahdollisuuden ilmaista itseään tai esimerkiksi pyytää apua vaikeassa tilanteessa, ovat hyviä ja kannatettavia. Ryhmätyön menetelmän kautta saadaan myös väline asenteiden muuttamiseen, se antaa suuren merkityksen sosiaalityön ryhmätyölle sosiaalityön metodina (myös Tarvainen 1964).

Ryhmätoiminnan tavoitteeksi voidaan nostaa yksilön ja ryhmän sosiaalisen toimintakyvyn kehittämisen sekä yksilön sosiaalisten suhteiden, yksilöiden muodostamien ryhmien ja yhdiskunnan, viime kädessä koko yhteiskunnan tasapainoisen kehittymisen. Tavoitteeksi voidaan asettaa myös kulttuuriperinteen siirtäminen, kiinnostuksen ja ymmärryksen herättäminen yhteiskunnan asioita kohtaan sekä taloudellinen kasvatus (mm. Rissanen (1969, 88). Nämä ajatukset sopivat mielestäni hyvin Tyttötyön toimintaan. Ryhmässä on erinomainen mahdollisuus keskustella tyttöjen kanssa vanhoista tavoista, rahankäytöstä ja vaikkapa vaaleista, koska toiminta on hyvin joustavaa ja toiminnallisuuden kautta on mahdollista tuoda esiin erilaisia asioita.

Monia projekteja ja hankkeita leimaa se, että ne ovat kestoiltaan melko lyhyitä. Harmittavan usein käy niin, että hyvän hankkeen tai projektin jälkeen juuri mitään konkreettista ei jää elämään. Setlementin Tyttötyön suuri arvo on jatkuvuudessa. Toiminnan rahoitus kolmannen sektorin työssä on kovaa työtä. Usein rahoitus pitää haalia kokoon useasta eri lähteestä. Vaasan Setlementtiyhdistys on käsittääkseni onnistunut tässä melko hyvin ja toimintoja on voitu vakinaistaa. Toivottavaa on, että sama kehitys jatkuu edelleen.

Toiminnan laajentaminen asettaa tietysti omat vaatimuksensa; onko resursseja laajentaa toimintaa ja jos on, miten se olisi järkevintä tehdä. Nämä ovat kysymyksiä, joita Setlementissä joudutaan miettimään. Mietittävä on edelleen myös sitä, miten varmistetaan, että toimintaa eniten tarvitsevat tytöt pääsevät varmasti mukaan. Toiminta hyödyttää kaikkia, mutta ne, joilla on puutteelliset tukijärjestelmät omasta takaa, hyötyvät varmasti toiminnasta vielä enemmän.

Maassamme on kattava ja kehuttu äitiyshuolto ja neuvolajärjestelmä, on koulu-terveydenhuolto ja myös opiskelijoille oma terveydenhuoltojärjestelmä. Kuitenkin vaikuttaa siltä, että näiden lisäksi tarvitaan enemmän sosiaalisen verkoston tukipilareita. Elämä on nykyään korostuneen yksilökeskeistä, tarvitaan enemmän yhteisöllistä toisista välittämistä ja huolehtimista. Jatkuvasti puhutaan siitä, miten nuoret syrjäytyvät yhä aiemmin; suuri määrä alle 30-vuotiaita on eläkkeellä, nuoret eivät löydä paikkaansa yhteiskunnassa, eivät syystä tai toisesta pääse koulutukseen, saa ammattia, pääse omaan elämään kiinni. Kovasti mietitään missä on vika, pyritään keksimään erilaisia projekteja ja hankkeita syrjäytymisen ehkäisyyn. Jos nämä toiminnot jäävät kovin lyhytkestoisiksi, toivottua hyötyä ei välttämättä saavuteta. Tässä on sosiaalisella työllä, sosiaalityöllä ja sosiaalityön ammatitaidolla tilausta ennaltaehkäisevässä merkityksessä.

Sosiaalityö painottuu hyvin pitkälle korjaavaan työhön. Perinteisesti sosiaalityöntekijä puuttuu ihmisen elämään siinä vaiheessa, kun ongelmia jo on. Mielestäni ennaltaehkäisevä työ on jollain lailla vaikea asia sosiaalityölle. Ehkä syynä on se, että asiakkaan itsemääräämisoikeus on yksi kantavista periaatteista sosiaalityössä. Toisaalta, jos ongelmia ei ole, niin miksi puuttua asioihin. Mutta selvää on, että tämän päivän yhteiskunnassa monet ihmiset tarvitsevat ulkopuolista tukea, syystä tai toisesta. Lasten ja nuorten kohdalla olisi ihanteellista, jos ongelmien ilmetessä asioihin kyettäisiin puuttumaan mahdollisimman varhain ja mahdollisimman kevein menetelmin. Usein on niin, että asiaan puututaan vasta, kun tilanne alkaa todella kuormittaa ympäristöä, esimerkiksi koulussa.

Ryhmätoiminta on tärkeää ja olennaista. Tyttötyön toiminnassa on erittäin hyvää se, että toiminta ajoittuu useamman vuoden ajalle, sama ryhmä toimii ja pysyy koossa yhteensä neljä vuotta. Kun toimintaan pääsee mukaan jo 10-vuotiaana, voidaan ajatella, että myös

mahdollisiin ongelmiin voidaan vaikuttaa ajoissa ja tukea tarjota yleisesti muutoksiin, joita tytöt käyvät läpi murrosiän lähestyessä ja siihen tultaessa. Tyttötoiminta auttaa näkemään nuorison moninaisuuden. Tämä moninaisuus huomioimalla voidaan tuottaa nuorten tarpeita vastaavaa toimintaa – tytöille ja pojille, näin kyseessä on osa nuorisotyön yleisempääkin laadullistamista. (Nitovuori 2001, 13.)

Sosiaalinen ryhmätyö on sosiaalityön metodi, joka auttaa lisäämään yksilön toimintakykyä tarkoituksenmukaisten ryhmäkokemusten avulla ja auttaa selviytymään yksilöllisistä tai ryhmään tai yhteisöön kohdistuvista haasteista (ks. Konopka). Sosiaalisen merkitys pitäisi saada voimakkaammin esille. Ihmiset saavat diagnooseja ja lääkityksen niihin. Lainkaan lääkettä väheksymättä uskon, jos ihmisen sosiaalinen verkosto on kunnossa ja hän kokee olevansa tärkeä ja oleellinen osa lähiympäristöään ja koko yhteiskuntaa, sillä on suuri vaikutus selviytymiseen. Joskus tämä sosiaalinen verkosto ei ole riittävä oman perheen ja läheisten avulla, vaan se täytyy saada rakennettua ulkopuolisen avun turvin.

Näkemykseni mukaan henkilökohtaista kontaktia toiseen ihmiseen ei voida täysin korvata millään, esimerkiksi sähköisellä palvelulla. Erilaiset auttavat puhelimet ja netin kyselypalsat ja sivustot ovat mainio lisä esimerkiksi tiedonhankintaan, mutta aito kontakti välittävään aikuiseen pitää olla jokaisen lapsen ja nuoren perusoikeus. Joskus on niin, että tuota kontaktia ei löydy lapsen omasta perheestä. Silloin on oltava mahdollisuus löytää apua muualta. On oltava aikuisia, jotka kuuntelevat lapsia ja nuoria. Tämä korostuu etenkin silloin, jos lapsilla ei ole omassa perhepiirissä kuuntelevaa ja luotettavaa aikuista. Vaikka ryhmätoiminnan houkuttimena olisikin esimerkiksi toiminnallisuus, rakentuu toiminta kuitenkin hyvin pitkälle juuri puhumisen ja kohtaamisen varaan (mm. Pekkarinen 2004). Tämä tuli erittäin hyvin esille myös omassa tutkimuksessani. Kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen oli selkeästi asia johon toiminnassa oli kiinnitetty huomiota ja mitä tytöt myös arvostivat.

Ennaltaehkäisevä työ on hyvin yleisesti sosiaalialan toimintaa. Esimerkiksi Tyttötyön ohjaajina toimivat Sosionomi (AMK) -koulutuksen saaneet työntekijät. Sosiaalialan ammattilaisilla on koulutuksen myötä erityisen hyvät taidot kohdata eri elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Tietysti jokainen tekee työtään omalla persoonallisella otteellaan. Ryhmän vetäjäl-

tä edellytetään eettisyyttä, ryhmäprosessin ymmärrystä ja vuorovaikutussuhteiden ymmärrystä (mm. Nyqvist 1969). Ammatillisen henkilön ohjaamana toiminnassa korostuu vastuullisuus ja jatkuvuus. Lasten ja nuorten kanssa työskennellessä vuorovaikutuksen herkyys ja empaattisuus korostuu. Aikuisen läsnäolo ja saavutettavuus on selkeästi tärkeä elementti Tyttötyö -toiminnassa.

Sakari Kainulainen (2006, 85) on todennut, että kolmannen sektorin toimijat (kuten Setlementti-toiminta) sijoittuvat julkisen sektorin ja yksityisen ihmisen väliin. Heidän on resursien puitteissa mahdollista ottaa asiakkaan tarpeet viranomaista paremmin lähtökohdakseen. Tällöin on ehkä mahdollista, että kolmannen sektorin toimijat voivat tuottaa objektiivisempaa tietoa ongelmista silloin kun heidän asemansa asiakkaan tarpeiden tyydytykseen nähden on neutraali. Heidän arvionsa voivat objektiivisempia olla siinä mielessä, että niihin eivät vaikuta esimerkiksi kunta- ja valtiontalouden realiteetit tai muut vastaavat seikat, jotka viranomaisen joutuu yleensä ottamaan huomioon päätöksiä tehdessään. Kainulainen toteaa myös (2006, 83), että päättäjien pitäisi puuttua lasten sivuuttamiseen. Perheitä ja vanhempia koskevissa päätöksissä lasten asema ja kärsimykset jäävät joskus huomiotta. Toisin sanoen tehdessään aikuista koskevan päätöksen, viranomaisen ei ajattele päätöksensä seurauksia lapselle tai muille, jotka ovat päätöksen saajasta riippuvaisia. Kainulainen oli saanut kyselytutkimuksessaan diakoniatyöntekijöiltä, SPR:n avustustyöntekijöiltä ja muilta yhdistysaktiiveilta runsaasti vastauksia; juuri lapsiperheiden todettiin olevan tiukoilla yhteiskunnassamme. Joka kymmenes vastaaja nosti lasten sivuuttamisen ongelmaksi. Myös lapsen keskeisin tarve tulla hoivatuksi ei Kainulaisen tutkimuksen mukaan toteudu silloin, kun perheissä vanhemmilla on ongelmia. Tässä on mielestäni jälleen yksi näkökulma siihen, miksi aito lapsen ja nuoren kuuleminen ja kuunteleminen on äärimmäisen tärkeää. Kaikki tilaisuudet ja mahdollisuudet siihen on käytettävä hyvin ja tarkkaan ja on myös luotava uusia foorumeita ja tilaisuuksia ja ennen kaikkea aikaa kuulla lapsia ja nuoria.

Maritta Törrönen (1994, 133–134) puhuu teoksessaan kokoamisen politiikasta ja viittaa siinä siihen, että esimerkiksi erilaisten ja eri-ikäisten lasten kanssa toimivien henkilöiden koulutuksen olisi sisällettävä osioita esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimuksesta ja preventiivisestä työstä. Hän pohtii myös erilaisia malleja, joissa koulun tai vaikkapa päiväkodin yhteyteen saataisiin paikkoja, joista lapset ja heidän vanhempansa voisivat saada tietoja

erilaisiin tarpeisiin ja joissa he voisivat solmia yhteyksiä muihin samanlaisista asioista kiinnostuneisiin.

Onhan toki päiväkodeissa ja kouluissa vanhempain toimintaa, joka edistää keskinäistä kanssakäymistä ja yhteistyötä. Tarvitaan myös paikkoja, joissa kansalaiset ja asiantuntijat voivat toimia yhdessä. Setlementillä on juuri tällaista toimintaa ja toiminnassa on se etu, että sitä on viety eri asuinalueille ihmisten lähelle. Se on hyvin saavutettavissa ja toiminta on matalan kynnyksen toimintaa, johon on helppo osallistua. Järjestöjen tekemän työn professionalistumisen vaaroja on hyvä kuitenkin miettiä. Esimerkiksi Toivonen (2008) muistuttaa, että vaarana on, että alkuperäinen, kansalaislähtöinen toimintaideologia ja jäsenten asioiden ajaminen unohtuu. Setlementtiyhdistyksen etuna on tässä suhteessa pitkälti se, että käyttäjät otetaan mukaan toiminnan sisällön suunnitteluun, mutta kansalaislähtöisyyttä on jatkuvasti hyvä pohtia ja pitää mielessä.

Suomalaista sosiaalityön ryhmätyön tutkimusta on tehty viimeaikoina varsin vähän. Tämä on oikeastaan hieman erikoista, koska ryhmämuotoista toimintaa käytetään kuitenkin melko paljon. Oma tutkimukseni tuo esiin tyttöjen kokemuksen Tyttötyö-toiminnasta. Pohtiesiäni sitä, sainko vastaukset tutkimuskysymyksiini, koen että tytöt antoivat vastaukset kertomalla ja vuorovaikutuksessa ryhmissä ollessamme. Lasten ja nuorten äänen esiin tuominen tutkimuksessa on tärkeää. Sen avulla saadaan tärkeää tietoa lasten ja nuorten sosiaalisesta tilanteesta ja myös ongelmista. Tutkimuksen avulla on mahdollista myös löytää uusia ratkaisumalleja ja -keinoja ongelmien voittamiseksi.

Osa tytöistä oli ohjattu ryhmiin myös esimerkiksi koulukuraattorin ja -terveydenhoitajan toimesta, mutta haastatteluissa kukaan tytöistä ei kertonut tulleen ryhmään tätä kautta. Voisi olla kiinnostava idea jatkotutkimukselle, esimerkiksi haastatella yksilöinä näitä tyttöjä, jotka on jostain syystä ohjattu ryhmään. Olisi mielenkiintoista tietää, onko heidän omasta mielestään ryhmään osallistumisesta seurannut heille jotain uutta ja hyvää, onko toimintaan osallistuminen hyödyttänyt tyttöjä, onko jokin muuttunut ryhmän myötä.

Usein ajatellaan että tällaiset Tyttötyön kaltaiset toiminnalliset työmuodot ovat ”harrastelua”, eikä niin vakavasti otettavaa, koska kyse ei ole suoranaisestä korjaavasta lastensuojelutyöstä. Kuitenkin on muistettava, että pelkkä toiminnallisuus ja tekeminen eivät ole ryh-

mätoiminnan pääasia. Matalan kynnyksen ruohonjuuritason toiminnalla, kuten Tyttötyöllä, pystytään keskustelemaan lasten ja nuorten kanssa ja osallistumaan heidän elämäänsä. Samalla ollaan aitiopaikalla kuulemassa, mikä lapsia ja nuoria puhuttaa ja mietityttää, mitä uusia ilmiötä heidän elämässään on. Säännöllisyys ja jatkuvuus on olennaista; ollaan kiinnostuneita, mitä lapsille ja nuorille kuuluu ja he saavat mahdollisuuden kertoa asioistaan. Tytöt saavat tarvitessaan apua ja työkaluja omaan arkeensa ja elämäänsä vaikuttamiseen. Huono-osaisuuden ja syrjäytymisen ehkäisy on meidän kaikkien asia ja yhteiskunnassa on luotava siihen mahdollisuuksia.

Mistä on tytöt tehty?

Makean kitkerästä, voimasta ja sitkeydestä, rakkaudesta, mielteliäisyydestä, salaisuuksista, unelmista, empatiasta, mielikuvituksesta, pippurista ja mansikkasorbetista, tahdonvoimasta, ajatuksista, mielenmyrskyistä ja hyvästä tuulesta, ystävyyydestä, herkkyydestä, kevätsateesta ja pöllön untuvista, perhosisista, haleista, nonparelleista, hellyydestä ja kauneudesta, riehumisesta, näpertämisestä, ailahtelevaisuudesta, jutustelusta, kaveruudesta, läheisyydestä, syvällisyydestä, kiherryksestä ja hihityksestä, tanssista, auringon hippusista, vastuuntunnosta, vastakohtaisuudesta, isoista tunteista, sinnikkydestä.
(www.tyttojenpaiva.fi)

LÄHTEET

Airas, Erkki 1979: Vapaiksi yhdessä. Porvoo. WSOY.

Brower M. Aaron & Arndt G. Robin & Ketterhagen Annemarie 2004: Group Work Research and Evaluation. Very Good Solutions Really Do Exist for Group Work Research Design Problems. Teoksessa: Garvin D. Charles & Gutierrez M. Lorraine & Galinsky J. Maeda (toim.) 2004: Handbook of Social Work with Groups. New York. Guilford Publications, Inc, 435–446.

Brown, Allan 1994: Groupwork. 3rd edition. England. Ashgate.

Chalmers A.F.: What is this thing called Science? 1999. Printed in USA. Typeset by University of Queensland.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Douglas, Tom 1976: Groupwork Practice. London. Red Lion Setters.

Gambrill, Eileen 2006: Social Work Practice. A Critical Thinker's guide. New York. University Press.

Glassman, Urania & Kates, Len 1990: Group Work. A Humanistic Approach. Newbury Park. Sage Publications, Inc.

Granfelt, Riitta 2001: Kertomuksia kodittomuudesta ja marginaalista. Teoksessa: Karvinen Synnove & Pösö Tarja & Satka Mirja (toim.): Sosiaalityön tutkimus. Jyväskylä. Kopijyvä, 99–116.

Grönfors, Martti 1982: Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Helsinki. WSOY.

Haaparanta, Leila & Niiniluoto, Ilkka 1986: Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsinki. Yliopistopaino.

Hakala, Katariina & Hynninen, Pirkko 2007: Etnografisesta tietämisestä. Teoksessa: Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.): Etnografia metodologiana. Tampere, Vastapaino, 209–225.

Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul 1989: Ethnography. Principles in practice. London. Routledge.

Hartford, E. Margaret 1971: *Groups In Social Work. Application of small group theory and research to social work practice.* Columbia University Press. USA.

Heap, Ken 1975: *Gruppteori för socialarbetare. En introduktion.* Stockholm. Wahlström & Widstrand.

Heikkinen, Alpo 2006: ”Olenko mä sitä riskiryhmää?”. Teoksessa: Tapola-Haapala, Maria & Pekkarinen, Elina & Hoikkala, Susanna (toim.). *Tutkiva sosiaalityö-lehti.* Helsinki. Sosiaalityön tutkimuksen seura, 22–26.

Heikkinen, Alpo 2007: ”Olenko mä sitä riskiryhmää?”. Teoksessa: Lehtinen Tuula (toim.): *Näe minut – kuule minua: Kokemuksia ryhmistä.* Helsinki. Heikki Waris – instituutti, 15–68.

Honkatukia, Päivi 1998: *Sopeutuvatko tytöt? Sukupuoli, sosiaalinen kontrolli ja rikokset.* Helsinki. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Hokkanen, Liisa 2003: *Vapaaehtoinen ja vertainen auttaminen.* Teoksessa: Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.): *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut.* Jyväskylä. PS-kustannus, 254–270.

Huttunen, Laura 2010: *Tiheä kontekstointi: Haastattelu osana etnografista tutkimusta.* Teoksessa: Ruusuvoori, & Nikander & Hyvärinen (toim.): *Haastattelun analyysi.* Tampere. Vastapaino, 39–63.

Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1994: *Ryhmäilmiö.* Porvoo. WSOY.

Kainulainen, Sakari 2006: *Hyvinvointivaltio ei turvaa hyvinvointia kaikille.* Teoksessa: Helne, Tuula & Laatu, Markku (toim.): *Vääryyskirja.* Helsinki. Kelan tutkimusosasto, 77–85.

Kananoja, Aulikki 2010: *Auttamisen moniulotteisuus.* *Ryhmätyö-lehti* 1/2010. (toim.) Holste Mirja. *Ryhmätyö Ry*, 2–10.

Kannasoja, Sirpa 2013: *Nuorten sosiaalinen toimintakyky.* *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 484.

Karvinen, Synnöve 2000: *Sosiaalityön tutkimuksen metodologiset jännitteet.* Teoksessa: Karvinen, Synnöve & Pösö, Tarja & Satka, Mirja (toim.): *Sosiaalityön tutkimus.* Jyväskylä. SoPhi, 9–31.

Komonen, Katja 2007: *Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona.* Teoksessa: Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.): *Nuorisotyötä on tehtävä.* Helsinki. Nuorisotutkimusseura, 429–445.

Konopka, Gisela 1983: *Social Group Work. A Helping process.* Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey. USA.

Krysiak Judy L. & Finn Jerry 2010: *Research for Effective Social Work Practice*. Second edition. New York. Routledge.

Kuula, Arja 2006: *Tutkimusetiikka*. Tampere. Vastapaino.

Kylmäkoski, Merja 2007: Eteinen, vessa, keittokomero ja huone – niistä on nuorisotila tehty. Teoksessa: Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.): *Nuorisotyötä on tehtävä*. Helsinki. Nuorisotutkimusseura, 393–409.

Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) 2003: *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut*. Jyväskylä. PS-kustannus.

Lang, Norma C. 2010: *Group Work Practice to Advance Social Competence. A Specialized Methodology for Social Work*. New York. Columbia University Press.

Lappalainen, Sirpa 2007: Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa: Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.): *Etnografia metodologiana*. Tampere. Vastapaino, 9–14.

Lappalainen, Sirpa 2007: Havainnoinnista kirjoitukseksi. Teoksessa: Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.): *Etnografia metodologiana*. Tampere. Vastapaino, 113–133.

Laukkanen, Anne-Mari 2003: Lähiölasten kasvuolosuhteet. *Tutkiva sosiaalityö-lehti*. Anis, Merja & Laukkanen, Anne-Mari (toim.). Turku. Sosiaalityön tutkimuksen seura, 19–21.

Lehtinen, Marita 2010: Voiko yksilö tai ryhmä oppia päätöksentekoon. *Ryhmätyö-lehti* 3/2010 (toim. Holste Mirja). Helsinki. Ryhmätyö ry.

Lehtonen, Heikki 1990: *Yhteisö*. Jyväskylä. Vastapaino.

Levamo, Pauliina 2007: Omaa elämää etsimässä. Teoksessa: Lehtinen, Tuula (toim.): *Näe minut – kuule minua: Kokemuksia ryhmistä*. Helsinki. Heikki Waris-instituutti, 69–157.

Lähteenmaa, Jaana 2000: Myöhäismoderni nuorisokulttuuri Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisen ulottuvuuksista. Helsinki. Nuorisotutkimusseura.

Lähteenmaa, Jaana 2002: Tyttöjä pelastamassa. Mistä ja miksi? Teoksessa: Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.): *Tulkintoja tytöistä*. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 271–286.

Lähteenmaa, Jaana ja Sari, Näre 1992: Tyttö tutkimuksen palmikkoja punomassa. Teoksessa: Lähteenmaa, Jaana & Näre, Sari (toim.): *Letit liehumaan, tyttö kulttuuri murroksessa*. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9–21.

Mulari, Heta ja Eischer, Heli ja Uusitalo-Herttua Mari 2012: *Tyttötyö kääntyi 2010-luvulle. Tyttötyön kansio*. Helsinki. Suomen Setlementtiliitto ry.

Myllyniemi, Sami 2012: Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Helsinki. NUORA. Nuorisotutkimusseura.

Myllyniemi, Sami 2008: Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Helsinki. Nuorisotutkimusseura.

Mäkelä, Raine 2002: Yhteisöllisyydestä, perusteluja, tulkintoja, menetelmiä. Nurmijärvi. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Nitovuori, Liisa-Maria 2001: Upea minä – tyttöprojekti. Tyttötyön kansio, Setlementtinuorten liitto ry.

Nyqvist, Leo 1995: Onnistuuko räätälöity työ nuorisohuollossa? Turku. Turun yliopisto.

Ojanen, Karoliina 2011: Katsaus tyttö tutkimuksen suomalaiseen historiaan ja keskusteluihin. Teoksessa: Ojanen, Karoliina & Mulari, Heta & Aaltonen, Sanna (toim.): Entäs tytöt. Johdatus tyttö tutkimukseen. Tampere. Nuorisotutkimusseura, 9–43.

Palmu, Tarja 2007: Kenttä, kirjoittaminen, analyysi – yhteenkietoutumia. Teoksessa: Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.): Etnografia metodologiana. Tampere. Vastapaino, 137–150.

Parviainen, Maaret 2007: Luovasti siltaa sisimpään. Teoksessa: Lehtinen, Tuula (toim.): Näe minut – kuule minua: Kokemuksia ryhmistä. Helsinki. Heikki Waris – instituutti, 189–221.

Pekkarinen, Elina 2004: Tyttöryhmän dialoginen prosessi. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Pohjola, Anneli 2007: Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa: Saari, Erkki & Viinamäki, Leena (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki. Tammi, 11–31.

Punnonen, Varpu 2007: Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa: Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä: menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki. Nuorisotutkimusseura, 521–540.

Puuronen, Vesa 2006: Nuorisotutkimus. Tampere. Vastapaino.

Rastas, Anna 2010: Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa: Ruusuvaari, & Nikander & Hyvärinen (toim.): Haastattelun analyysi. Tampere. Vastapaino, 64–89.

Rissanen, Reino 1969: Sosiaalisen ryhmätyön menetelmä. Porvoo. WSOY.

Ruotsalainen, Leena 2007: Kulttuurinen nuorisotyö on kamppailulaji. Teoksessa: Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.): Nuorisotyötä on tehtävä. Helsinki. Nuorisotutkimusseura, 168–184.

- Salmivalli, Christina 1998: Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. Helsinki. Gaudeamus.
- Savolainen, Aili 2007: Draama puree, purkaa ja parantaa. Teoksessa: Lehtinen Tuula (toim.): Näe minut – kuule minua: Kokemuksia ryhmistä. Helsinki. Heikki Waris –instituutti, 159–188.
- Spradley, James P. 1979: The Ethnographic interview. New York. Holt, Rinehart and Winston.
- Sulkunen, Pekka 1992: Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa: Mäkelä Klaus (toim.): Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki. Gaudeamus, 264–285.
- Tarvainen, Lauri 1964: Esitelmä Ryhmätyön seminaarista. Ryhmätyö auttamismenetelmänä. Tampere. Ryhmätyö r.y.
- Toivonen, Mari 2008: Mansikkapaikka on kuin...hengähdyspaikka arjen keskellä. Teoksessa: Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö. Jyväskylä. PS-kustannus, 141–155.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.
- Törrönen, Maritta 2000: Lapset arjen subjekteina. Teoksessa: Karvinen, Synnöve & Pösö, Tarja & Satka, Mirja (toim.): Sosiaalityön tutkimus. Jyväskylä. SoPhi, 146–167.
- Törrönen, Maritta (toim.)1994: Lapsen etu, viidakon laki. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.
- Vaasan setlementtiyhdistyksen toimintakertomus. 2009 Nyystilä, Maija (toim.). Vaasan setlementtiyhdistys ry.
- Vaasan setlementtiyhdistyksen toimintakertomus. 2010 Nyystilä, Maija (toim.). Vaasan setlementtiyhdistys ry.
- Vatjus, Ritva 2010: Artikkelit Mitä ryhmässä voi oppia? Ryhmätyö-lehti 3/2010, (toim. Mirja Holste). Helsinki. Ryhmätyö ry.
- Vernelle, Brenda 1994: Understanding and using groups. London. Whiting and Birch Ltd.
- Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) 2007: Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi. Helsinki.

Liite 1

HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Miksi olette tulleet mukaan toimintaan? Mistä kuulitte toiminnasta?
2. Mikä on parasta toiminnassa / suurin anti? Olisiko sitä saanut ilman ryhmää? Onko jotain erityistä mitä olette oppineet toiminnan avulla?
3. Millainen ryhmähenki teillä on? Mitä se vaikuttaa, kun ryhmässä on vain tyttöjä? Miten se vaikuttaa että on tyttöjä eri kouluista?
4. Tuntuuko, että saatteko olla ja haluatteko olla vielä tyttöjä ja lapsia? Onko paineita että pitäisi olla jotenkin aikuisempi?
5. Millainen suhde teillä on ohjaajiin? Voiko esim. puhua kaikesta avoimesti? Tuntuuko että teitä kuunnellaan? Tuntuuko, että kontrolloidaan tai rajoitetaan?
6. Jos olisi jotain huolia tai murheita, kertoisitko niistä ohjaajille/muille tytöille? Kun on jotain ilon aiheita, niin tuotteko ne ryhmän kuultavaksi?
7. Käsitelläänkö ryhmässä ongelmia? Millaisia? Onko tällaisella toiminnalla teidän mielestä vaikutusta esim. kiusaamiseen?
8. Onko jotain mitä toiminnassa pitäisi muuttaa?
9. Mikä merkitys sillä on, että toiminta ei maksa mitään?
10. Miltä tuntuu kun toiminta nyt loppuu? Mitä kaipaatte eniten? Olisiko ollut kivaa, jos toiminta olisi vielä jatkunut?
11. Mitähän mahtaa tulla tämän toiminnan tilalle? Luuletteko, että pidätte yhteyttä muihin tyttöihin, myös toisen koulun tyttöihin? Entä ohjaajiin?

Millaisia toiveita teillä on, kun ajattelee esim. pari vuotta eteenpäin? 3 toivetta.
Voivat liittyä aivan mihin tahansa.

Liite 2

HAASTATTELULUPA

28.4.2009.

Hei!

Olen Tiina Sorsa, opiskelen Jyväskylän yliopistossa yhteiskuntatieteitä, pääaineenani on sosiaalityö. Olen tekemässä opinnäytetyötäni ja siihen liittyen teen tutkimuksen Vaasan settlementiyhdistykselle Tyttötyö-toiminnasta. Tarkoitukseni on haastatella toimintaan osallistuneita tyttöjä ja kerätä heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään toiminnasta. Tavoitteena on saada tietoa siitä mikä Tyttötyössä on hyvää ja myös mahdollisia kehittämisen alueita, tässä nuorten oma ääni onkin keskeisessä osassa. Pyydänkin nyt Teiltä suostumusta siihen että voin haastatella lastanne. Haastattelut ja niiden analysointi tehdään niin, että haastateltavien henkilöllisyys ei tule esiin, nimiä ei edes tarvita haastattelua varten. Haastattelut ovat ryhmähaastatteluja n. 6 tyttöä ryhmässä. Haastattelut nauhoitetaan, jotta haastattelun kulku on luontevampaa.

Haastattelut tehdään keskiviikkona 13.5. Settlementin tiloissa Kauppapuistikolla ja samaan aikaan Settlementin työntekijät järjestävät tytöille myös jonkinlaista toimintaa.

Olisin hyvin kiitollinen avusta ja tytöille on luvassa myös pieni palkinto osallistumisesta.

Yhteistyöterveisin Tiina Sorsa

Mikäli Teillä on kysyttävää, voitte ottaa yhteyttä: gsm. xxx- xxx xxxx tai

tiina.sorsa@xxxxxx.fi